

**T.C.
HASAN KALYONCU ÜNİVERSİTESİ
LİSANSÜSTÜ EĞİTİM ENSTİTÜSÜ
MİMARLIK ANABİLİM DALI**



**ERKEN CUMHURİYET DÖNEMİ İLKOKUL YAPILARI:
ADİYAMAN, GAZİANTEP, MALATYA ÖRNEKLERİ
ÜZERİNDEN DEĞERLENDİRMELER VE SONUÇLAR**

Sunay BOĞA TÜMAY

YÜKSEK LİSANS TEZİ

GAZİANTEP - 2024



LİSANSÜSTÜ EĞİTİM ENSTİTÜSÜ YÜKSEK LİSANS TEZ KABUL VE ONAY FORMU

Mimarlık Anabilim Dalı Yüksek Lisans Programı öğrencisi Sunay BOĞA TÜMAY tarafından hazırlanan “Erken Cumhuriyet Dönemi İlkokul Yapıları: Adıyaman, Gaziantep, Malatya Örnekleri Üzerinden Değerlendirmeler ve Sonuçlar başlıklı tez, 07/08/2024 tarihinde yapılan savunma sınavı sonucu başarılı bulunarak jürimiz tarafından **Yüksek Lisans Tezi** olarak kabul edilmiştir.

<u>Görevi</u>	<u>Unvanı, Adı ve Soyadı</u>	<u>Kurumu/Üniversitesi</u>	<u>İmzası:</u>
Tez Danışmanı	Dr. Öğr. Üyesi Mustafa İNCESAKAL	Hasan Kalyoncu Üniversitesi	
Jüri Başkanı	Prof. Dr. Murat ORAL	Konya Teknik Üniversitesi	
Jüri Üyesi	Prof. Dr. Ülkü ALTINOLUK	Hasan Kalyoncu Üniversitesi	

Bu tez Enstitü Yönetim Kurulunca belirlenen yukarıdaki jüri üyeleri tarafından uygun görülmüş ve Enstitü Yönetim Kurulu kararı ile onaylanmıştır.

Doç. Dr. Ufuk AKBAŞ
Enstitü Müdürü

TEZ BİLDİRİMİ

Bu tezdeki bütün bilgilerin etik davranış ve akademik kurallar çerçevesinde elde edildiğini ve tez yazım kurallarına uygun olarak hazırlanan bu çalışmada bana ait olmayan her türlü ifade ve bilginin kaynağına eksiksiz atıf yapıldığını bildiririm.

DECLARATION PAGE

I hereby declare that all information in this document has been obtained and presented in accordance with academic rules and ethical conduct. I also declare that, as required by these rules and conduct, I have fully cited and referenced all material and results that are not original to this work.

Sunay BOĞA TÜMAY

Tarih: 07.08.2024

HASAN KALYONCU ÜNİVERSİTESİ
LİSANSÜSTÜ EĞİTİM ENSTİTÜSÜ
MİMARLIK ANABİLİM DALI

ERKEN CUMHURİYET DÖNEMİ İLKOKUL YAPILARI:
ADİYAMAN, GAZİANTEP, MALATYA ÖRNEKLERİ ÜZERİNDEN
DEĞERLENDİRMELER VE SONUÇLAR

Sunay BOĞA TÜMAY

YÜKSEK LİSANS TEZİ

Danışman
Dr. Öğr. Üyesi Mustafa İNCESAKAL

ÖZET

Cumhuriyet'in ilan edilmesiyle beraber birçok alanda köklü değişiklikler yaşanmaya başlamıştır. Eğitim ve mimarlık değişimlerin hızla yaşanmış olduğu alanların başında yer almaktadır. Eğitim, halkın bilinçlenmesi bakımından önemli bir role sahipken; mimarlık ise modernitenin mekânsal temsili bakımından kritik bir öneme sahip olmaktadır. Bundan dolayı, Erken Cumhuriyet döneminde eğitim yapılarının birçok açıdan önemli misyonlara sahip olduğunu söylemek yanlış olmamaktadır. Temel eğitimin verilmiş olduğu ilkokullar ise; diğer kademelerdeki eğitim kurumlarından daha öncelikli bir şekilde değerlendirilmiştir. Halkın büyük bir kısmı henüz okuma-yazma bilmiyor olması sebebiyle; hızlı bir biçimde okur-yazar oranının arttırılması hedeflenmiştir. Bununla beraber; Cumhuriyet ilkelerine bağlı ilköğretim okullarının yaygın hale getirilerek herkesin ilkokul eğitimi almış olması hedeflenmiştir. Bu kapsamda; kasabalarda, kentlerde ve köylerde yeni okul binaları tasarlanarak inşa edilmiştir.

Gaziantep, Adıyaman ve Malatya'daki erken Cumhuriyet dönemi ilkokul yapıları, Türkiye Cumhuriyeti'nin kuruluş yıllarının mimari ve kültürel özelliklerini yansıtan tarihi eserler olarak değerlendirilmektedir. Bu yapılar, koruma altında olmayan statüleri nedeniyle çeşitli müdahalelere maruz kalmış olmakla birlikte, ilgili şehirlerin tarihî hafızasında önemli bir yer tutmaktadır. Fiziksel yapılar olmanın ötesinde, mekânsal ve kültürel sürekliliğin bir parçası olan bu binaların korunması ve özgün özelliklerinin muhafazası giderek artan bir önem arz etmektedir. Bu doğrultuda araştırmada, Erken Cumhuriyet dönemine ait eğitim yapılarının mimari özellikleri, kullanılan malzemeler, mimarlık akımlarının etkileri ve tarihsel değerleri üzerinde durulması ve bununla birlikte de aynı zamanda bu yapıların günümüze kadar olan süreçte maruz kaldıkları değişimler, özellikle doğal afetler sonrası yaşanan dönüşümler ele alınmıştır. Bu doğrultuda yapılar arasında 6 Şubat 2023 depreminin ardından hasar görenler de ayrıca değerlendirilmiştir.

Anahtar Kelimeler: Mimari, İlkokul, Eğitim, İlkokul Yapıları, Erken Cumhuriyet Dönemi.

**HASAN KALYONCU UNIVERSITY
GRADUATE EDUCATION INSTITUTE
DEPARTMENT of ARCHITECTURE**

**EARLY REPUBLICAN PERIOD PRIMARY SCHOOL BUILDINGS:
EVALUATIONS AND CONCLUSIONS ON ADIYAMAN,
GAZİANTEP, MALATYA EXAMPLES**

Sunay BOĞA TÜMAY

MASTER THESIS

**Advisor
Asst. Prof. Dr. Mustafa İNCESAKAL**

ABSTRACT

With the proclamation of the Republic, radical changes have started to take place in many areas. Education and architecture are at the beginning of the areas where changes have occurred rapidly. While education has an important role in terms of public awareness, architecture has a critical importance in terms of spatial representation of modernity. Therefore, it is not wrong to say that educational structures had important missions in many respects during the Early Republican period. The primary schools where basic education is provided are; it has been evaluated with a higher priority than educational institutions at other levels. Since a large part of the population is not yet literate; it is aimed to increase the literacy rate quickly. In addition, it is aimed that primary schools adhering to the principles of the Republic will be made widespread and everyone will have received primary education. In this context, new school buildings have been designed and built in towns, cities and villages.

Early Republican primary education buildings in Gaziantep, Adıyaman and Malatya are considered historical monuments that reflect the architectural and cultural characteristics of the founding years of the Republic of Turkey. Although these structures have been subjected to various interventions due to their unprotected status, they hold an important place in the historical memory of the relevant cities. Beyond being physical structures, the protection of these buildings, which are a part of spatial and cultural continuity, and the preservation of their original features are of increasing importance. In this respect, the research focuses on the architectural features of the educational buildings of the Early Republic period, the materials used, the effects of architectural movements and their historical values, as well as the changes that these buildings have been subjected to until today, especially the transformations after natural disasters. In this regard, among the structures, those damaged after the February 6, 2023 earthquake were also evaluated.

Keywords: Architecture, Primary School, Education, Primary School Buildings, Early Republican Period.

TEŞEKKÜR

Hazırlanmış olan bu tezin yazım sürecinde sahip olduğu bilgi ve tecrübelerini aynı zamanda değerli zamanını esirgemeyen, sabır gösteren, beni yönlendiren, desteğini hep hissettiğim, Hasan Kalyoncu Üniversitesi öğretim üyelerinden danışman hocam, Sayın Dr. Öğr. Üyesi Mustafa İNCESAKAL'a sonsuz teşekkürlerimi sunuyorum.

Çalışma süresince bana yol gösteren ve eserleriyle katkıda bulunan meslek hayatımda örnek aldığım saygıdeğer hocam, Prof. Dr. Ülkü ALTINOLUK'a, destekleri için Hasan Kalyoncu Üniversitesi Mimarlık Bölümü Üyelerine, değerli katkılarından ve yönlendirmelerinden dolayı Prof. Dr. Murat ORAL'a çok teşekkür ederim.

Hayatıma kattığı her şey için minnettar olduğum, akademik hayatımın temellerini oluşturan babam Mehmet Turan BOĞA'ya, desteğiyle her zaman yanımda olduğunu hissettiğim annem Müjgan BOĞA'ya, akademik hayatımın planlanmasında ve sürdürülebilmesi konusunda desteklerini her zaman yanımda hissettiğim kıymetli ablalarım teşekkürlerimi sunarım.

Çalışmalarım kendi çalışması gibi odaklanıp bana yardımcı olan ve desteğini her zaman üzerimde hissettiğim en büyük yardımcım yol arkadaşım sevgili eşim Muhammed TÜMAY'a teşekkürlerimi sunarım.

Sunay BOĞA TÜMAY
Gaziantep - 2024

İÇİNDEKİLER

ÖZET	iv
ABSTRACT	v
TEŞEKKÜR.....	vi
İÇİNDEKİLER.....	vii
TABLO LİSTESİ.....	ix
ŞEKİL LİSTESİ	x
1. GİRİŞ.....	1
1.1. Araştırmanın Kapsamı.....	1
1.2. Araştırmanın Amacı	1
1.3. Araştırmanın Önemi	2
1.4. Özgün Değer ve Katkı	2
2. ERKEN CUMHURİYET DÖNEMİ MİMARİSİ.....	5
2.1. Erken Cumhuriyet Dönemi Mimarisinin Tarihçesi	5
2.2. Erken Cumhuriyet Mimarisi Genel Özellikleri	8
2.2.1. Birinci ulusal mimarlık akımı.....	8
2.2.2. Yabancı mimarlar dönemi	12
2.2.3. Rasyonel-fonksiyoncu mimarlık akımı	14
2.2.4. Kübist akım	15
2.2.5. İkinci ulusal mimarlık dönemi.....	16
2.3. Erken Cumhuriyet Dönemi Mimarisi Biçimsel Özellikleri.....	18
3. ERKEN CUMHURİYET DÖNEMİ EĞİTİM YAPILARI.....	21
3.1. Cumhuriyet Öncesi Dönemde Eğitim Yapıları ve Mimarisi	21
3.1.1. Sıbyan mektepleri	24
3.1.2. Medreseler	28
3.1.3. Diğer eğitim kurumları	32
3.2. Erken Cumhuriyet Döneminde Eğitim Yapıları ve Mimarisi	33
4. ERKEN CUMHURİYET DÖNEMİ İLKOKUL YAPILARI: ADIYAMAN, GAZİANTEP, MALATYA ÖRNEKLERİ	47
4.1. Yöntem	47
4.1.1. Araştırmanın yöntemi	47
4.1.2. Araştırmanın sınırlılıkları	47
4.2. İnceleme ve Değerlendirmeler.....	48
4.2.1. Malatya	49
4.2.2. Gaziantep	76

4.2.3. Adıyaman	90
4.3. 6 Şubat 2023 Deprem Sonrası Durumlar.....	102
5. SONUÇLAR VE ÖNERİLER.....	104
5.1 Sonuçlar.....	104
5.2 Öneriler.....	108
KAYNAKÇA.....	112
EKLER	117
ÖZGEÇMİŞ	125



TABLO LİSTESİ

Tablo 3.1. Sıbyan Mektepleri (İlkokul Düzeyinde Dini Eğitim)	25
Tablo 3.2. Medreseler (Dini Eğitim Kurumları)	28
Tablo 3.3. Rüştîyeler (Ortaokul Düzeyinde Laik Eğitim)	32
Tablo 3.4. İdadiler (Lise Düzeyinde Laik Eğitim).....	32
Tablo 3.5. Darülfünun (Üniversite Düzeyinde Eğitim)	33
Tablo 3.6. Harf Devrimi Öncesi ve Sonrası Okuma-Yazma Oranı	33
Tablo 3.7. İlkokula Kayıtlı Öğrenci Sayıları	34
Tablo 3.8. Ortaokul ve Lise Öğrenci Sayıları	34
Tablo 3.9. Köy Enstitülerinin Öğrenci Sayıları (1940-1950)	34
Tablo 3.10. Öğretmen Sayıları.....	35

ŞEKİL LİSTESİ

Şekil 1.1. Tez Kapsamının Şematik Gösterimi	3
Şekil 1.2. Okulların İllere Göre Dağılımları.....	4
Şekil 2.1. Bursa Atatürk İlkokulu Cephesi (Aslan,2020).....	12
Şekil 2.2. Gazi İlk Muallim Mektebi (1930).....	12
Şekil 2.3. Milli Savunma Bakanlığı (1927-31)	14
Şekil 2.4. İller Bankası Genel Müdürlük Binası, 1935	15
Şekil 2.5. Ankara Fen Fakültesi, 1943	18
Şekil 2.6. İstanbul Fen Edebiyat Fakültesi Beyazıt- İstanbul /1942-44	18
Şekil 3.1. Yağlı Boya ‘Amin Alayı’ (Üstünipek Ve Üstünipek, 2014)	25
Şekil 3.2. Yusuf Paşa Sıbyan Mektebi (Aslan, 2013)	26
Şekil 3.3. Yusuf Paşa Sıbyan Mektebi Mekânları (Aslan, 2013).....	27
Şekil 3.4. Yusuf Paşa Sıbyan Mektebi Mekânları (Aslan, 2013).....	27
Şekil 3.5. Yusuf Paşa Sıbyan Mektebi Plan Ve Kesitleri (Aslan, 2013).....	28
Şekil 3.6. Akşehir Taş Medrese (Ertaş, 2017).....	29
Şekil 3.7. Akşehir Taş Medrese (Ertaş, 2017).....	29
Şekil 3.8. Akşehir Taş Medrese’nin Rekonstrüksiyon Çizimi (Ertaş, 2017)	30
Şekil 3.9. Bursa Yıldırım Medresesi	30
Şekil 3.10. Bursa Yıldırım Medresesi’nden Bir Görünüş (Tayla, 2012)	31
Şekil 3.11. Yıldırım Külliyesi İçinde Yıldırım Medresesi (Tayla, 2012)	31
Şekil 3.12. Gazi ve Latife Okulları Planı ve Cephesi (Parlak, 2018).....	36
Şekil 3.13. Valde Mektebi.....	36
Şekil 3.14. Valde Mektebi.....	37
Şekil 3.15. Karaağaç Mektebi Planı Ve Cephesi (Kul,2011).....	37
Şekil 3.16. Karaağaç Mektebi Planının Farklı Bir Cephe İle İnşa Edilmiş Hali, Ödemiş Suludere Köyü İlkokulu (Kul, 2011).....	37
Şekil 3.17. Tuzlukçu Merkez İlkokulu Ve Tuzlukçu Erdoğan İlkokulu (Öner, 2016)	38
Şekil 3.18. Akşehir Üçhüyük İlkokulu Ve Akşehir Gözpinarı İlkokulu (Öner, 2016)	38
Şekil 3.19. İlk Mektep Planları (Maarif Vekaleti, 1933).....	39
Şekil 3.20. İlk Mektep Planları (Maarif Vekaleti, 1933).....	39
Şekil 3.21. İlk Mektep Planları (Maarif Vekaleti, 1933).....	40
Şekil 3.22. İlk Mektep Planları (Maarif Vekaleti, 1933).....	40
Şekil 3.23. İlk Mektep Planları (Maarif Vekaleti, 1933).....	41
Şekil 3.24. İlk Mektep Planları (Maarif Vekaleti, 1933).....	42
Şekil 3.25. Lihotzky’in Tek Sınıflı Köy Okulu Planları (Kul, 2011).....	43

Şekil 3.26. Lihotzky’ın Köy Okulu Bahçesine ilişkin önerisi.....	43
Şekil 3.27. Mutlu Ve Yapanar’ın Tasarladığı Proje (Kul, 2011)	45
Şekil 3.28. Mutlu Ve Yapanar tarafından hazırlanansoğuk iklim bölgesi köy okulu tipine göre inşa edilmiş Çorlu İğneler Köyü okul binası (Kul, 2011)	45
Şekil 3.29. Mutlu Ve Yapanar’ın Tasarladığı tip projeye göre 1947 yılında inşa edilmiş işlik binası, Tire Gökçen Kızılcaavlu Köyü (Kul, 2011).....	46
Şekil 3.30. Mutlu Ve Yapanar’ın Tasarladığı Tip Projeye göre 1946 yılında inşa edilmiş lojman binası, Tire Gökçen Kızılcaavlu Köyü (Kul, 2011)	46
Şekil 4.1. Gazi İlkokulu Uydu Görüntüsü, (Google Maps, 2023)	50
Şekil 4.2. Taş Mektep – Gazi İlkokulu Bodrum Kat Planı	51
Şekil 4.3. Taş Mektep – Gazi İlkokulu Zemin Kat Planı	52
Şekil 4.4. Taş Mektep – Gazi İlkokulu 1. Kat Planı.....	52
Şekil 4.5. Taş Mektep – Gazi İlkokulu Öğretmenler Odası	53
Şekil 4.6. Okul Merdivenleri (1)	54
Şekil 4.7. Taş Mektep – Gazi İlkokulu Okul Merdivenleri (2)	54
Şekil 4.8. Taş Mektep – Gazi İlkokulu Zemin Katın Koridoru.....	55
Şekil 4.9. Taş Mektep – Gazi İlkokulu Normal Katların Koridorları	55
Şekil 4.10. Taş Mektep – Gazi İlkokulu Bodrum Kattan Arka Bahçeye Açılan Kapı.....	55
Şekil 4.11. Taş Mektep – Gazi İlkokulu Bodrum Kat.....	56
Şekil 4.12. Taş Mektep – Gazi İlkokulu Güney Cephesi	57
Şekil 4.13. Taş Mektep – Gazi İlkokulu Batı Cephesi	57
Şekil 4.14. Taş Mektep – Gazi İlkokulu Doğu Cephesi, Giriş Bölümü.....	57
Şekil 4.15. Taş Mektep – Gazi İlkokulu Deprem Sonrası Görünüm (1).....	59
Şekil 4.16. Taş Mektep – Gazi İlkokulu Deprem Sonrası Görünüm (2).....	60
Şekil 4.17. Taş Mektep – Gazi İlkokulu Deprem Sonrası Görünüm (3).....	61
Şekil 4.18. Derme İlkokulu Uydu Görüntüsü, (Google Maps, 2023)	62
Şekil 4.19. Derme İlkokulu Haziran 1976’da Yıkılmadan Önceki Durumu (Göğebakan, 2004).....	63
Şekil 4.20. Derme İlkokulu Yeni Binası Giriş Cephesi	63
Şekil 4.21. Derme İlkokulu Yeni Binası Arka Cephesi	64
Şekil 4.22. Derme İlkokulu Kapısı (Sarı, 2019).....	65
Şekil 4.23. Derme İlkokulu Kapısı Görünüşü (Sarı, 2020).....	65
Şekil 4.24. Derme İlkokulu Yan Burç	66
Şekil 4.25. Derme İlkokulu Deprem Sonrası Görünüm (1)	67
Şekil 4.26. Derme İlkokulu Deprem Sonrası Görünüm (2)	68
Şekil 4.27. Darende Cumhuriyet İlkokulu Uydu Görüntüsü, (Google Maps, 2023)	69

Şekil 4.28. Darende Cumhuriyet İlkokulu Binası (1930).....	69
Şekil 4.29. Darende Cumhuriyet İlkokulu Binası (1960).....	70
Şekil 4.30. Darende Cumhuriyet İlkokulu Binası (1990).....	70
Şekil 4.31. Darende Cumhuriyet İlkokulu Binası (2023).....	70
Şekil 4.32. Darende Cumhuriyet İlkokul Planı	71
Şekil 4.33. Darende Cumhuriyet İlkokulu Kuzey Cephe (Ek Bina)	72
Şekil 4.34. Darende Cumhuriyet İlkokulu Kuzey Cephe (Taş Örgü)	73
Şekil 4.35. Darende Cumhuriyet İlkokulu Güney Cephesi	74
Şekil 4.36. Darende Cumhuriyet İlkokulu Doğu Cephesi.....	74
Şekil 4.37. Darende Cumhuriyet İlkokulu Batı Duvarı.....	75
Şekil 4.38. Darende Cumhuriyet İlkokulu Doğu Duvarı.....	75
Şekil 4.39. Darende Cumhuriyet İlkokulu Kuzey Duvarı	75
Şekil 4.40. Darende Cumhuriyet İlkokulu Güney Duvarı.....	76
Şekil 4.41. Darende Cumhuriyet İlkokulu Güncel Durumu (2023)	76
Şekil 4.42. Ahmet Çelebi İlkokulu Uydu Görüntüsü, (Google Maps, 2023).....	77
Şekil 4.43. Ahmet Çelebi İlkokulu 1943	78
Şekil 4.44. Ahmet Çelebi İlkokulu (2023)	78
Şekil 4.45. Ahmet Çelebi İlkokulu Vaziyet Planı (Karabeyeser Ve Yenice, 2019).....	79
Şekil 4.46. Ahmet Çelebi İlkokulu Zemin Kat Planı (Karabeyeser Ve Yenice, 2019).....	80
Şekil 4.47. Ahmet Çelebi İlkokulu 1.Kat Planı (Karabeyeser Ve Yenice, 2019)	80
Şekil 4.48. Ahmet Çelebi İlkokulu Güney Cephesi (Karabeyeser Ve Yenice, 2019).....	80
Şekil 4.49. Ahmet Çelebi İlkokulu Kuzey Cephesi (Karabeyeser Ve Yenice, 2019).....	81
Şekil 4.50. Akyol İlkokulu Uydu Görüntüsü, (Google Maps, 2023)	81
Şekil 4.51. Akyol İlkokulu Yapısı – 1962.....	82
Şekil 4.52. Akyol İlkokulu Yapısı – 2017.....	82
Şekil 4.53. Akyol İlkokulu Zemin Kat Planı (Karabeyeser Ve Yenice, 2019)	83
Şekil 4.54. Akyol İlkokulu 1.Kat Planı (Karabeyeser Ve Yenice, 2019).....	83
Şekil 4.55. Akyol İlkokulu Kuzey Cephe (Karabeyeser Ve Yenice, 2019).....	83
Şekil 4.56. Akyol İlkokulu Güney Cephe (Karabeyeser Ve Yenice, 2019).....	83
Şekil 4.57. Gaziantep Cumhuriyet İlkokulu Uydu Görüntüsü, (Google Maps, 2023).....	85
Şekil 4.58. Gaziantep Cumhuriyet İlkokulu (Yakar, 2015)	85
Şekil 4.59. Gaziantep Cumhuriyet İlkokulu (2022)	86
Şekil 4.60. Gaziantep Cumhuriyet İlkokulu Deprem Sonrası Görünüm (1).....	86
Şekil 4.61. Gaziantep Cumhuriyet İlkokulu Deprem Sonrası Görünüm (2)	87
Şekil 4.62. Yavuzlar İlkokulu Uydu Görüntüsü, 2024.....	88

Şekil 4.63. Yavuzlar İlkokulu (Yavuzlar İlkokulu, 1962).....	88
Şekil 4.64. Yavuzlar İlkokulu Yapısı – 2018	89
Şekil 4.65. Yavuzlar İlkokulu Vaziyet Planı (Karabeyeser, 2019)	89
Şekil 4.66. Yavuzlar İlkokulu Zemin Kat Planı (Karabeyeser, 2019)	90
Şekil 4.67. Yavuzlar İlkokulu 1. Kat Planı (Karabeyeser, 2019).....	90
Şekil 4.68. Adıyaman İlkokulu (Şanlıurfa K.V.K.M Arşivi).....	91
Şekil 4.69. Adıyaman Kalesinden Kuzeye Bakış (Şanlıurfa K.V.K.M Arşivi)	92
Şekil 4.70. Adıyaman Cumhuriyet İlkokulu Uydu Görüntüsü, (Google Maps, 2023)	93
Şekil 4.71. Adıyaman Cumhuriyet İlkokulu (1).....	94
Şekil 4.72. Adıyaman Cumhuriyet İlkokulu (2).....	94
Şekil 4.73. Adıyaman Cumhuriyet İlkokulu (3).....	95
Şekil 4.74. Adıyaman Cumhuriyet İlkokulu Güney Cephesi.....	96
Şekil 4.75. Adıyaman Cumhuriyet İlkokulu Doğu Cephesi.....	96
Şekil 4.76. Adıyaman Cumhuriyet İlkokulu Batı Cephesi.....	97
Şekil 4.77. Adıyaman Cumhuriyet İlkokulu Kuzey Cephesi	97
Şekil 4.78. Adıyaman İlkokulu Vaziyet Planı	98
Şekil 4.79. Adıyaman Cumhuriyet İlkokulu Zemin Kat Planı	99
Şekil 4.80. Adıyaman Cumhuriyet İlkokulu 1.Kat Planı	99
Şekil 4.81. Adıyaman Cumhuriyet İlkokulu Deprem Sonrası Görünüm (1)	100
Şekil 4.82. Adıyaman Cumhuriyet İlkokulu Deprem Sonrası Görünüm (2)	100
Şekil 4.83. Adıyaman Cumhuriyet İlkokulu Deprem Sonrası Görünüm (3)	101
Şekil 5.1. 6 Şubat Deprem Öncesi Ve Sonrası Okulların Durum	109
Şekil 5.2. Araştırılan Okulların Cepheleri.....	110
Şekil 5.3. Araştırma kapsamındaki İlkokullar ve Yapısal Özelliklerinin Sonuç Gösterimi	110

1. GİRİŞ

1.1. Araştırmanın Kapsamı

Araştırma, Türkiye Cumhuriyeti'nin erken dönemlerinde inşa edilmiş ilkokul yapılarını Adıyaman, Gaziantep ve Malatya'daki örnekler üzerinden incelenmesini konu almaktadır. Araştırmanın temel amacı, bu döneme ait eğitim yapılarının mimari özellikleri, kullanılan malzemeler, mimarlık akımlarının etkileri ve tarihsel değerleri üzerinde durmak ve bununla birlikte de aynı zamanda bu yapıların günümüze kadar olan süreçte maruz kaldıkları değişimleri, özellikle doğal afetler sonrası yaşanan dönüşümleri ele almaktadır. Bu doğrultuda yapılar arasında 6 Şubat 2023 depreminin ardından hasar görenler de ayrıca değerlendirilmiştir.

Araştırma dört ana bölüm olarak planlanmış ve ilk olarak Erken Cumhuriyet Dönemi mimarisinin genel çerçevesi çizilmiş, dönemin mimari özellikleri ve akımları hakkında bilgi verilmiştir. Bu doğrultuda Birinci Ulusal Mimarlık Akımı'ndan Kübist Akım'a kadar mimarlık akımlarının eğitim yapılarına etkileri ortaya konulmuştur. Sonrasında ise, Cumhuriyet öncesi ve sonrası dönemdeki eğitim yapılarının mimari özellikleri karşılaştırmalı olarak incelenmiş, Sıbyan mektepleri, medreseler ve diğer eğitim kurumlarının dönüşümü üzerinde durulmuştur. Erken Cumhuriyet Dönemi'nde inşa edilen eğitim yapılarının mimari ve fonksiyonel özellikleri bu bölümün odak noktasını oluşturmuştur. Çalışmanın dördüncü bölümü ve son bölümünde ise, Adıyaman, Gaziantep ve Malatya'da bulunan Erken Cumhuriyet dönemi ilkokul yapılarının detaylı bir incelemesine yer verilmiştir. İlgili bölümde, yapıların tarihsel ve yapısal özellikleri, 6 Şubat 2023 depremi sonrası durumları gibi konular ele alınmıştır.

1.2. Araştırmanın Amacı

Araştırmanın amacı, Erken Cumhuriyet Dönemi'ne tarihlenen Adıyaman, Gaziantep ve Malatya illerindeki ilkokul yapılarını incelemektir. Bu doğrultuda seçilen yapıların mimari öğeleri, malzeme kullanımı, estetik anlayışları ve fonksiyonel özelliklerini detaylı bir şekilde analiz etmek, bu yapıların milli kimlik inşasındaki rollerini ve modernleşme sürecindeki önemini değerlendirmek önemli amaçlar olarak öne çıkmaktadır. Ayrıca bu yapıların 6 Şubat 2023 depremi sonrasında gördükleri hasarın ortaya konulması, dayanıklılıkları ve afet sonrası uygulanan koruma stratejilerinin de değerlendirilmesi planlanmıştır. Bu doğrultuda tarihi yapıların korunması ve sürdürülebilirliğine yönelik stratejik yaklaşımlar geliştirilmesi

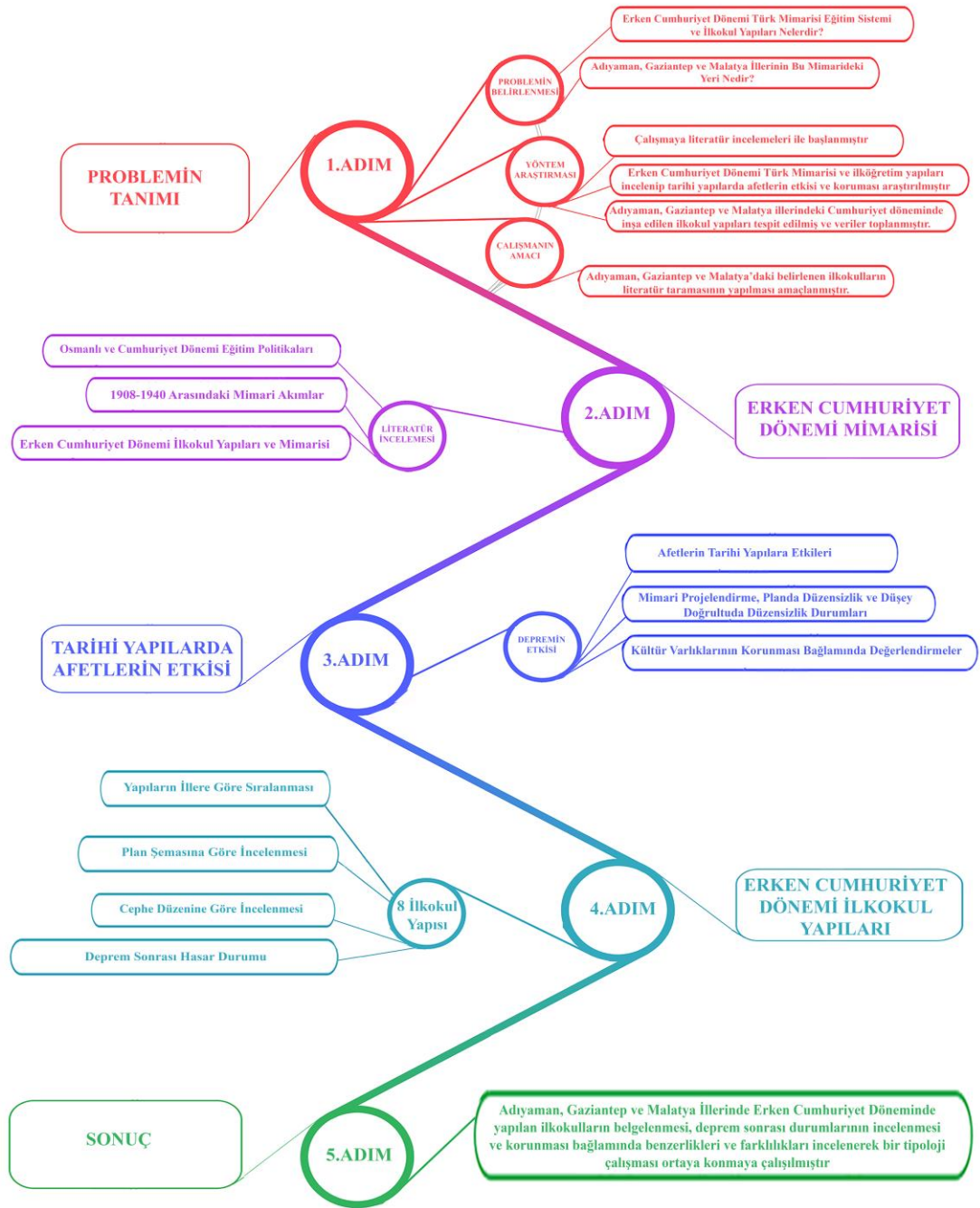
amaçlanmaktadır. Aynı zamanda, ilkokul yapılarının tarihsel dokunun korunmasında ve kültürel mirasın sürdürülmesindeki kritik rollerinin vurgulanması, gelecek kuşaklara aktarılmasına yönelik bilinç ve politikaların oluşturulmasına katkıda bulunulması da araştırmanın önemsendiği olgulardandır.

1.3. Araştırmanın Önemi

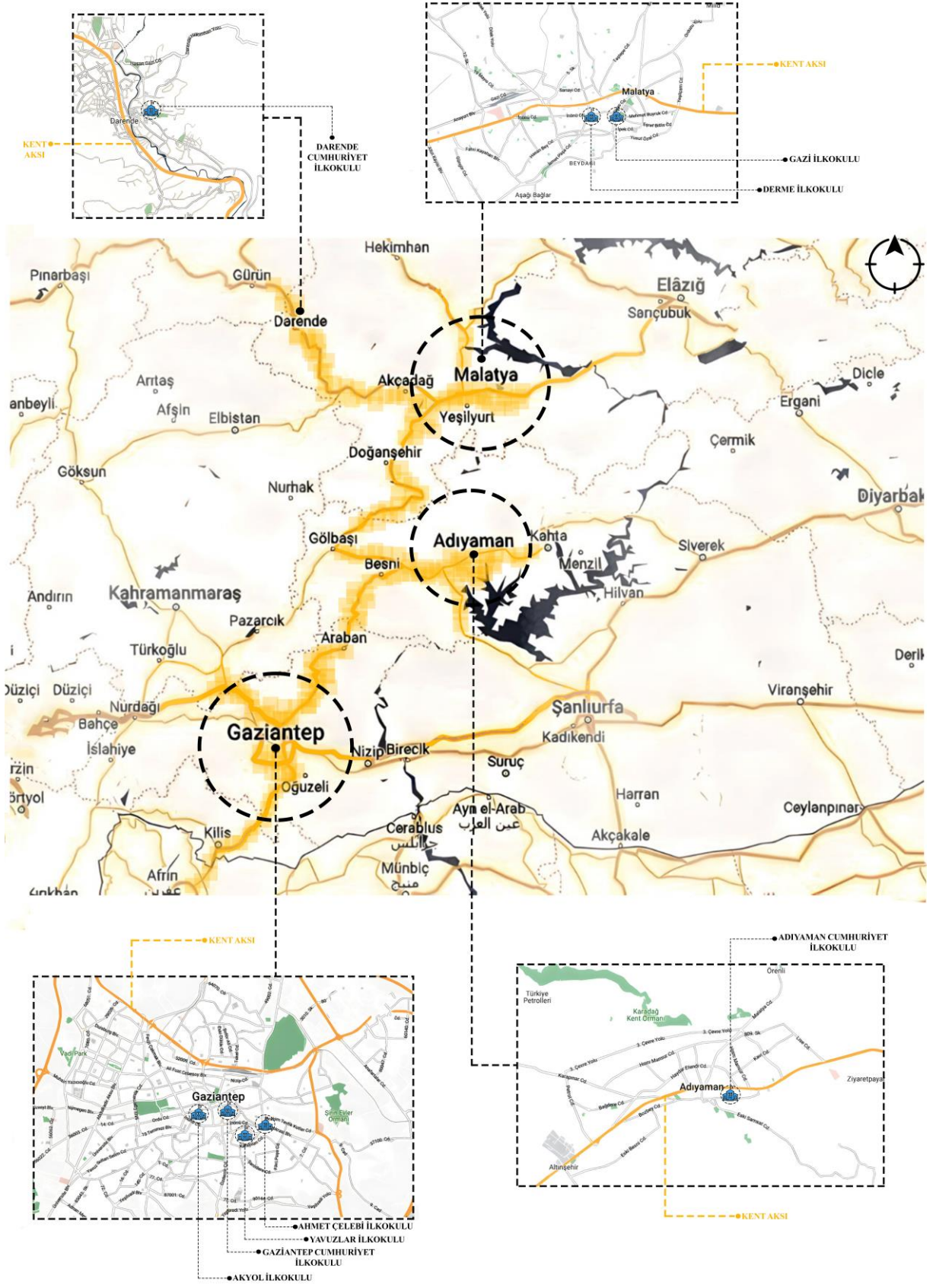
Araştırma temel hatları ile Cumhuriyet'in ilk yıllarında Türkiye'nin sosyal ve kültürel dönüşümünün bir parçası olarak eğitim yapılarının nasıl şekillendirildiğini ortaya koymayı planlamaktadır. Bu yapılar dönemin mimari anlayışını, kullanılan malzemeleri ve estetik tercihleri yansıtarak, modern Türkiye'nin inşasındaki ideolojik ve estetik normları gözler önüne sermektedir. Erken Cumhuriyet Dönemi eğitim yapılarının incelenmesi, eğitim tarihine ve mimarlık disiplinine özgü literatüre önemli bir katkı sağlayacaktır. Bu yapılar, dönemin politikalarının, mekânsal çözümlere nasıl yansıtıldığı hakkında bilgiler de sunması nedeniyle önemli olmaktadır.

1.4. Özgün Değer ve Katkı

Erken Cumhuriyet dönemi ilkokul yapıları Adıyaman, Gaziantep ve Malatya örnekleri üzerinden incelendiğinde bu yapıların hem mimari hem de kültürel açıdan büyük bir özgünlük taşıdığı görülmektedir. Bu doğrultuda, bu yapılar sadece eğitim verilen mekânlar olmanın ötesinde, şehirlerin kültürel hafızasını da canlı tutan unsurlardır. Cumhuriyetin ilk yıllarında inşa edilen bu okullar, dönemin eğitim anlayışını ve mimari zevkini yansıtan değerli örnekler olarak öne çıkmaktadır. Bu yapıların incelenmesinin literatüre katkısı ise, Cumhuriyet dönemi mimari tarihini detaylı bir şekilde anlaşılmasına olanak tanırken, aynı zamanda koruma ve restorasyon çalışmaları için de bilimsel bir temel oluşturmayı gaye edinmesidir. İlkokul yapılarının incelenmesi, özellikle 6 Şubat 2023 depremi gibi doğal afetler ve zaman içinde gerçekleşen müdahaleler neticesinde meydana gelen yapısal değişimleri gözler önüne sermektedir. Bu çalışma, söz konusu yapıların sadece tarihi değil, aynı zamanda sosyal ve kültürel birer doküman olarak da değerlendirilmesi gerektiğini ortaya koymaktadır. Bu bağlamda araştırma, Erken Cumhuriyet dönemi ilkokul yapılarının korunması ve restorasyonu konusunda farkındalığı artırırken, bu yapıların gelecek nesillere aktarılması açısından bilinçlenmeyi ve ilgili kurumların bu konuda daha etkin adımlar atmasını teşvik etmektedir.



Şekil 1.1. Tez Kapsamının Şematik Gösterimi



Şekil 1.2. Okulların İllere Göre Dağılımları

2. ERKEN CUMHURİYET DÖNEMİ MİMARİSİ

Bu başlıkta Erken Cumhuriyet Dönemi mimarisinin ortaya çıkış süreci ve tarihçesi ele alınmış daha sonra, genel ve biçimsel özellikleri ortaya konulmuştur.

2.1. Erken Cumhuriyet Dönemi Mimarisinin Tarihçesi

Osmanlı İmparatorluğu, 17. yüzyılın sonlarına doğru yaşanan gerileme dönemi sırasında, özellikle askeri alanda Batı'nın üstünlüğünün belirgin olduğu bir döneme girmiştir. Bu süreç, Avrupa yaşam tarzına olan ilgiyi artırmış ve 18. yüzyıl boyunca sanat ile saray çevrelerinde Batı etkisinin belirginleşmesine yol açmıştır. Neo-Klasizm akımı, dünya genelinde etkili olmuş ve Osmanlı başkenti İstanbul'da 18. yüzyılın sonlarında, özellikle mimari anlamda kendini göstermeye başlamıştır. 18. yüzyılın başlarında, İstanbul'daki saray çevrelerinde Fransız tarzında ev eşyalarının kullanımı ve rokoko süslemelerin popülerleşmesi, Fransız kültürünün etkisini ortaya koymuştur. Bu etki, İngiliz ve Alman kültürleriyle birlikte 19. yüzyılda da devam etmiş, Batı'nın Osmanlı kültürü üzerindeki etkisi bu mimari biçimler aracılığıyla günümüze kadar ulaşmıştır (Yavuz, 2009). Bu dönemde, Neo-Klasik akımın yansımaları, yabancı mimarlar tarafından inşa edilen büyük askeri yapılar, kışlalar ve askeri okullar aracılığıyla gözlemlenmiştir (Aslanoğlu, 2010).

1839'da ilan edilen Tanzimat Fermanı'nın ardından, Osmanlı İmparatorluğu'nda, özellikle İstanbul'da, Batı kültürüne yönelik bir açılım başlamıştır. Bu dönemde, çevre biçimlenmesi ve sanat alanları, Batı örneklerini benimseyen bir gelişim göstermiştir (Yavuz, 2009). Aynı zamanda, Osmanlı mimarisinin genel yapı karakteri de önemli bir evrim sürecine girmiştir. Cami, han, medrese, kervansaray gibi geleneksel yapı türlerine ek olarak, kışla, okul, gar, postane, banka, tiyatro, müze, iş hanı ve otel gibi yeni işlevleri karşılayacak yapı türleri ortaya çıkmıştır (Kuyulu, 2000: 92). Bu dönüşüm, Osmanlı mimari mirasının, geleneksel formlarından modern işlevlere doğru kaydığının açık bir göstergesi olmuştur.

Bu yüzyıla kadar Hassa Mimarları Ocağı'nın yetiştirdiği ustaların yürüttüğü mimarlık işleri, ocağın gelişen geleneksel yapı yöntemleriyle yeni mekânsal problemlere cevap verememesi sebebiyle Batı eğitimi görmüş azınlık ya da yabancı uyruklu mimarlar tarafından yapılmaya başlanmıştır. İmparatorluk başkentinde, 19.yüzyılda yapılan, yabancı uyruklu ve azınlık mimarlarının kendi toplumları için yaptıkları binalarda, Avrupa'da gelişen ulusçuluk akımının, biçimsel yansımaları

görülmektedir. Bugün halen işlevlerini sürdüren, Tanzimat'ın getirdiği yaşam ve eğitim eşitliği sayesinde yapılan çoğu azınlık okulları, kiliseler ve diğer yapı biçimlemelerinde o yıllarda Batı'da moda olan eski Yunan ve Roma yapı sanatından esinlenmiş oldukları görülmektedir (Şevkan, 2019).

Batı'nın yeni yapı türleriyle birlikte mimari elemanları ve süsleme öğeleri de alınmış, Avrupa'da gelişen Barok, Rokoko, Neo-Klasik, Art Nouveau, Oryantalist gibi batılı akımlar, Osmanlı mimarisini etkileyerek, geleneksel biçimlerin çözülmesine neden olmuşlardır (Kuyulu, 2000). İmparatorluğun bu son dönemlerinde, Batı modelini seçen saray ve çevresinin önderlik ettiği toplumu ve kurumları yenileştirmek için yapılan yapı çalışmalarında görev yapan azınlık ya da yabancı uyruklu mimarların tasarladığı yapılarla, Batı'daki örneklerle benzeme çabasını yansıtan, dev ölçekli, seçmeci biçimli, abartılı ölçüde bezemeli ve başkentte Batı emperyalizmini simgeleyen bir çevre anlayışı ortaya çıkmıştır (Yavuz, 2009).

Kırım Savaşı ile patlak veren ekonomik ve politik çöküntünün ağırlaştığı Abdülaziz döneminde, Tanzimat Fermanı'nın getirdiği eşitlik ve düşünce özgürlüğüyle gelişen ulusçuluk hareketlerinin imparatorluk üzerindeki yıkıcı etkilerini görmeye başlayan Batı'nın özgür ortamında eğitilmiş bir kısım Osmanlı aydını beceriksiz devlet yönetimine karşı ilk tepkilerini göstermiş, Osmanlı ulusçuluğu düşüncesini benimseyerek, Batı'nın özgürlükçü politik kurumlarının kabullenilerek dini ve dili farklı çeşitli uluslardan oluşan İmparatorluğun bütünlüğünün korunması gerekliliğini savunmuşlardır (Yavuz, 2009). Müslüman alt yapıya sahip bir topluma Batı'nın politik kurumlarının uyum sağlama olanağı bulunmadığından Osmanlı ulusçuluğu kavramı da imparatorluğu parçalanmaktan alıkoyamamıştır. 1909'da II. Abdülhamid'in tahttan indirilmesinden sonra İttihat ve Terakki örgütü politikaya karışma gereği duymuş, böylece Türk ulusçuluğu düşüncesi hızla gelişmeye elverişli, daha özgür bir ortama kavuşmuştur. Böyle bir ortamda gelişen, İkinci parlamenter yönetime zemin hazırlayan Türk ulusçuluğu düşüncesi ve 1908 Devrimi'nin sonucu olarak, II. Meşrutiyet döneminde, milli bir politika ve ekonomi yaratma gayretlerinin yanında, edebiyatta dil yalınlığı getirilmeye çalışılması, resimde yöresel konuların ele alınması ve Türk mimarlar tarafından yaratılmaya çalışılan ulusal bir mimarlık anlayışı ortaya çıkmıştır (Şevkan, 2019).

Osmanlı İmparatorluğu'nda, Batılılaşma ve yenileştirme çabaları sırasında görev yapan Avrupalı sanatçılar çalışmalarında genellikle Batı uygarlığının biçim ve tekniklerinin yanında özellikle mimarlık alanında eserler veren yabancılardan bazıları,

çalıştıkları çevrenin kendine özgü biçimleme yöntemlerinden de yararlanmışlardır. 19. yüzyıl sonlarında İstanbul’da çalışan yabancı mimarlardan Fransız asıllı Alexandre Vallaury ve Alman asıllı Jasmund çalışmalarında Batı uygarlığının biçim ve tekniklerinin yanında, çalıştıkları çevrenin kendine özgü yöresel biçimleme yöntemlerinden yararlanarak, Osmanlı ve Arap mimarisinden esinlenilmiş yüzey düzenlemeleri de görülmektedir. Vallaury ve Jasmund gibi yabancı mimarların yöresel etkiler altında gerçekleştirdikleri bu tür yapılarda, Batı seçmeciliğine göre biçimlenmiş kütleler üzerine eklenen Osmanlı ve Arap mimarisinden esinlenmiş yapı öğeleriyle garip bir üslup kargaşası yaratmışlardır (Yavuz, 2009).

Birinci Ulusal Mimarlık Dönemi, 1908 yılında II. Meşrutiyet’in ilan edilmesiyle başlayıp yaklaşık 1930’lara kadar etkisini sürdüren bir mimari akımdır. 19.yüzyıl boyunca Batı’da gelişen ulusçuluk düşüncesinin etkisiyle öncülüğünü Ziya Gökalp’in yaptığı Türk ulusçuluğu düşüncesinin mimaride yansımaları olarak ortaya çıkan Birinci Ulusal Mimarlık Dönemi, ‘klasik çağ Osmanlı Mimarisinin Batı kökenli biçimleme anlayışıyla yozlaşmasına tepki olarak gelişmiştir’ (Yavuz, 2009). Bu akım, “Milli Mimari”, “Milli Mimari Rönesansı”, “Milli Mimari Üslubu”, “Neo- Klasik Üslup” olarak da adlandırılmaktadır (Kuyulu, 2000).

1900-1927 arasındaki Birinci Ulusal Mimari Akım’ında, Batı’da olduğu gibi kültürel açıdan beslenen ve toplumun dünya görüşüne dayanan bir kaynağa sahip olmayan Osmanlı seçmeciliğine yapıtları ile tepki gösteren Türk mimarlarından Kemalettin ve Vedat Beyler ‘in eserleri etkili olmuştur (Yavuz, 2009). Bu iki mimar kendileriyle aynı düşünce yapısında birçok öğrenci yetiştirmiş ve devletin önemli kurullarında aldıkları görevlerle ulusal mimarlık anlayışının tüm ülkeye yayılmasına öncülük etmişlerdir. Bu iki mimarın eserlerinde, Türkçülük akımının coşku ve heyecanı tasarımlarıyla, şanlı Osmanlı geçmişine duydukları özlemi gidermeyi amaçladıkları eserlerinde, Osmanlı mimarisinden esinlendikleri yüzey düzenlemelerinin arkasında, yine Avrupa’da 19. yüzyılda geçerli olan tarihçilik anlayışının hüküm sürdüğünü görmek mümkündür (Yavuz, 2009).

Ziya Gökalp’in Türkçülük tanımıyla bilinen fikirlerinin etkileri, Cumhuriyet’in ilk yıllarında her alanda olduğu gibi mimaride de kendini göstermiştir. Bu dönemde mimarlığı ulusal bilinç yaratmaya yardımcı olabilecek bir araç olarak gören genç mimarlar, inşa ettikleri yapıların cephe düzenlemelerinde Osmanlı Mimarlığının klasik değerlerini yaşatma yoluna gitmişlerdir. Kaynağı Anadolu Türk mimarisi olan Birinci

Ulusal Mimarlık Dönemi'nde geleneksel Osmanlı mimarisinin saçak, kemer, pencere, kubbe ve sütun gibi yapı öğeleri ve kalıpları kullanılmıştır (Kuyulu, 2000).

Batı ülkelerinde eğitim alan öncü mimarların, mimarlık alanını yabancı etkilerinden arındırmayı amaçlarken, yabancı kaynaklı olmayan, Türk tarihine yönelik bir derlemecilikle, Avrupa'da edindikleri seçmeci mimarlık doğrultusunda çalıştıklarını, ulusal mimarlık anlayışının temelinde Türk ulusçuluğu düşüncesinde olduğu gibi Batı kökenli teknik eğitimin kalıcı izlerinin görüldüğünü belirtmektedir (Aslanoğlu,2010).

Kurtuluş Savaşı'nın yükselttiği düşünce, Osmanlı milliyetçiliğinin ideolojik zeminine oturan Milli Mimari üslubundan, Osmanlı milliyetçiliğinden Cumhuriyetin ulus kavramına açılırken başlayan çözülmeyle, geçiş dönemi uzun sürmeyerek 1927 yılına doğru değişmeye başlayacaktır (Batur, 1984).

Avrupa'da mimarlıkta, cephecilik ve süsleme yerini, işlevden hareketle toplumsal sorunlara değinildiği akılcı gelişmelere bırakırken, Türk mimarların geriye dönerek eskiyi yeniden yaşatmaya çalışmaları, devrimlerin yapıldığı Genç Cumhuriyet ortamı ile bir tür çelişki yaratmakta (Aslanoğlu, 2010), Türkleri yaklaşık yüz yıllık bir aradan sonra ulusal bir mimarlık bilicine ulaştıran bu mimarlık anlayışı, gereğinden fazla tarihe dönük olmasından dolayı, yerini o yılların geçerli uluslararası biçimleme yöntemlerine terk etmek durumunda kalmıştır (Yavuz, 2009).

2.2. Erken Cumhuriyet Dönemi Mimarisi Genel Özellikleri

Osmanlı Devleti 20. yüzyıldan itibaren batı tarzı yeniliklerde bulamadığı çözümü doğu da aramıştır. Devlet yöneticileri ve aydınları; Osmanlıcılık, Ümmetçilik ve Türkçülük gibi yeni düşünce sistemlerini savunmuşlardır. Balkan Savaşları ile Osmanlıcılık, Arapların bir süre sonra Osmanlı'dan ayrılmasıyla Ümmetçilik fikirleri önemini kaybetmiştir. II. Meşrutiyet'ten sonra İttihat ve Terakki Fırkası' nın siyasi egemenliğinin artmasıyla; öze dönüş olan Türkçülük akımını diğer akımlara göre ön plana çıkarmıştır. Başlayan bu akım mimaride de kendine yer bulmuştur (Özcan, 2002).

2.2.1. Birinci Ulusal Mimarlık Akımı

1908 yılında, II. Meşrutiyet ile siyasi egemenliği artan İttihat ve Terakki Fırkası; toplumsal, ekonomik, kültürel alanlardaki girişimlerinin yanı sıra mimarlıkta da etkin bir rol oynamışlardır. İttihat ve Terakki Fırkası' nın öncü düşünürlerinden biri olan Ziya Gökalp'ın Türk kültürünü neredeyse her alanda araştırması ve bu düşünciyi

geliştirmesi milli bir oluşum başlatmış ve bu düşünce zamanla mimariye de yansımıştır (Şevkan, 2019).

Türkçülük akımı beraberinde Osmanlı mimarlığını çağdaştırma düşüncesini de ortaya çıkarmıştır. Osmanlının son dönemlerinde Batı kökenli eklektizme anlayışına tepki olarak ortaya çıkan Neo-klasik üslubunun devamı niteliğinde olan I. Ulusal Mimarlık akımı, Osmanlı zamanında oluşan kalıpların dışına çıkmayan Osmanlı Klasik Dönemi ve Anadolu Selçuklu Mimarisinden öğeleri içinde barındıran bir anlayış olmuştur. Batı'nın etkisinden kurtulmanın ancak ulusal öğeleri bütünleştirilerek mümkün olacağını düşünen dönemin mimarları eski mimari öğeleri yeniden ortaya çıkaracak tasarımlar kullanmışlardır. Bu bağlamda Anadolu Türk mimarisinin öğelerinden taç kapı, mukarnaslar, çini süslemeler, sivri kemer, ikiz/üçüz pencere, geniş saçaklar işlevsellikten çok biçimsel olarak kullanılmıştır (Özcan, 2002).

Ulusal bilincin gelişiğine inanıldığı için bu üslup savaş yıllarında inşa edilen binaların dili olmuş, Cumhuriyet'in ilk yıllarında da devam eden tek üslup olmuştur. Dışa açılma siyaseti sonucunda 1927'den sonra zayıflamış olsa dahi 1930 yılına kadar etkin bir biçimde kullanılmıştır.

Mimar Kemalettin ve Vedat Bey'in öncüsü olduğu mimari üsluba "Neoklasik Türk Üslubu" veya "Milli Mimari Rönesans'ı" denilmiştir (Hasol, 2017). 20. yüzyılın başlarında ilk örnekleri verilen bu üsluba Milli Mimari" veya "I. Milli Mimari Dönemi" de denilmiştir. Bu akıma 1970'li yıllardan itibaren ise "Birinci Ulusal Mimarlık Dönemi" denilmiştir (Şevkan, 2019).

Söz konusu akım, 1908 öncesi kullanılan İslam öğeleri taşıyan milli üsluptan farklılaşarak Selçuklu ve Osmanlı öğeleri ve bezemeleri ağırlıklı, bir nevi batılı teknolojiler kullanılarak canlandırıcı bir akımdır (Hasol, 2017). Özellikle Cumhuriyet'in kuruluş yıllarındaki az sayıda olan mimarlar bu üslubu benimsemişlerdir. Milli üslubu benimseyen mimarlar; Klasik Osmanlı mimari öğelerini kullanmayı yeğlemiş, dönemin eğitim nitelikleri doğrultusunda cepheyi birincil, planlamayı ise ikincil kriter olarak görmüşlerdir. Yapıların plan şemasını etkileyen öge ise cephelerdeki simetrinin referans alınması olmuştur. Girişler genel olarak plan ve cephenin simetri aksına göre düzenlenmiştir. Eğer yapılar köşe parsellerde bulunuyorsa girişler dairesel veya kırıklı formlara dönüştürülerek bu cephede yer almıştır (Şevkan, 2019). I. Ulusal Mimari Akımın temel özellikleri aşağıda belirtilmiştir.

Farklı Katlarda Osmanlı ve Selçuklu Kemerlerinin Kullanımı: Her katın mimari tasarımında, Osmanlı ve Selçuklu dönemlerine özgü kemer formlarının çeşitli uygulamaları görülmüştür.

Cephelerde Yatay ve Düşey Silmeler ile Dışarı Taşırılan Bölümler: Binaların cepheleri, yatay ve düşey silmeler ile zenginleştirilmiş, bazı bölümleri dışa taşırılarak üç boyutlu bir etki yaratılmıştır.

Vurgulu Girişler ve Dikkat Çekici Giriş Cepheleri: Binaların girişleri, genellikle mimari tasarımda vurgulanmış ve giriş cepheleri, estetik ve işlevsel açıdan dikkat çekici şekilde tasarlanmıştır.

Cephelerde Kullanılan Çini Motifleri: Cephe tasarımlarında, geleneksel Türk çini motiflerine yer verilmiş, bu motifler modern mimariyle bütünleştirilmiştir.

Köşelerde Yer Alan ve Çatı Seviyesinin Üstünde Bitirilen Kuleler: Köşe kısımlarında, çatı seviyesinin üzerinde sonlandırılan kule benzeri yapılar, mimari tasarıma özgün bir karakter kazandırmıştır.

Uzun ve Geniş Saçaklar: Binaların çatı tasarımlarında, uzun ve geniş saçaklar dikkat çekici bir estetik öge olarak kullanılmıştır.

Ahşap ya da Çelik Makaslı Kırma Çatılar: Çatı yapılarında, ahşap veya çelik makas kullanımıyla kırma çatılar tercih edilmiş, bu da binalara hem geleneksel hem de modern bir görünüm kazandırmıştır.

Yapı Malzemesi Olarak Kesme Taş Kullanımı veya Kesme Taş Görünümlü Sıvalarla Kaplama: Binaların inşasında genellikle kesme taş kullanılmış veya kesme taş görünümlü sıvalar tercih edilmiştir. Bu, binalara hem sağlamlık hem de estetik bir değer katmıştır.

Dönemin öncü mimarlarından olan Vedat Tek bazı yapılarında; pencere kemerleri ve çini panoları yerleştirme düzenlerinde Art Deco üslubunu yansıtmaktadır (Akyol, 2019). En çok eser vermenin yanı sıra eğitimci olmaları bakımından döneme yön veren iki mimar Vedat Tek ve Mimar Kemalettin Bey'dir. Dönemin mimarlık alanında öne çıkan isimleri Mezut Özok, Guilio Mongeri, Ekrem Hakkı Ayverdi, Ahmet Kemalettin, Ali Talat ve Arif Hikmet Koyunlu'dur. Bununla birlikte dönemin önemli mimari yapıları ise Ankara Ulus Türkiye İş Bankası Binası (1929), İstanbul Taksim Anıtı Kaidesi (1928), Ankara Palas (1927), Ankara Etnografya Müzesi Binası (1924), Ankara Ziraat Bankası Genel Müdürlüğü Binası (1926-1929), Ankara 2. Büyük Millet Meclisi Binası (1924), İstanbul Sirkeci Büyük Postahane Binası (1909) ve Kastamonu Hükümet Konağı (1901-1902).

Birinci Ulusal Mimari akımında Osmanlı Dönemi anıtsal yapılarında kullanılan gelişmiş mekân organizasyonu kullanılmamış; plan, cephe düzenlemesinin gerisinde kalmıştır (Ertuğrul, 2007). Birinci Ulusal Mimarlık üslubu hem batılı söylemleri hem de klasik Osmanlı mimarisi dilini harmanlamıştır (Tanju, 1999).

Milli Mimarlık üslubu Cumhuriyet öncesi dönemlerde genellikle türbe, cami, medrese gibi yapılarda görülmüştür. Üslup; geleneksel yapılar ile birlikte yeni işlevli yapılar ve eski yapıların yeniden kullanımlarında da görülmüştür. Yenileşme hareketlerinin beraberinde getirdiği yeni fonksiyonlu şehremaneti, hükümet konağı gibi yönetim yapılarının yanı sıra; postane, gar, vapur iskelesi gibi ulaşım yapılarında bu üslup uygulanmıştır (Şevkan, 2019). Cumhuriyet'in ilk yıllarında ise bayındırlık faaliyetlerine büyük önem verilmiştir. Ankara'nın başkent olması ve imar faaliyetleri, Anadolu'nun harap olan şehirlerinin onarımı, ulaşım ağlarının oluşturulması, hizmet ve simgesel yapıların inşası gibi faaliyetler Erken Cumhuriyet Dönemi yapım işlerinin planlanmasıdır. Ancak yeterli bütçenin olmaması, aynı şekilde yetersiz mimar-mühendis olması, yapı malzemesinin dışarıdan alınması gibi sorunlar nedeniyle imar faaliyetleri başta Ankara olmak üzere büyük şehirlerde uygulanabilmiştir (Sıkıçakar, 1991).

Birinci Ulusal Mimarlık akımı, geleneksel yapı biçimini kabullenmiş olması bakımından Mustafa Kemal Atatürk'ün yenilikçi hareketlerine ters düşmektedir. Bu nedende akımın yerine çağdaş üsluplar gelmesi düşüncesi oluşmuştur. Birinci ulusal mimari akım öncülerinden Mimar Kemalettin beyin ölümüyle yerini yeni akımlara bırakmıştır (Şevkan, 2019). Ayrıca Sanayi-i Nefise Mektebi'ne Mongeri ve Vedat Tek yerine Ernst Egli ve Clemens Holzmeister gibi hocaların getirilmesiyle Birinci Ulusal Mimarlık akımı yerini modern mimari akımlara bırakmıştır (Genç, 2001).

Birinci Ulusal Dönem'de, Osmanlı mimarisinin canlandırılması amacıyla camiler ve türbeler ilham kaynağı olarak kullanılmıştır. Bu dönemde, yapılar çevreyle ilişki kurma, işlevselliğe göre biçimlendirme ve süslemelerden arındırma gibi yaklaşımlarla tasarlanmıştır. Ayrıca, modern yapı yöntemlerinin uygulanmasına başlanmıştır. 1930'larda Almanya ve İtalya'daki siyasal değişimlerin etkisiyle, mimaride yeni bir yönelim ortaya çıkmıştır. Bu değişimler, Türkiye'deki mimari anlayışı da etkileyerek, binalarda anıtsal girişlerin ve geçmişi anımsatan biçimci yaklaşımların kullanılmasına yol açmıştır. Türkiye'deki binalarda bu dönemde, hem geleneksel Osmanlı unsurlarını hem de çağdaş Batı tekniklerini bir arada görmek mümkündür. Özellikle kamu

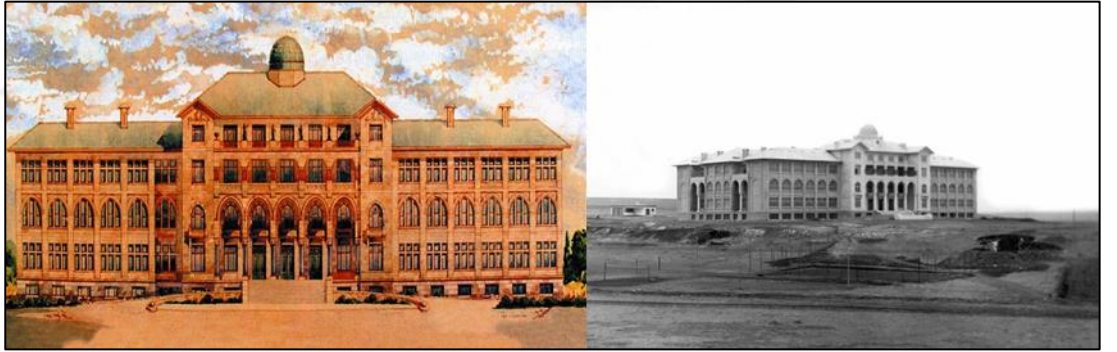
binalarında ve anıtsal yapılarda bu sentez net bir şekilde gözlemlenebilir (Altınoluk, 2003).

1914-1915 yıllarında Bursa’da yapılan Atatürk İlkokulu (Şekil 2.1), Mimar Kemaleddin ve Vedat Bey’in öncülüğünü ettiği Birinci Ulusal Akım’ın izlerini taşıyan bir eğitim yapısıdır (Kaprol, 2000).



Şekil 2.1. Bursa Atatürk İlkokulu Cephesi (Aslan, 2020)

Yıldırım Yavuz'un "Mimar Kemaleddin ve Birinci Ulusal Mimarlık Dönemi" isimli kitabında 24. katalog numarası ile incelenen Gazi İlk Muallim Mektebi 1930 yılında sona eren Birinci Ulusal Mimarlık Dönemi'nin de son eserlerinden biri olmuştur.



Şekil 2.2. Gazi İlk Muallim Mektebi (1930)

2.2.2. Yabancı Mimarlar Dönemi (Mimaride Sadeleşme Dönemi)

Cumhuriyetin ilk yıllarında mimarlık algısı; eldeki imkânların değerlendirilmesi ve milli bir bilinç oluşma şeklinde görülmüştür. Söz konusu yıllarda geçmiş değerlerin devamlılığı ile yeni değerlerin oluşturulması birlikteliği yaşanmıştır. Bu birliktelik yabancı ve yerli mimarların o yıllardaki durumlarıyla yaşanmıştır. Yabancı mimarların etkinliğinin artmasıyla Türk mimarlar onlara sağlanan imkânların yetersizliğine rağmen varlıklarını sürdürmeye çalışmışlardır. Bu bağlamda mimaride iki yönlü bir gelişme görülmüş; bir kesim ulusal mimarlığı savunurken diğer kesim ise devletin asıl politikası olan yenileşmeyi ülke genelinde etkin kılmayı savunmuştur (Sözen, 1996).

Kurtuluş Savaşı sonrasında harap olan Anadolu şehirleri Cumhuriyet'in ilanından sonra yeniden inşa edilmesi gerekliliği anlaşılmıştır. Fakat bu şehirlerin yeniden inşa edilmesi için gerekli olan planlamayı yapacak mimarlar ülke genelinde sınırlıdır. Bu bağlamda teşvik-i sanayi kanunu vasıtasıyla yetiştirilmek için yurt dışına gönderilen gençlerin yanı sıra yurtdışından teknik elaman, mühendis ve mimar getirilmeye çalışılmıştır (Hasol, 2017). Avrupa'da ise I. Dünya Savaşı etkisinde maddi sıkıntılar yaşanmaya başlanmış; bu neden de bazı uzmanlar iş bulma amacıyla başka ülkelere göç etmeye başlamıştır. Böylelikle bu uzmanların bir kısmı gelişmekte olan Türkiye Cumhuriyeti'ne gelmişlerdir. Cumhuriyet'in öncelikle ilk on yıllık sürecinde Macar, Hollandalı, İngiliz, İtalyan, Fransız ve Alman pek çok uzman Türkiye'yi ziyaret etmiştir. Bu mimarların arasında Bruno Taut, Henri Proust, Gustav Oelsner, Theodor Jost, Hermann Jansen, Clemens Holzmeister ve Paul Bonatz gibi isimler bulunmaktadır. Bu mimarlar genel hatları ile başkent Ankara'nın kamu yapılarının inşasında bulunmuşlardır (Hasol, 2017).

Orta Avrupa-Viyana öğretisinin yansıtıcıları olan yabancı mimarların bir bölümü, çağın mimarisini yansıtmamışlardır. Viyana öğretisini benimseyen Türkiye'deki yabancı mimarlar biçim-işlev birliğini ön planda tutarak; yapının işlevine göre tasarımlar yapmışlardır. Bu anlayışla birlikte cephelere verilen önem azalmıştır. Dönem yapılarının özellikleri ise şu şekilde sıralanabilir (Kopuz, 1999):

Kütlelerinin belirli geometrik formlarda kütleler,

Yarım silindir form,

Betonarme iskelet sistemi.

Yeniden yapılanmaya katkı sağlayan mimarlar aynı zamanda eğitim kurumlarında çalışmış ve yerli mimarların yetişmesinde katkı sağlamışlardır. Millileşme düşüncesinin ön planda olduğu Cumhuriyet döneminde yabancı mimarın olması olumlu ve olumsuz yönleriyle tepki çekmiş hem Türk mimarlar hem de Türk mimarisi üzerinde önemli tesirleri olmuştur. Osmanlı Devletindeki batıdan etkilenmenin aksine Cumhuriyet Dönemi ile birlikte bilinçli bir şekilde Türk toplumunu etkilemiştir. Batıyı dinamikleriyle tanıyan Mimar Kemalettin ve Vedat Tek öğrendiklerini Türk mimari diliyle yorumlamışlardır (Fidan, 2002).

Türk toplumu cumhuriyetle birlikte ekonomik, politik ve sosyal açılardan bilinçli bir batı algısıyla yeniden oluşmuştur. Bu bağlamda batı etkisinde yeni mimarlık anlayışı, yeni malzeme kullanımı, yeni yapı sistemleri ilk defa uygulanması doğal bir

oluşum olarak nitelendirilebilir. Her ne kadar batı eksenli oluşan yeni ekonomik, politik ve sosyal yapı zamanla kendi dinamiklerine göre biçimlenmiştir (Fidan, 2002).



Şekil 2.3. Milli Savunma Bakanlığı (1927–31)

2.2.3. Rasyonel-Fonksiyoncu Mimarlık Akımı

İşlevsel mimarlığa geçiş süreci olarak nitelendirilen bu dönemde Batıya açılma çabaları üst düzeyde olmuştur. Atatürk'ün çağdaş seviyelere çıkmanın sadece siyasal olarak değil sanat ve mimari de olması gerektiği düşüncesiyle batı bilinçli olarak takip edilmeye başlanmıştır (Sözen, 1984). Bu dönemin mimari anlayışının temeli, ulusal mimarlık akımına karşı, anıtsal ve sembolik sorunların dışındaki problemlere de çözüm aramaktır (Kopuz, 1999).

1927 yılından sonra da yabancı mimarlar ülkede birçok eser vermiştir. Bu yabancı mimarların bir kısmı yeniliği savunan bir mimarlık anlayışı benimserken diğer kısım ise Neo-klasik üslubu yapılarında kullanmaya devam etmiştir. Yabancı mimarlar gibi Türk mimarların da bir kısmı rasyonel fonksiyoncu akımını benimserken diğer kısım ise Neo-klasik üsluba bağlı kalmışlardır. 1930 yılından itibaren Atatürk devrimleriyle birlikte batıdan alınan birçok yenilikle batı mimari anlayışı ülkede uygulanmaya başlanmıştır. Söz konusu dönemde Avrupa'da yalın, rasyonel ve fonksiyoncu “Bauhaus” anlayışı benimsenmektedir (Kopuz, 1999).

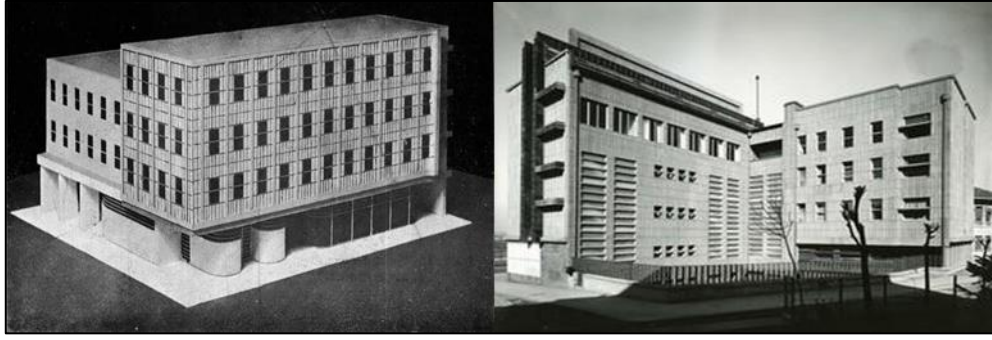
Ekonomik sıkıntılar içinde olan Türkiye için süssüz ve gösterişsiz bir anlayışa sahip olan Bauhaus uygulamaları doğru bir karar olarak değerlendirilebilir. 1930'larla birlikte başlayan kalkınma atılımlarının temel amaçlarından biri kentlerdeki yapıların sayısını arttırmak olmuştur. Bu dönemin mimari anlayışının temel prensipleri, ekonomik verimlilik, uygun malzeme seçimi, fonksiyon odaklı tasarım ve sade işlevsel yaklaşım olarak belirlenmiştir. Bu prensipler, dönemin yapılarında aşağıdaki biçimde uygulanmıştır:

Ekonomik Verimlilik: Yapıların tasarım ve inşasında maliyet etkinliği ön planda tutulmuştur. Bu hem inşaat süreçlerinin hem de kullanılan malzemelerin ekonomik açıdan uygun olmasını gerektirmiştir.

Uygun Malzeme Seçimi: Yapıların inşasında doğru ve yerinde malzeme kullanımı esas alınmıştır. Bu yaklaşım hem dayanıklılığı hem de estetik uyumu sağlamak amacıyla benimsenmiştir.

Fonksiyon Odaklı Tasarım: Yapıların biçimlenmesi, öncelikle fonksiyonel gereksinimleri karşılamak üzere planlanmıştır. Bu ilke, formun fonksiyonu takip ettiği bir yaklaşımdır ve binaların kullanım amacına uygun olarak tasarlandığını belirtir.

Sade ve İşlevsel Yaklaşım: Mimari tasarımlarda sade, süsten uzak ve işlevsel bir yaklaşım benimsenmiştir. Bu, yapıların hem estetik hem de kullanım kolaylığı açısından minimal ve etkili çözümler sunmasını sağlamıştır.



Şekil 2.4. İller (Belediyeler) Bankası Genel Müdürlük Binası, 1935

2.2.4. Kübist Akım

1930'ların başlarında Avrupa'da Kübist akım, önemli bir etki yaratmıştır. Türkiye'de ise bu dönemde rasyonel fonksiyoncu mimarlık akımıyla beraber, Kübist anlayış da kendine uygulama alanı bulmuştur (Kopuz, 1999). Bu entegrasyon hem mimari tasarımlarda hem de sanatsal ifade biçimlerinde yenilikçi bir dönüşüme yol açmıştır. Kübist akımın özellikleri, mimari yapılarda form ve fonksiyonun yeniden değerlendirilmesine, yapıların geometrik ve soyut formasyonlarının öne çıkmasına olanak tanımıştır. Bu dönemdeki mimari, geleneksel estetik anlayışlarından saparak daha deneysel ve soyut bir yaklaşımı benimsemiştir. Bu yenilikçi birleşim, Türkiye'de mimari alanın gelişiminde önemli bir dönemeç oluşturmuştur.

Türkiye’de dönemde uygulanan yapılarda biçim işlev birliği ön planda tutulmuş, amaca göre çözümler geliştirilerek cephenin ön planda olduğu anlayıştan uzaklaşmıştır. Yapılarda şapka olmamasını benimseyen bu anlayışla birlikte çatı kiremit ve saçakları kalkmıştır (Sözen, 1984). Kübik ve geniş bir kütle, geniş camların olduğu cepheler ve özgür bir tasarım anlayışı dönem yapılarında görülmektedir (Eldem, 1973). Genellikle devlet yapılarında görülen bu anlayışın serbest bir yaklaşımı vardır (Kopuz, 1999). Ayrıca dönem yapılarında sade geometrik şekiller ön planda tutulurken yarım silindir öğelerin olması dikkat çekici bir nitelik olmuştur (Aslanoğlu, 1980). 1940’lı yıllara kadar etkisini sürdüren bu mimari akımın temel prensipleri, karakteristik özelliklerini yansıtan çeşitli unsurlarla tanımlanmıştır:

Yapıların dış yüzeylerinde, koyu renkli ve kaba dokulu sıvalar kullanılmıştır. Bu, yapıların dış görünümüne rustik ve dayanıklı bir karakter kazandırmıştır.

Mimari tasarımlarda, köşelerde yer alan pencereler, yapıların köşelerini vurgulayan ve doğal ışığı maksimize eden bir özellik olarak öne çıkmıştır.

Geniş camlarla tasarlanan cepheler, binalara modern ve açık bir görünüm kazandırmış ve iç mekân ile dış mekân arasında bir geçirgenlik sağlamıştır.

Mimari tasarımlarda, düzgün geometrik şekillerin birleşimi, estetik ve yapısal bir uyum yaratmıştır.

Yapıların kütleleri, kübik formasyonlar kullanılarak tasarlanmıştır. Bu, yapıların görsel olarak dengeli ve simetrik bir yapıya sahip olmasını sağlamıştır.

Yapılarda yarım silindir şeklinde öğelerin kullanılması, mimari tasarımın daha dinamik ve üç boyutlu bir karakter kazanmasına katkıda bulunmuştur.

Betonarme iskelet yapılar, bu dönemin mimari tasarımlarında yaygın olarak kullanılmıştır. Bu, yapıların hem dayanıklılığını artırmış hem de modern mimari estetik anlayışını desteklemiştir.

Bu ilkeler, 1940’lara kadar süren bu mimari akımın temelini oluşturmuş ve dönemin mimari anlayışına yön vermiştir.

2.2.5. İkinci Ulusal Mimarlık Dönemi

1934 yılında başlayan Milli Mimari Semineri, Türk sivil mimarisini gündeme taşıyarak, İstanbul ve Anadolu'dan birçok evin rölövelerinin yapılmasını sağlamıştır. Bu seminer, Türk mimarlık tarihinde önemli bir dönüm noktası olarak kabul edilir. Seminerin amacı, Osmanlı dönemi sivil mimarisinin detaylı bir şekilde incelenmesi ve belgelenmesiydi. Bu bağlamda, çeşitli evlerin ölçümleri yapılarak mimari özellikleri ve

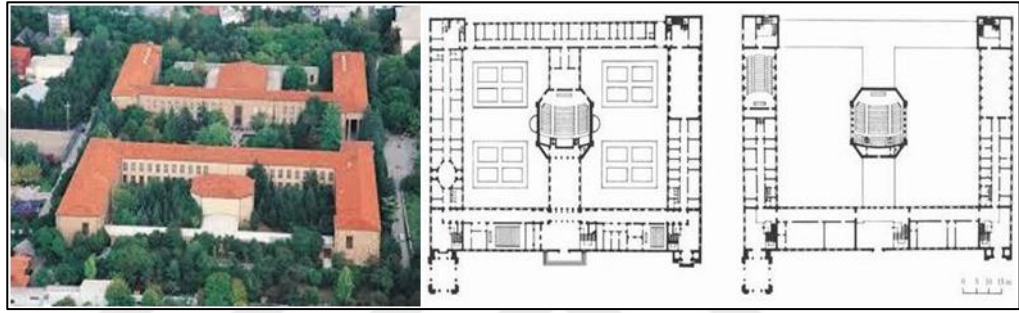
yapım teknikleri hakkında geniş bir bilgi havuzu oluşturulmuştur. Bu bilgiler, dönemin mimarlarına ve gelecekteki çalışmalara önemli bir kaynak teşkil etmiştir. Seminerin yanı sıra, dönemin siyasal, toplumsal ve ekonomik koşulları da İkinci Ulusal Mimarlık Dönemi'nin şekillenmesinde önemli bir rol oynamıştır. 1930'lu yılların sonlarında ve 1940'lı yılların başlarında dünya genelinde yaşanan gelişmeler, Türkiye'deki mimari anlayışları da etkilemiştir. Özellikle, 1939'da İkinci Dünya Savaşı'nın başlamasıyla birlikte Almanya ve İtalya'da yoğunlaşan ulusçu düşünceler, mimarlık üzerinde belirgin etkiler bırakmıştır. Bu dönemde Almanya ve İtalya'da, mimarlık anıtsal bir yaklaşımla ele alınmıştır. Binalar, ulusal kimliği ve gücü yansıtmak amacıyla büyük ve etkileyici bir şekilde tasarlanmıştır. Bu tasarımlarda simetriye büyük önem verilmiş, yapımda taş malzemeler sıkça kullanılmıştır. Anıtsal binalar, sadece estetik birer yapı olmaktan öte, ulusal gururun ve devletin gücünün sembolleri olarak görülmüştür. Bu ülkelerdeki mimari tarz, güçlü ve kalıcı yapılar inşa etmeyi hedeflemiştir. Türkiye'de, bu dış gelişmelerin etkisiyle benzer bir mimari yaklaşım benimsenmiştir. Milli Mimari Semineri'nin çalışmaları, Osmanlı dönemi sivil mimarisinin yeniden canlandırılması için önemli bir adım olsa da, aynı zamanda dönemin uluslararası etkileri de göz ardı edilmemiştir. 1930'lu ve 1940'lı yıllarda Türkiye'de inşa edilen binalarda, anıtsal girişler, büyük ölçekli yapılar ve simetriye verilen önem dikkat çekicidir. Bu dönemde, hem geleneksel Türk mimari unsurları hem de Avrupa'dan gelen modernist ve ulusçu etkiler bir arada kullanılmıştır. İkinci Ulusal Mimarlık Dönemi, bu sentezle karakterize edilir. Bu dönemde inşa edilen yapılar, bir yandan Osmanlı mimarisinin zarafetini ve işlevselliğini yansıtırken, diğer yandan dönemin modernist ve ulusçu akımlarının izlerini taşır. Taş malzemelerin yoğun kullanımı, anıtsal girişler ve simetrik düzenlemeler, bu dönemin belirgin özellikleridir. Sonuç olarak, 1934'te başlayan Milli Mimari Semineri ve 1939'da İkinci Dünya Savaşı'nın başlamasıyla Almanya ve İtalya'daki ulusçu mimari anlayış, Türkiye'de İkinci Ulusal Mimarlık Dönemi'nin gelişimini etkilemiştir. Bu dönem, Türk mimarisinde hem geleneksel unsurların hem de uluslararası etkilerin harmanlandığı bir süreç olarak öne çıkmıştır. (Altınoluk, 2003).

Üstün Alsaç'ın (1973) Mimarlık Dergisi'nde yer alan makalesine göre İkinci Ulusal Mimarlığı oluşturan ana fikirler şu şekildedir:

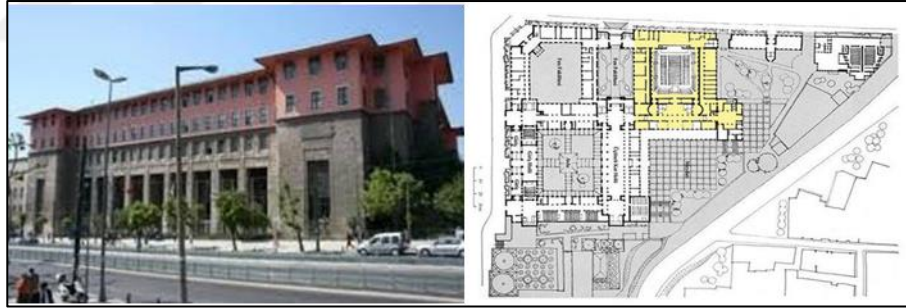
- Geleneksel Türk Mimarlığı'nın incelenmesi ile kaybolmaya yüz tutmuş “Türk Evi” ve “Türk Şehir Strüktürü” gibi konularda belgelemeler yapılarak geleceğe aktarılmıştır.

- Yerli bir mimari üslup geliştirmenin yanında yerli yapı malzemelerinin geliştirilmesine önem verilmiştir.
- Mimarlığın bölgesel nitelikte bir olgu olduğunu ve bölgeye göre çözümler geliştirilmesinin gerekliliği vurgulanmıştır.
- Mimarlıkta var olan anıtsallık üzerine düşünceler yoğunlaşmıştır.

İkinci Ulusal Mimarlık Akımı'nın eğitim yapılarında önde gelen örnekleri arasında Sedat Hakkı Eldem ve Emin Onat tarafından 1943 yılında yapılan Ankara Üniversitesi Fen Fakültesi ile 1942 yılında yapılan İstanbul Üniversitesi Fen-Edebiyat Fakültesi aşağıda yer almaktadır.



Şekil 2.5. Ankara Fen Fakültesi, 1943



Şekil 2.6. İstanbul Fen Edebiyat Fakültesi Beyazıt - İstanbul / 1942-44

2.3. Erken Cumhuriyet Dönemi Mimarisi Biçimsel Özellikleri

Birinci Ulusal Mimarlık Dönemi yapılarının “aksiyal kitle düzenlemeleri ve planları” (Batur, 1984) vardır ve Batının akademik mimarlık geleneğinin etkisiyle simetrik olarak düzenlenmişlerdir (Aslanoğlu, 2010). Yapıların sokaktan algılanabilen, çoğunlukla simetrik olarak düzenlenen cephelerinde, simetri vurgusu için orta doğrultuya ve köşelere gelen hacimler yapı yüzeyinden dışarıya doğru taşan kapalı cumba veya köşe kuleleri şeklinde çözümlenmiştir (Yavuz, 2009).

Yapı girişleri, Osmanlı taç kapı veya portik biçimlenmesi gösterir ve çoğu kez simetri aksında yer alır. Köşe arsa üzerinde yer alan yapılarda köşeler, üstünde kubbesi ve çok köşeli kesitli kule görünümü almış veya yuvarlatılmıştır. Eğer yapıda birden fazla köşe varsa her köşe ayrı bir kubbe ile belirtilmiştir (Aslanoğlu, 2010).

Yapıların ön cephelerinin görkemli bir şekilde bezenmesine dikkat edilirken, diğer cepheler ön cephe kadar önemsenmemişlerdir (Yavuz, 2009). Rönesans'ta sadece ana cadde veya meydana bakan ön cephenin işlenmesi gibi, dönem yapılarında da yan ve arka cephelerin farklı ele alınması gibi benzer biçimsel bir davranış görülmektedir (Aslanoğlu, 2010).

Erken Cumhuriyet Dönemi yapılarında yeni malzeme ve yapım yöntemleri kullanılmış, modern çağın gerektirdiği asansör, merkezi ısı donanımı gibi çağdaş donatı araçlarını içeren (Yavuz, 2009), dönemin koşulları ve kentsel ölçekleriyle kıyaslandığında çoğunluğu büyük yapılardır.

Erken Cumhuriyet döneminde ideolojiyle mimarlık birliği, özellikle dış cephe düzenlemesinde, kubbe, kemer, portik, taç kapı gibi Osmanlı mimarlık öğeleri ve süsleme motiflerinin kullanılması olarak kendini göstermiş (Aslanoğlu, 2010) mimari öğelerde, dekorasyonun tasarım ve motiflerinde geleneksel Selçuklu, Osmanlı, İslam mimarlığından alınan biçim ve çizgilere sahiptir (Batur, 1984). Dönem yapılarının kütsel çözümlerinde Batı etkileri görülürken, yüzey düzenlemelerinde kullanılan öğeler çoğunlukla 15. ve 16.yüzyıl Osmanlı mimarisi örneklerinden seçilmiş, özel durumlarda ender olarak 18. ve 19. yüzyıl Osmanlı Barok ve Rokoko biçimleri kullanılmıştır (Yavuz, 2009). İç mekânda süsleme ise, banka holleri, otel girişleri, istasyonların bekleme salonu gibi çok kullanılan mekânlarda yoğunlaşmıştır (Aslanoğlu, 2010).

Genellikle simetrik ve görkemli bir biçimde kemerli pencerelerle düzenlenen ön cephelerde, kemer alınlıkları veya altları çini panolarla bezenmiş, yine alınlıklara rozetler yerleştirilmiştir (Aslanoğlu, 2010).

Yapılarda ne kadar çağdaş yapı sistemi kullanılsa da yapıya tarihi bir görünüm vermek için ya da yapıldıkları tarihi çevre ile uyum sağlamak için dışardan algılanan yüzler ya kesme taş kaplanmakta ya da kesme taş izlenimi verecek şekilde sıvanarak derz yapılmaktadır. (Yavuz, 2009).

Klasik Osmanlı çağı örnekleri gibi biçimlendirilmelerine çalışılan türbe, cami gibi dini işlevli yapıların dışındaki bütün binaların ön cepheleri, yeni Rönesans mimarisinde olduğu gibi, sürekli devam eden taş kuşaklarla yatayda üç ana bölüme

ayrılarak, her bölüm kendi içinde bir bütün olacak şekilde düzenlenmiş, her katta farklı pencere biçimleri kullanılmıştır. Yerden çatıya kadar devam eden belirli bir düşey düzen içinde çözümlenen yüzey dilimleri tüm yapı boyunca tekrarlanarak yapılara ritmik bir görünüm kazandırılmıştır. Cephelerin üç ana bölüme ayrılması daha çok Rönesans dönemindeki saray mimarisinde görülmektedir. Bu bölünme, cephede üç ayrı bölümde, aynı anda Rönesans yapılarında Yunan çağının dorik, iyonik, korint düzeninin kullanılma çabasından kaynaklanmaktadır (Yavuz, 2009). Erken Cumhuriyet Dönemi'nde kullanılan şemalar, kitle ve mekânlardaki ölçü, oran ve kompozisyon kuralları bakımından Avrupa Neo-Klasisizmiyle paralellik göstermektedir (Batur, 1984).



3. ERKEN CUMHURİYET DÖNEMİ EĞİTİM YAPILARI

Erken cumhuriyet dönemindeki eğitim reformlarını ve bu doğrultudaki eğitim yapılarını ortaya koymadan önce temel oluşturmak adına cumhuriyet öncesi dönemdeki eğitim sistemi ve mimarisini incelemekte yarar bulunmaktadır.

3.1. Cumhuriyet Öncesi Dönemde Eğitim Yapıları ve Mimarisi

Osmanlı İmparatorluğu, 17. yüzyılın başlarından itibaren askeri güç kaybı, mali sıkıntılar, yönetsel zafiyetler, artan isyanlar ve savaşlardaki başarısızlıklar nedeniyle gerileme sürecine girmiştir. Bu süreçte Batı'nın bilimsel ve teknik ilerlemelerinin gerisinde kalan Osmanlı, 18. yüzyılda siyasi ve sosyal baskılar altında modernleşme sürecine giriş yapmıştır. Coğrafi olarak geniş bir alana hükmeden devletin modernleşme ve merkezileşme politikaları, uygulama alanlarında farklılık gösterdiğinde çeşitli tepkilerle karşılaşmıştır (Faroqhi, 2002). Eğitim, Osmanlı modernleşmesinin temel taşlarından biri olarak öne çıkmıştır. Başlangıçta askeri alanda ağırlıklı olan eğitim, 19. yüzyılda sivil alanın da önemiyle beraber genişlemiştir. Özellikle II. Abdülhamit döneminde, misyoner eğitim kurumlarına karşı durmak ve eyaletlerde devlet otoritesini pekiştirmek amacıyla eğitim kurumları yaygınlaştırılmıştır. Sağlık hizmetleri de bu dönemde önem kazanmıştır. 18. yüzyılda yetersiz kalan darüşşifalardaki sağlık hizmetleri ve hekimlik bilgisi, Avrupa tarzı tıp eğitimiyle güçlendirilmeye çalışılmıştır. Bu bağlamda, özellikle askeri amaçlar doğrultusunda yeni tıp okulları açılmış, yabancı uzmanlar getirilmiş ve öğrenciler yurtdışına gönderilmiştir. Sivil eğitimle bürokratik yapı güçlendirilirken, tıp eğitimi salgın hastalıklara karşı bir önlem olarak geliştirilmiştir. 19. yüzyılda ve II. Abdülhamit döneminde, Hamidiye ve Gureba gibi isimlerle anılan hastaneler ülke genelinde inşa edilmiş, bu kurumlar Osmanlı modernleşmesindeki merkezileşme politikasının bir yansıması olmuştur (İhsanoğlu ve Ayduz, 2002; Öztürk, 2010).

Osmanlı Devleti'nin ilk yıllarında, Anadolu Selçukluları ve diğer yerel beyliklerden devraldığı gelişmiş medrese eğitim sistemini sürdürmüştür. Tanzimat öncesinde, Osmanlı eğitim yapısı temel olarak Sıbyan mektepleri, medreseler ve Saray'ın içindeki Enderun Mektebi üzerine kurulmuştu. Sıbyan mektepleri ve medreseler, vakıf sistemiyle işleyen eğitim kurumlarıydı. Sıbyan mekteplerinde okuma yazma ve İslam'ın temel öğretileri verilirken, medreseler dini ve pozitif bilimlerin öğretildiği yerlerdi. Enderun Mektebi ise Saray'da yetiştirilen devlet adamlarına yönelik

eğitim sunan bir kurumdur. 19. yüzyıla kadar devam eden Enderun Mektebi, sonrasında modern eğitim kurumlarına yerini bırakmıştır (Arslan, 2021).

19. yüzyılda, Osmanlı eğitim sistemi değişim geçirmiştir. Enderun ve medreselerin yetiştirdiği kişiler, dönemin ihtiyaçlarını karşılamada yetersiz kalmıştır. Bu da eğitimde dönüşümü zorunlu kılmış, eğitimdeki yeniliklerin merkezi olarak ordu öne çıkmıştır (İhsanoğlu, 1992).

Osmanlı'da eğitimdeki modernleşme çabaları 18. yüzyılda başlamıştır. II. Mahmud döneminde, erkek çocuklar için ilköğretim zorunluluğu getiren bir ferman yayımlandı ve Avrupa'ya öğrenci gönderme uygulaması başlatıldı. Tanzimat öncesinde Osmanlı İmparatorluğu'nda eğitim alanında atılan önemli adımlar arasında, 1773 yılında Mühendishane-i Bahri Hümayun'un kurulması yer alır. Bu kurumun ardından, 1795 yılında Mühendishane-i Berri-i Hümayun açılmıştır. 19. yüzyıla gelindiğinde, 1827'de Tıbhane-i Amire ve Cerrahane-i Memure kurulurken, 1834 yılında iki önemli eğitim kurumu daha hayata geçirilmiş, Mekteb-i Ulum-ı Harbiye ve Muzika-i Hümayun açılmıştır. Bu sürecin zirvesi olarak, 1838 yılında Darül Ulûmlu Hekimiyet-i Osmaniye ve Mekteb-i Tıbbiye-i Aliye-i Şahane' nin açılmasıyla Osmanlı eğitim sisteminde modernleşme adımları tamamlanmıştır. Bu okullar, imparatorluğun eğitimde modernleşme yolunda attığı stratejik adımları göstermektedir. Ancak bu okullar, askeri amaçlar doğrultusunda Tanzimat dönemi eğitim sisteminde ayrı bir yer tutmuştur. Tanzimat döneminde, eğitim sistemi sivil kurumların modernleşmesiyle birlikte dönüşüm geçirmiştir. Bu dönem, eğitim kurumlarının genişlemesi ve modernleşmesi açısından model alınabilecek bir zaman dilimi olarak kabul edilmiştir (Tekeli, 2005; Somel, 2009).

Osmanlı İmparatorluğu'nda eğitim alanında atılan önemli ve kapsamlı adımlardan biri 1869 Maarif-i Umumiye Nizamnamesi olmuştur. Bu düzenlemeyle, eğitimde daha önce yapılan parçalı gelişmeler toplu ve sistemli bir yapıya kavuşturulmuştur. Nizamname, vilayetlerde maarif teşkilatlarının oluşturulmasını ve her köy veya mahallede bir iptidai mektep, beş yüz elli nüfuslu kasabalarda bir rüştiye, bin nüfuslu yerleşimlerde bir idadi ve vilayet merkezlerinde ise sultanilerin açılmasını öngörmüştür. Eğitim sisteminin en üst düzeyi ise darülfünun olarak belirlenmiştir. İlk darülfünun denemesi 1845 yılında başlamış, 1864-65 yıllarında yerini Çemberlitaş'taki Nuri Bey Konağı'na bırakmış, ancak yapıdaki yangın nedeniyle bu girişim sona ermiştir. 1869 yılında başlayan ikinci girişim 1871'in sonlarında tamamlanmış, 1874 yılında Darülfünun-u Sultanî açılmış ve 1882'de kapanmıştır. En son darülfünun ise

1900 yılında kurulmuştur. Bu kurumlar, eğitim birimlerinin yönetimi ve denetimi açısından önemli adımlardı. Sıbyan ve rüştiyeler ilkokul basamağını; idadi ve sultaniler ortaöğretim basamağını; darülfünun ile birlikte darülmuallimat, darülmuallimin ve sanayi mektepleri ise üst eğitim basamaklarını oluşturmuştur (Demirel, 2012).

II. Abdülhamit dönemi, Osmanlı eğitim sistemindeki değişiklikler açısından dikkate değer bir zaman dilimidir. Bu dönemde, eğitim faaliyetleri yurt geneline yayılmış, ilkokul ve ortaöğretim düzeyinde okullar artmış, öğretmen yetiştirecek öğretmen okulları ve meslek okulları açılmış, kızların eğitimi için de adımlar atılmıştır. Bu dönemde, sanat eğitimi alanında da bir artış göze çarpmaktadır. 1877 yılında başlayan sanat okulu açma girişimi, 1883'te Sanayi-i Nefise Mektebi'nin açılmasıyla somutlaşmıştır. Bu okulun ilk dönemlerinde eğitmenler genellikle yabancı, öğrencilerin çoğunluğu ise Gayrimüslim olmuştur. Eyaletlerde açılan meslek okullarının yanı sıra sanat okulları da kurulmuştur (Nurdoğan, 2009).

19. yüzyıl Osmanlı eğitim sistemindeki en büyük değişiklik, eğitimin vakıfların kontrolünden çıkarak kamu hizmeti haline gelmesidir. Bu politika değişikliği ile Başkent'te ve eyaletlerde eğitim hizmetlerinin kamulaştırılması hedeflenmiş; ancak ekonomik sıkıntılar ve yeni sistemi uygulayacak nitelikli kişilerin eksikliği nedeniyle bu amaç tam anlamıyla gerçekleştirilememiştir. Bu sorunlar, devletin odaklanmasını merkezde bürokrat yetiştirecek okullara yönlendirmiştir (Uyanık, 2010).

Osmanlı İmparatorluğu'nda 19. yüzyılın sonlarına doğru eğitimde yaşanan reformlar, toplumun farklı kesimlerinden çeşitli tepkiler almıştır. Bu dönemde, ilmiye sınıfının geleneksel medrese eğitimi anlayışına bağlı kalarak Batılı eğitim sistemine karşı çıkan kesimler ile Batılı eğitim sistemini benimseyen ve bu yönde reform yapılmasını destekleyen yenilikçi gruplar arasında belirgin bir fikir ayrılığı yaşanmıştır. Bu durum, ülke eğitim sistemindeki ikili yapının daha da derinleşmesine yol açmıştır (Sakaoğlu, 1985).

Bu süreçte, Osmanlı'nın gayrimüslim tebaası arasında, özellikle Ermeni, Rum ve Yahudi toplulukları modern eğitim hareketlerini başlatmıştır. Bu grupların eğitim faaliyetlerinde yabancı devletlerin etkisi büyük olmuş, Osmanlı eyaletlerinde yabancı misyonerler tarafından kurulan okullar, hastaneler, yetimhaneler ve kütüphaneler aracılığıyla geniş çaplı eğitim ve misyonerlik çalışmaları yürütülmüştür (Ortaylı, 2013).

Tanzimat ve Islahat Fermanları ile başlatılan yeni düzenlemeler, eğitim alanında da etkili olmuş, gayrimüslimlere ve yabancılara okul açma hakkı tanınmış ve devlet okulları tüm halka açılmıştır. Ancak bu ayrıcalıkların ardından yabancı devletlerin

izinsiz okul açmaları ve Gayrimüslimler üzerinde Osmanlı etkisinden bağımsız faaliyetler yürütmeleri artmıştır. 1887 yılında Millet-i Gayrimüslimin ve Ecnabi Mektepleri Müfettişliği' nin kurulmasıyla bu okulların faaliyetlerinin denetlenmesi amaçlansa da, tam bir kontrol sağlanamamıştır (Akıncı, 2014).

Osmanlı topraklarında ilk Katolik okullarının açılmasının ardından, 19. yüzyılın başlarında Amerika ile yapılan ticaret anlaşmalarının etkisiyle ABCFM örgütünün girişimleri sonucu Protestan okullarının açılması gözlemlenmiştir. İlk Amerikan misyoner okulu, 1824 yılında Beşyurt' ta açılmıştır. 1870'lerde ve sonrasında, özellikle Doğu ve Güneydoğu Anadolu'nun etnik ve dinsel çeşitliliği nedeniyle bu bölgelerde misyoner okullarının yaygınlaştırılması tercih edilmiştir. 19. yüzyıl boyunca Anadolu ve Arap vilayetlerinde yaygınlaşan bu misyoner okulları, Gayrimüslim öğrencilere ana dillerinde ve okulun bağlı olduğu ülkenin dilinde eğitim vermiş ve onları sadece dini konularda değil, çeşitli alanlarda yetiştirmiştir. Osmanlı Devleti'nin Gayrimüslim ve yabancı eğitim kurumlarını incelemesi sırasında, hemen hemen her milletin kendi okullarını açtığı gözlemlenmiştir. Bu durum, yabancı devletlerin Osmanlı'nın farklı bölgelerine yayılmasını kolaylaştırmış ve devletin eğitim alanındaki eşitliği denetleyip kontrol altında tutmasını güçleştirmiştir (Somel, 2009).

Yabancılar, eğitim kurumlarını yerel halka kabul ettirmekte önemli bir başarı göstermişlerdir. Özellikle o dönemde Osmanlı eyaletlerinde erkekler için bile yeterli okul bulunmazken, kız çocukları için okullar açmaları dikkat çekicidir. Bu okullar, yabancı yardım kuruluşlarının desteğiyle popülerlik kazanmış ve yabancılara olan ilgi artmıştır (Haydaroğlu, 1993). Osmanlı topraklarında yabancı devletler tarafından hızla yayılan bu okullar, devletin eğitimdeki denetim eksikliğinin bir sonucu olarak görülmüştür (Haydaroğlu, 1993).

Osmanlı İmparatorluğu'nda eğitim alanında yaşanan bu dönüşüm ve çeşitlilik, eğitim yapılarını da etkilemiştir. Osmanlı'nın temelleri Anadolu Selçuklu dönemine dayanmakta olup, bu dönemden itibaren eğitim veren kurumlar önemli bir rol oynamıştır. Ancak bu kurumlar, batı gelişmelerine uyum sağlamada zorluklar yaşamışlardır. Eğitim yapılarına ilişkin bilgiler aşağıdaki alt başlıklarda verilmiştir.

3.1.1. Sıbyan Mektepleri

Sıbyan Mektepleri, Osmanlı Devleti'nin ilkokul seviyesindeki eğitim kurumlarıydı ve diğer adları mahalle mektebi ve taş mektepti. Bu kurumlar, genellikle

5-6 yaşından 13-14 yaşına kadar çocuklara eğitim vermekteydi ve Anadolu’da en yaygın eğitim yapıları arasında yer almaktaydı.

Tablo 3.1. Sıbyan Mektepleri (İlkokul Düzeyinde Dini Eğitim)

Yıl	Okul Sayısı	Öğrenci Sayısı
1800	~5,000	~200,000
1850	~10,000	~400,000
1900	~15,000	~600,000

Sıbyan mektepleri, ilkokul düzeyinde eğitim veren ve daha çok dini bilgiler öğreten okullardı. Öğrenci sayısındaki artış, Osmanlı'nın eğitimde geniş kitlelere ulaşma çabasını yansıtır (Kodaman, 1991).

Sıbyan mektepleri, hayırseverler ya da üst düzey yöneticiler tarafından inşa edilir ve çalışanlarının maaşları yine bu kişiler tarafından karşılanırdı. Osmanlı döneminde toplumda en yaygın örgün eğitim kurumu olan bu mekteplerin amaçları arasında namaz kılınmasını öğretmek, Kuran okumasını öğretmek ve yazı yazmak yer alıyordu. İslamiyet’in ilk devirlerinde eğitim genellikle cami ve evlerde sürdürülmekteydi. Öğrenciler, halk arasında “Amin Alayı” da denilen “Bed-i Besmele Cemiyeti” isimli törenle okula başlamaktaydı (Şekil 3.1).



Şekil 3.1. Yağlı Boya ‘Amin Alayı’ (Üstünipek ve Üstünipek, 2014)

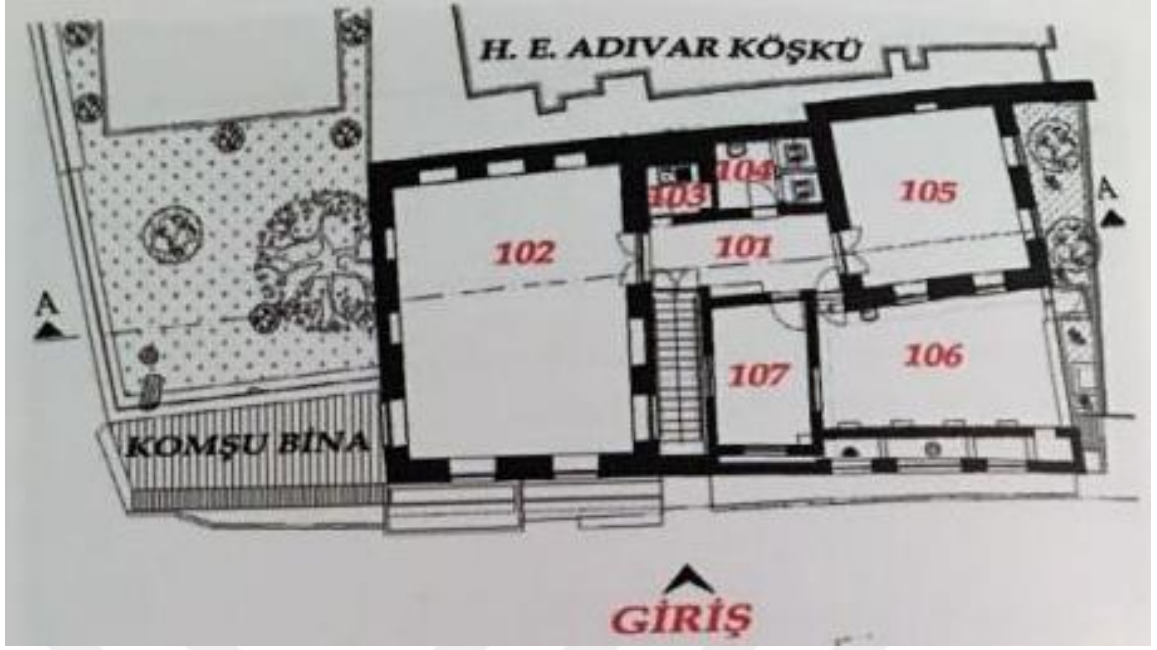
Restorasyon Yıllığı’na (2004) göre bu törenler, çocukları okumaya teşvik etmekte ve ailelere çocuklarının eğitime yönelik bir arzu oluşturmakta etkili olmuştur.

Sıbyan mekteplerinin ğretim kadrosu genellikle bir hocadan ve onun yardımcısı olan kalfadan oluşurdu.

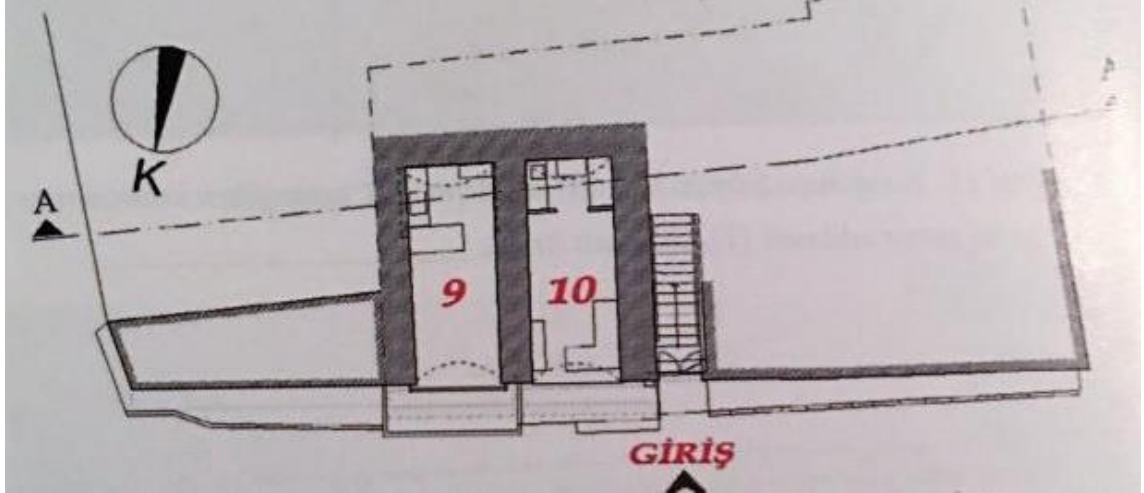
Bu mekteplerin mimari yapısı ise genellikle tek hacimden oluşmakta, yığma yapım tekniğı ile inşa edilmekteydi. Çoğunlukla iki katlı veya tek katlı olan bu yapıların bazılarında revaklarla açılan avlular, bahçeler ve aile fertlerinin mezarlarının bulunduğu hazireler de yer alıyordu (Şekil 2, Şekil 3, Şekil 4, Şekil 5).



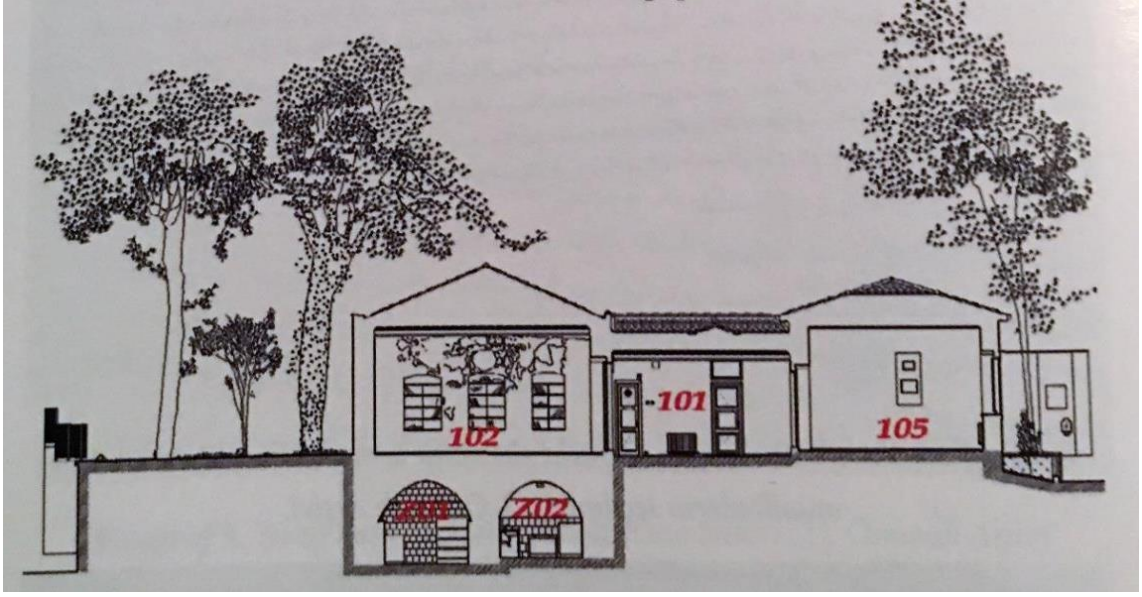
Şekil 3.2. Yusuf Paşa Sıbyan Mektebi (Aslan, 2013)



Şekil 3.3. Yusuf Paşa Sıbyan Mektebi Mekânları (Aslan, 2013)



Şekil 3.4. Yusuf Paşa Sıbyan Mektebi Mekânları (Aslan, 2013)



Şekil 3.5. Yusuf Paşa Sıbyan Mektebi Plan ve Kesitleri (Aslan, 2013)

Restorasyon Yıllığı'na göre, 1869 Maarif-i Umumiye Nizamnamesi ile her mahalle ve köyde en az bir Sıbyan mektebi olması zorunlu hale getirilerek, eğitimde düzen oluşturulmaya çalışılmıştır. Cumhuriyetin ilanından sonra ise Sıbyan mektepleri yerini ilkokullara bırakarak tarihe karışmıştır.

3.1.2. Medreseler

Cumhuriyet öncesi dönemde medreseler, medreselerde bulunan öğrenci sayısı ve medreselerde bulunan öğretmen sayıları aşağıdaki tabloda verilmiştir.

Tablo 3.2. Medreseler (Dini Eğitim Kurumları)

Dönem	Medrese Sayısı	Öğrenci Sayısı	Öğretmen Sayısı
17. yüzyıl	~2,000	~40,000	~2,000
19. yüzyıl	~4,000	~80,000	~4,000
20. yüzyıl başı	~5,000	~100,000	~5,000

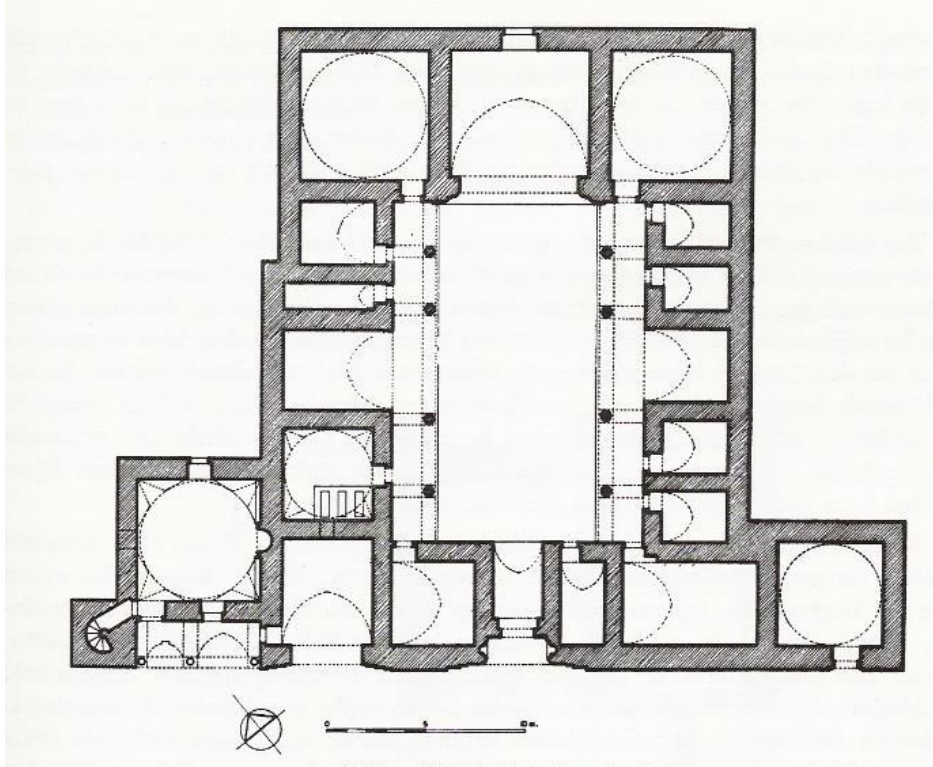
Medreseler, Osmanlı eğitim sisteminin bel kemiğini oluşturuyordu. Bu kurumlar, din adamları ve devlet memurları yetiştiriyordu. Medrese sayısındaki artış, Osmanlı toplumunda din eğitiminin ne kadar önemli olduğunu göstermektedir (Ortaylı, 2006).

Medreseler ise (Tayla, 2012)'ya göre İslam aleminin en önemli eğitim yapılarındandır. Anadolu Selçuklu döneminde inşa edilen medreseler genellikle açık avlulu kubbeli veya kapalı avlulu kubbeli olarak iki grupta görülmekteydi.

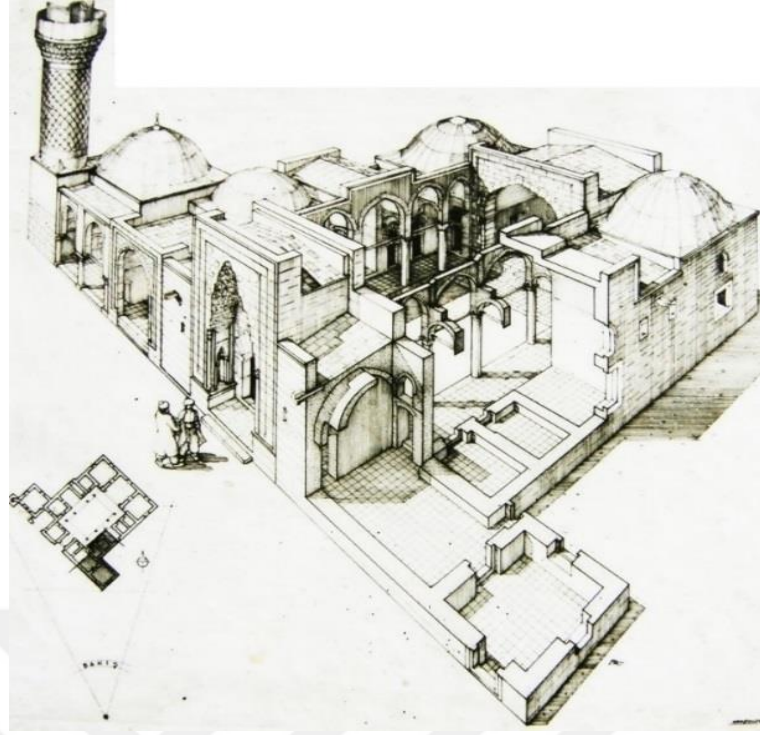
Bunlar genellikle orta avlunun etrafında odalarla çevrili bir plana sahipti ve büyük medreseler dört eyvanlıydı. Giriş aksının karşısındaki büyük alana derslane denmekte, yapıların çoğunda taç kapıların yanında minare bulunmaktaydı (Şekil 6, Şekil 7, Şekil 8).



Şekil 3.6. Akşehir Taş Medrese (Ertaş, 2017)



Şekil 3.7. Akşehir Taş Medrese (Ertaş, 2017)

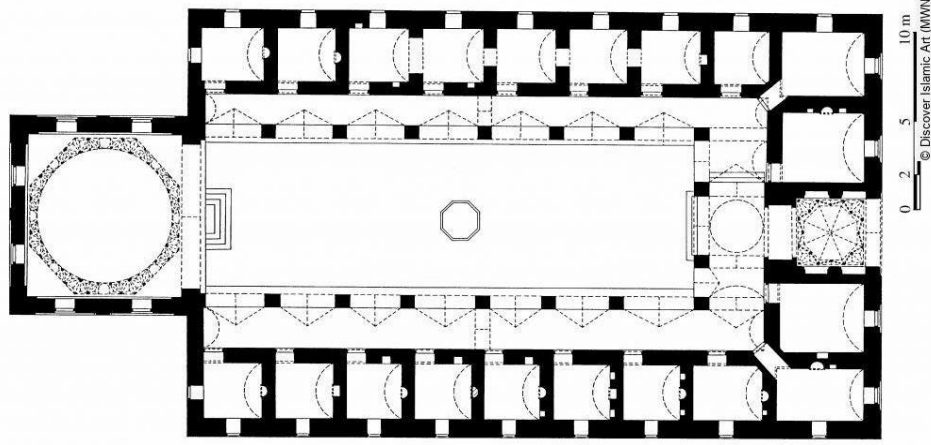


Şekil 3.8. Akşehir Taş Medrese'nin Rekonstrüksiyon Çizimi (Ertaş, 2017)

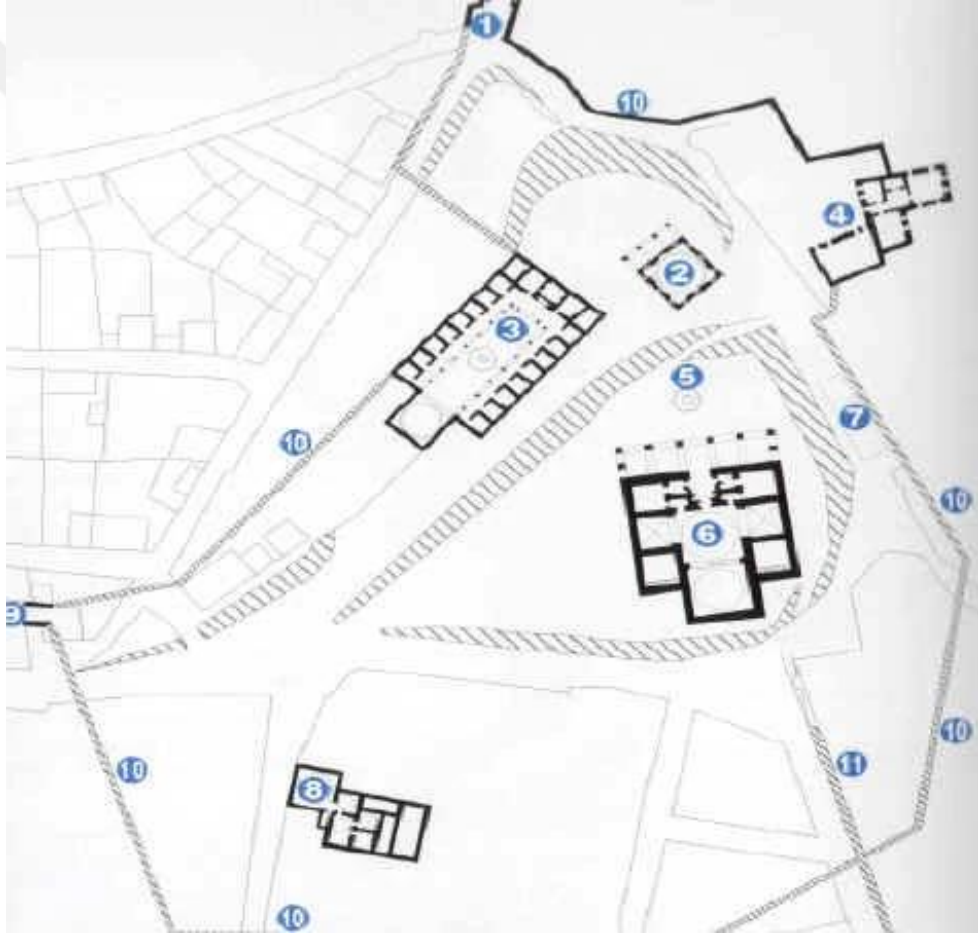
Osmanlı medreseleri, Anadolu Selçuklu medreselerine benzer bir yapıda olup, genellikle külliyelerin içinde yer almaktaydı. Bu kurumlar, külliyelerin içindeki camilerden sonra en önemli yapılardan biriydi. Osmanlı devleti büyüdükçe medreselerin sayısı da artmıştır. Öğrenciler genellikle medreselerin avlusunun etrafındaki odalarda yatılı olarak eğitim görmekteydi. Osmanlı Devleti'nde tıp eğitimi veren medreselere darüşşifa medresesi, hastalardan çıkan zayıf, düşkün ve yaşlılar için bakım evleri olan medreselere tabhane, hadis ilmini veren medreselere darülhadis, Kuran-ı Kerim'i ezberletmek için yapılan medreselere darülhuffaz ve Kuran eğitimi veren yapılara ise darülkurra denmekteydi (Şekil 9, Şekil 10, Şekil 11).



Şekil 3.9. Bursa Yıldırım Medresesi



Şekil 3.10. Bursa Yıldırım Medresesi'nden Bir Görünüş (Tayla, 2012)



Şekil 3.11. Yıldırım Külliyesi İçinde Yıldırım Medresesi (Tayla, 2012)

1924 yılında Osmanlı İmparatorluğu'nun eğitim sisteminde önemli bir dönüm noktası yaşanmıştır. 3 Mart 1924'te kabul edilen Tevhid-i Tedrisat Kanunu'nun birinci maddesi ile medreselerin kapatılması kararı alınmıştır. Bu karar, Osmanlı eğitim sisteminin temel taşlarından birini oluşturan medreselerin sonunu işaret etmiştir.

3.1.3. Diğer Eğitim Kurumları

Osmanlı İmparatorluğu'nda 18. yüzyıldan sonra Batı'daki yeniliklerle uyum sağlamada yaşanan zorluklar, devletin gücünü yitirmeye başlamasına neden olmuştur. Bu durum, devlet yönetimi tarafından çeşitli yenilik hareketlerinin başlatılmasına yol açmıştır. İhsanoğlu' nun (1992) belirttiği üzere, bu yeniliklerin ilk adımları askeri alanda atılmıştır. Uzmanların görüşleri doğrultusunda, ordunun daha etkin bir şekilde eğitilmesi hedeflenerek yeni eğitim kurumları inşa edilmiştir. Bu kurumlar arasında Deniz Kuvvetleri için Mühendishane-i Bahri-i Hümayun, Kara Kuvvetleri için Mühendishane-i Berri Hümayun, Tıp eğitimi için Tıphane-i Amire, Fransızca eğitim veren Mekteb-i Ulum-u Harbiye ve Mehterhane olarak bilinen Muzika-i Humayun yer almaktadır. Genel eğitim veren kurumlar ise Rüştîyeler (ilkokullar), İdadiler (ortaokullar), Sultaniler (liseler) ve memur yetiştiren Mekteb-i Ulum-u Edebiye ile Mekteb-i Maarifi Harbiye olarak dört gruba ayrılmıştır. Bu yenilik çabalarına rağmen, istenilen sonuçların tam anlamıyla elde edilemediği görülmüştür (Mühendishane-i Bahri ve Berri Hümayuna ait ferman, 1328).

Tablo 3.3. Rüştîyeler (Ortaokul Düzeyinde Laik Eğitim)

Yıl	Okul Sayısı	Öğrenci Sayısı
1860	50	~2,000
1880	200	~10,000
1900	600	~30,000

Rüştîyeler, Osmanlı'da ortaokul düzeyinde eğitim veren ve genellikle laik eğitim müfredatına sahip okullardı. Bu okullar, Osmanlı'da modern eğitimin ilk adımları olarak görülebilir (Fortna, 2002).

Tablo 3.4. İdadiler (Lise Düzeyinde Laik Eğitim)

Yıl	Okul Sayısı	Öğrenci Sayısı
1880	10	~500
1900	25	~2,000
1914	60	~5,000

İdadiler, lise seviyesinde eğitim veren okullardı ve daha çok yüksek eğitim ve mesleki eğitim için hazırlık niteliğindedi. İdadilerin sayısındaki artış, Osmanlı'nın modernleşme çabalarının bir göstergesidir (Mardin, 2006).

Tablo 3.5. Darülfünun (Üniversite Düzeyinde Eğitim)

Yıl	Öğrenci Sayısı	Fakülte Sayısı
1900	~500	3
1914	~1,000	5
1923	~1,500	5

Darülfünun, Osmanlı'da üniversite seviyesinde eğitim veren kurumdur. Osmanlı'da modern bilim ve teknik eğitiminin merkezi olarak kabul edilirdi. Bu kurum, Cumhuriyet döneminde İstanbul Üniversitesi'ne dönüştürülmüştür (Hanioglu, 2008).

3.2. Erken Cumhuriyet Döneminde Eğitim Yapıları ve Mimarisi

Tevhid-i Tedrisat Kanunu (1924): Eğitimde birlik sağlanarak medreseler kapatıldı, eğitim sistemi devlet kontrolüne alındı. Bu reform, laik ve modern bir eğitim sistemi kurulmasını sağlamış ve dini eğitimin devlet kontrolüne alınmasıyla eğitimin laikleşmesini hızlandırmıştır (Akyüz, 2018; Kaplan, 1999).

Harf Devrimi (1928): Latin alfabesine geçiş yapılarak okuma-yazma oranının artırılması hedeflendi. Bu devrim, halkın daha kolay okuma yazma öğrenmesini sağlayarak toplumsal kalkınmaya önemli bir katkı sağlamıştır (Lewis, 1999).

Köy Enstitüleri (1940-1954): Kırsal bölgelerde öğretmen yetiştirilmesi amacıyla kurulan enstitüler, köylere modern eğitim götürerek toplumsal ve ekonomik kalkınmayı desteklemiştir (Tonguç, 1960; Bağcı, 2003).

Erken Cumhuriyet döneminde Türk eğitim sistemi, köklü ve kapsamlı reformlarla yeniden şekillendirildi. Bu dönemdeki en önemli adım, 1924 yılında kabul edilen ve eğitimi tek bir çatı altında toplayan Tevhid-i Tedrisat Kanunu idi. Bu kanunla, tüm eğitim kurumları Milli Eğitim Bakanlığı'nın denetimine girdi ve medreseler gibi geleneksel dini eğitim veren kurumlar kapatıldı.

Tablo 3.6. Harf Devrimi Öncesi ve Sonrası Okuma-Yazma Oranı

Yıl	Okuma-Yazma Oranı (%)
1923	8
1935	20
1940	25
1950	33

1928'deki Harf Devrimi'nin ardından okuma-yazma oranında belirgin bir artış gözlemleniyor. Yeni Latin alfabesi, öğrenme sürecini kolaylaştırdı ve bu dönemde okuma-yazma seferberlikleri yapıldı. Eğitimdeki bu ilerleme, Cumhuriyet'in

modernleşme ve çağdaşlaşma hedeflerinin bir parçası olarak değerlendirilebilir (Lewis, 1999).

Tablo 3.7. İlkokula Kayıtlı Öğrenci Sayıları

Yıl	Öğrenci Sayısı
1923	340,000
1930	550,000
1940	700,000
1950	1,200,000

İlkokul öğrenci sayısındaki artış, Cumhuriyet'in eğitimde fırsat eşitliğini artırma ve ilkokul eğitiminin yaygınlaştırılması hedeflerine ulaşmada kaydedilen ilerlemeyi gösteriyor. 1940'lı yıllarda öğrenci sayısındaki artış, okullaşma oranının kırsal bölgelere kadar genişletildiğini ve köy okullarının açıldığını göstermektedir (İnal, 2004; Akyüz, 2018).

Tablo 3.8. Ortaokul ve Lise Öğrenci Sayıları

Yıl	Ortaokul Öğrenci Sayısı	Lise Öğrenci Sayısı
1923	20,000	5,000
1930	50,000	15,000
1940	100,000	30,000
1950	150,000	50,000

Ortaokul ve lise seviyesindeki öğrenci sayılarının artışı, eğitimin yalnızca temel eğitimle sınırlı kalmayıp, daha yüksek eğitim seviyelerine olan talebin arttığını göstermektedir. Bu artış, Türkiye'nin eğitim sisteminin modernizasyonuna yönelik adımlarının ve ortaöğretime verilen önemin bir göstergesidir (Kaplan, 1999; Bağcı, 2003).

Tablo 3.9. Köy Enstitülerinin Öğrenci Sayıları (1940-1950)

Yıl	Köy Enstitüsü Sayısı	Öğrenci Sayısı
1940	3	1,000
1945	15	10,000
1950	21	17,341

Köy Enstitüleri, kırsal bölgelerde öğretmen yetiştirmek ve köylerde eğitim seviyesini yükseltmek amacıyla kurulmuştur. Öğrenci sayısındaki hızlı artış, bu enstitülerin başarısını ve kırsal kesimlerde eğitimin yaygınlaştırılmasındaki rolünü

göstermektedir. Köy Enstitüleri, aynı zamanda Türkiye'nin kırsal kalkınma ve toplumsal dönüşüm projelerinde önemli bir yere sahiptir (Tonguç, 1960; Akyüz, 1996).

Tablo 3.10. Öğretmen Sayıları

Yıl	İlkokul Öğretmeni Sayısı	Ortaokul ve Lise Öğretmeni Sayısı
1923	10,000	1,000
1930	20,000	2,000
1940	30,000	4,000
1950	40,000	8,000

Öğretmen sayılarındaki artış, eğitimde niceliksel büyümenin yanı sıra, niteliksel iyileşmenin de göstergesidir. Cumhuriyet Dönemi'nde öğretmen yetiştirme politikalarına önem verilmiş, öğretmen okulları ve enstitüleri kurulmuştur. Bu da, eğitimde kaliteyi artırmak ve daha geniş kitlelere eğitim hizmeti sunmak açısından kritik öneme sahiptir (Tekeli, 1990; İnal, 2004).

Cumhuriyet'in ilk yıllarında, eğitim sistemi ulusal bir kimlik oluşturma ve çağdaşlaşma hedefleri doğrultusunda yeniden yapılandırıldı. Laik ve bilimsel bir eğitim anlayışı benimsendi. Eğitimdeki bu dönüşüm, müfredatın modernleştirilmesi, yeni ders kitaplarının hazırlanması ve eğitim metodolojilerinin güncellenmesi ile desteklendi.

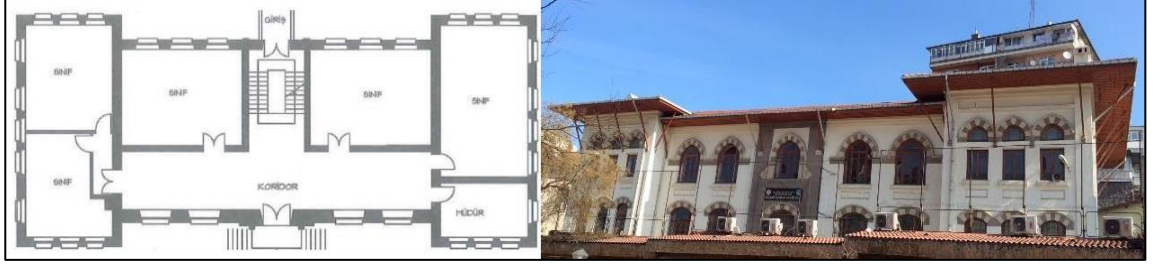
Ayrıca, kız ve erkek öğrencilere eşit eğitim imkânları sağlanması da bu dönemin önemli hedeflerindendi. Kızların eğitime erişimi genişletildi ve cinsiyet ayrımcılığına karşı önlemler alındı. Öğretmen eğitimi de önem kazandı ve bu alanda da yenilikler yapıldı. Öğretmen yetiştirecek yeni kurumlar açıldı ve mevcut öğretmenlerin eğitim seviyelerinin artırılması için çalışmalar yapıldı.

Fiziki altyapı açısından da önemli adımlar atıldı. Ülke genelinde yeni okul binaları inşa edildi ve mevcut okulların koşulları iyileştirildi. Cumhuriyetin özellikle ilk on yılı, geçiş ve hazırlık süreci olarak ön plana çıkmıştır. Eğitim alanında şehir ve köylerde karşılaşılan sorunlar, iki farklı sistem ve müfredat programının gözden geçirilmesini gerektirmiştir. Bu süreçte, eğitim kurumlarının fiziki koşullarının iyileştirilmesi de önemli bir gündem maddesi olmuştur.

Cumhuriyet'in ilanından sonra eğitimin temelini atıldığı ilkokullara büyük önem vermişlerdir. Medreselerin kapatılması ve 1924 yılında kabul edilen Tevhid-i Tedrisat Kanunu ile eğitimin tek çatı altından kontrolünün sağlanması ile birlikte yeni eğitim yapılarının yapılması zaruri hale gelmiştir.

Bu bakımdan Erken Cumhuriyet Dönemi'nde ilkokulların tasarımı ve yapımına büyük önem verilmiş ve Maarif Vekâleti'ne bağlı İnşaat Bürosu 1926 yılında

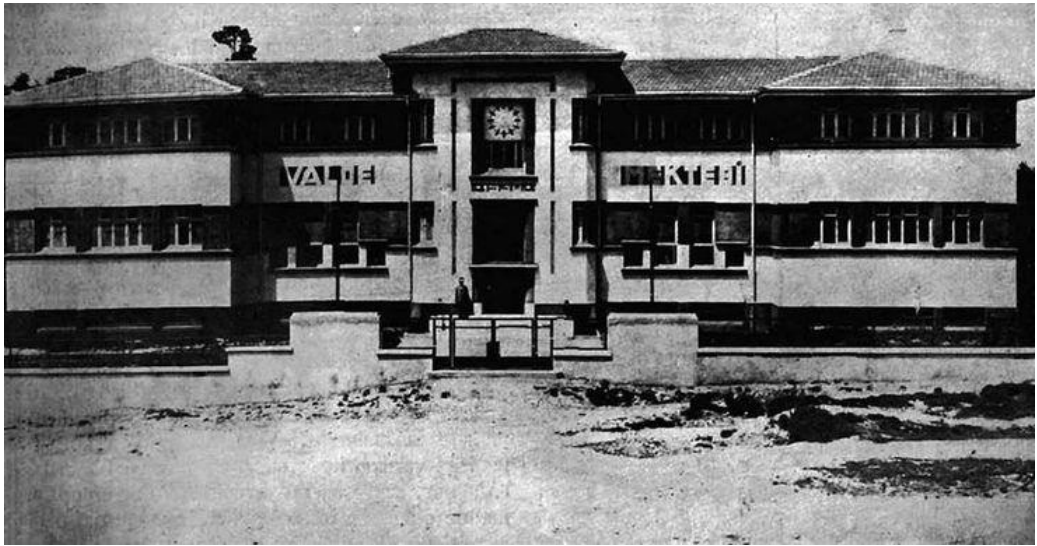
kurulmuştur. Mukbil Kemal Taş tarafından tasarlanan Ankara'daki Gazi ve Latife Okulları tip proje olarak 1930'lu yıllara kadar ülkemizin birçok yerinde kullanılmıştır.



Şekil 3.12. Gazi ve Latife Okulları Planı ve Cephesi (Parlak, 2018)

1926 yılında kurulan İnşaat Dairesi, özellikle 1930'lu yıllar boyunca daha belirgin bir işlev kazanmıştır. Bu dönemde, Türkiye'nin hemen hemen her il ve ilçesinde ilkokul binalarının inşasına yönelik ciddi bir çalışma başlatılmıştır. Yavuz'un (2009) belirttiği gibi, bu inşaat sürecinde tip projeler kullanılmış, bu projeler zaman zaman yerel ihtiyaçlara göre büyütülmüş ya da küçültülmüştür. Köy okullarının inşasında bu tip projelerin tek katlı versiyonları tercih edilmiştir.

1930'lu yılların başlarında ise, modern mimarlık akımının etkisiyle bu tip projelerin cephe tasarımları düzenlenerek uygulanmaya devam edilmiştir. Bu dönemde uygulanan okul bina tasarımları (Şekil 13, Şekil 14), Cumhuriyet dönemi Türkiye'sinin eğitim alanındaki yapısal ve estetik yeniliklerini yansıtan önemli örnekler olarak kabul edilebilir. Bu yapılar, o dönemin mimari anlayışının ve eğitim alanındaki dönüşümün somut göstergeleri olarak tarihin sayfalarında yerini almıştır. Bu süreç, aynı zamanda Türkiye'nin modernleşme yolunda attığı adımların ve eğitim alanındaki reformların bir yansıması olarak da değerlendirilebilecektir.



Şekil 3.13. Valde Mektebi



Şekil 3.14. Valde Mektebi

Cumhuriyet'in benimsemiş olduğu ilkelerin halkın tabanına yayılması amacıyla eğitimin ilk ve en önemli kademesi olan ilkokulların ülke çapında yaygınlaştırılması için girişimlere hız verilmiştir. Eğitim alanındaki en temel ve gerekli adımların atılması ile (örneğin Tevhid-i Tedrisat Kanunu gibi) sıra ilkokul yapılarının köylere kadar ulaşmasını sağlayacak adımın atılmasına gelmiştir. İlk dönemlerde Osmanlı'dan kalan planlar ve Osmanlı'da gelişen Birinci Ulusal Mimari'ye uygun tasarımlar yapılmıştır. Kul'un belirttiği gibi Mimar Kemaleddin'in tasarlamış olduğu Karaağaç Mektebi'nin (Şekil 3.15) planları hem Osmanlı'da hem de Cumhuriyet'in ilk yıllarında köylerde uygulanmıştır. Yapılacağı alana bağlı olarak planlarda küçültmeler ve büyütmelelere gidilmiştir (Şekil 3.16) (Kul, 2011).



Şekil 3.15. Karaağaç Mektebi Planı ve Cephesi (Kul,2011)



Şekil 3.16. Karaağaç Mektebi Planının Farklı Bir Cephe ile İnşa Edilmiş Hali, Ödemiş Suludere Köyü İlkokulu (Kul, 2011)

Mimar Kemalettin'nin tasarlamış olduğu Karaağaç Mektebi planının büyültölüp kullanıldığı Konya Tuzlukçu Merkez İlkokulu, Tuzlukçu Erdoğan İlkokulu (Şekil 3.17), Akşehir Gözpunarı İlkokulu ve Akşehir Üçhüyük İlkokulu'dur (Şekil 3.18).



Şekil 3.17. Tuzlukçu Merkez İlkokulu ve Tuzlukçu Erdoğan İlkokulu (Öner, 2016)



Şekil 3.18. Akşehir Üçhüyük İlkokulu ve Akşehir Gözpunarı İlkokulu (Öner, 2016)

1930'lu yılların başında Türkiye'de eğitim politikaları daha oturaklı bir yapı kazanmaya başlamıştı. Ancak, bu dönemde özellikle köylerde eğitimle ilgili sorunlar hala önemli bir mesele olarak karşımıza çıkmaktaydı. Köylerdeki nüfus yoğunluğu ve sosyal bireyler yetiştirme amacı göz önünde bulundurulduğunda, köy ilkokullarının inşası bu sorunlara çözüm sunabilecek temel bir alternatif olarak görülüyordu.

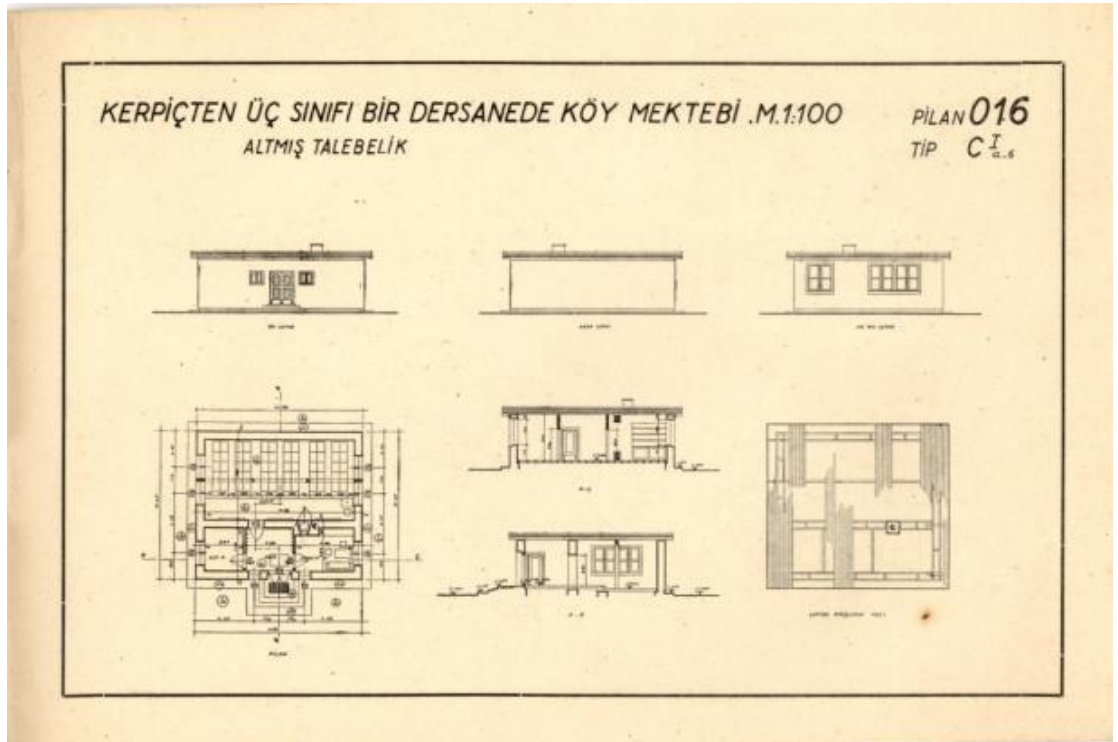
Maarif Vekaleti, cumhuriyetin kuruluşundan itibaren birçok okul inşa etmiş olmasına rağmen, bu okulların büyük bir kısmının yıkılması nedeniyle, tip projelerin tümüne, tasarımcılarına ve uygulama tekniklerine ulaşmak zorlaşmıştır. Bu durum, dönemin eğitim tarihçileri ve mimarları için önemli bir kayıp teşkil etmektedir. Ancak, Maarif Vekaleti' nin bürosu tarafından tasarlanan projelerle ilgili olarak birimlere dağıtım için yayınlanan kitaplar bulunmaktadır. Bu kaynaklardan biri de 'İlk Tedrisat İlk Mektep Planları Albümü' adlı eserdir.

Bu kitap, o dönemde mevcut olan inşaat malzemeleri ve ekonomik koşullar göz önünde bulundurularak, en az masrafla okul ve öğretmen evleri inşa etmeyi hedefleyen tip projeleri içermektedir. Kitapta yer alan projeler (Şekil 19, Şekil 20, Şekil 21, Şekil 22, Şekil 23), dönemin eğitim yapısının yanı sıra, mimari ve inşaat teknolojilerinin de bir yansıması olarak kabul edilebilir. Bu projeler, sadece eğitim alanında değil, aynı

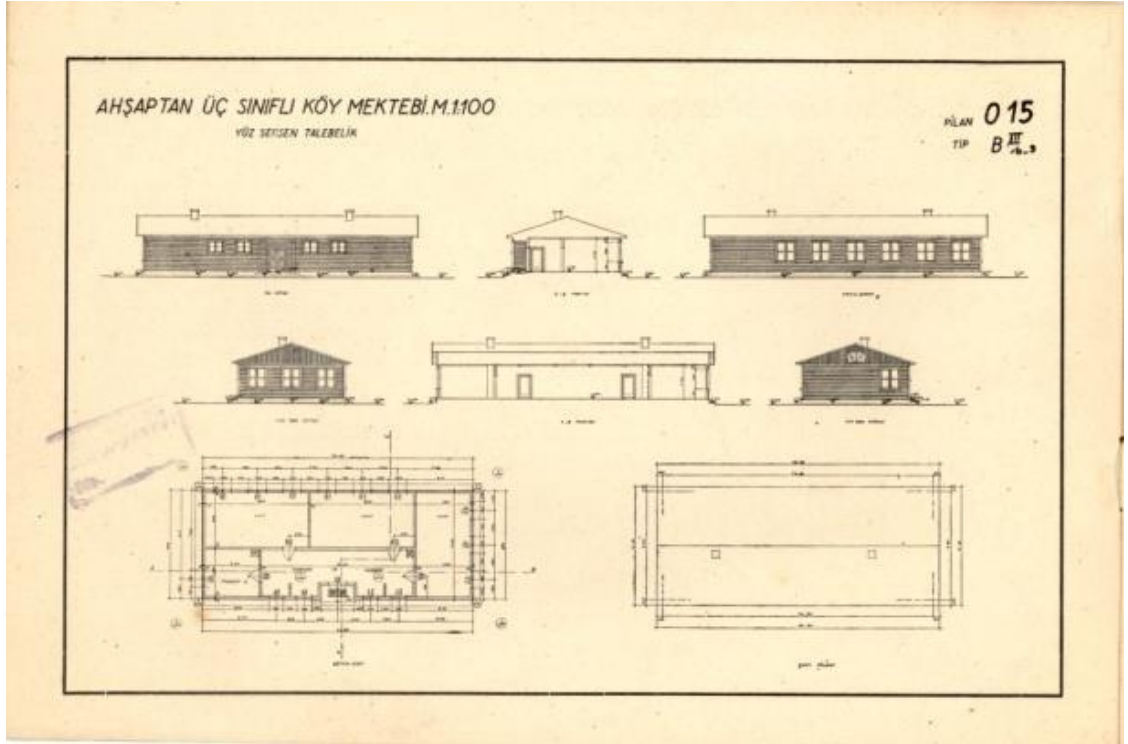
zamanda sosyal ve kültürel yapıda da önemli bir rol oynamış ve cumhuriyet döneminin ilk yıllarındaki köy yaşamının gelişimine katkı sağlamıştır.



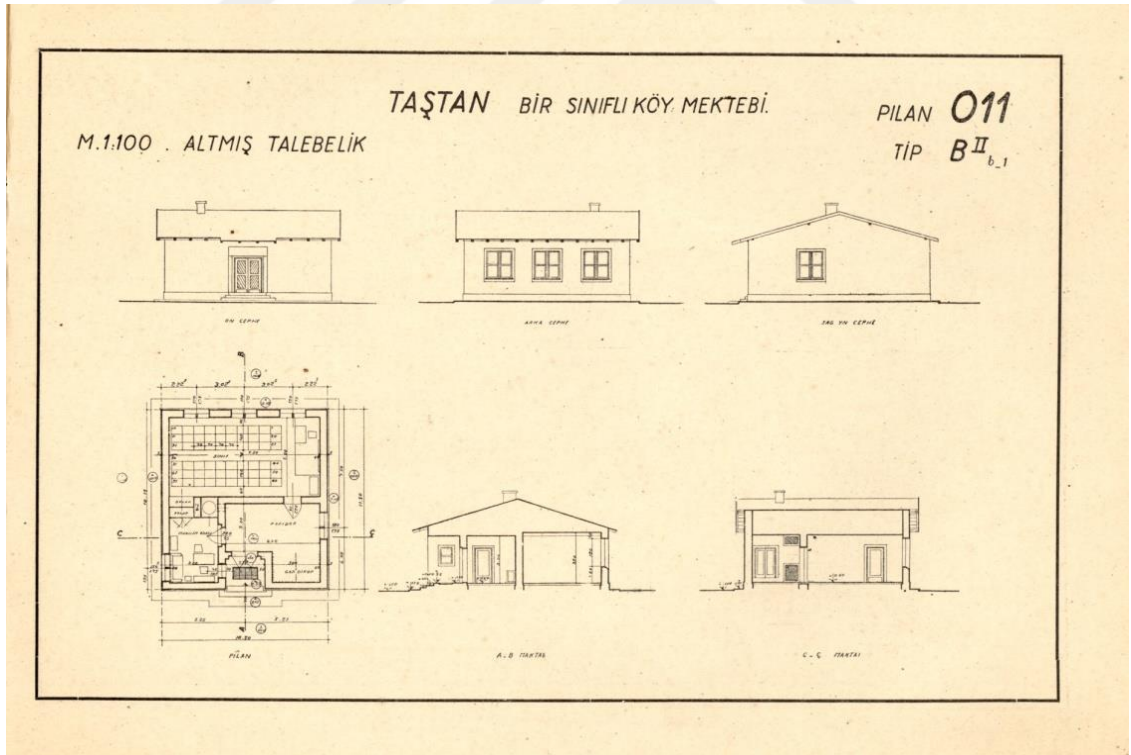
Şekil 3.19. İlk Mektep Planları (Maarif Vekaleti, 1933)



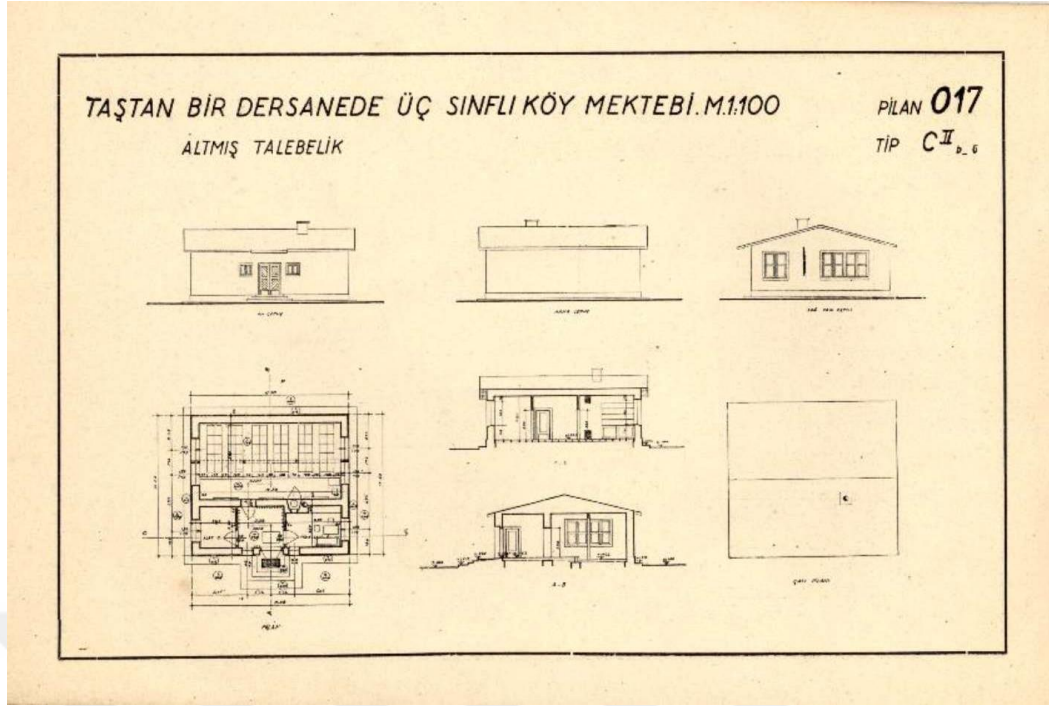
Şekil 3.20. İlk Mektep Planları (Maarif Vekaleti, 1933)



Şekil 3.21. İlk Mektep Planları (Maarif Vekaleti, 1933)

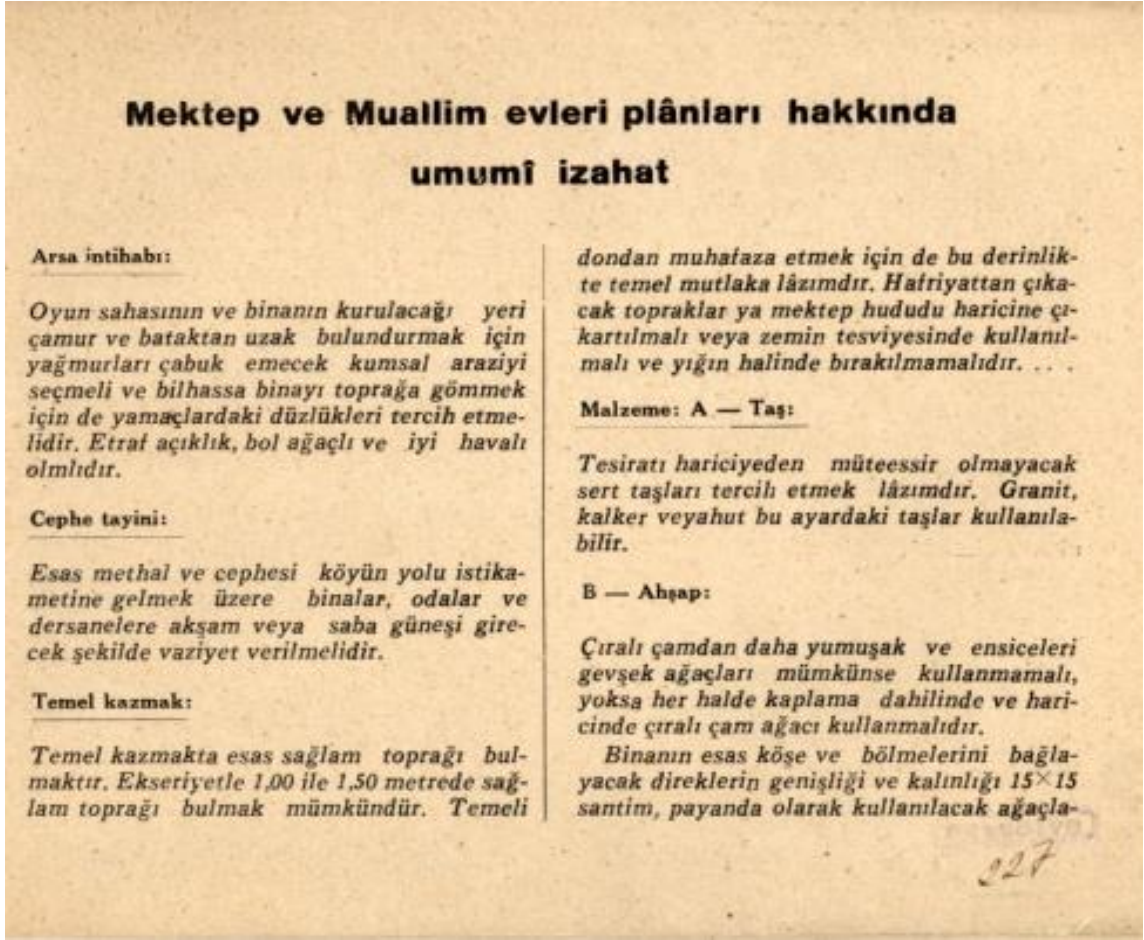


Şekil 3.22. İlk Mektep Planları (Maarif Vekaleti, 1933)



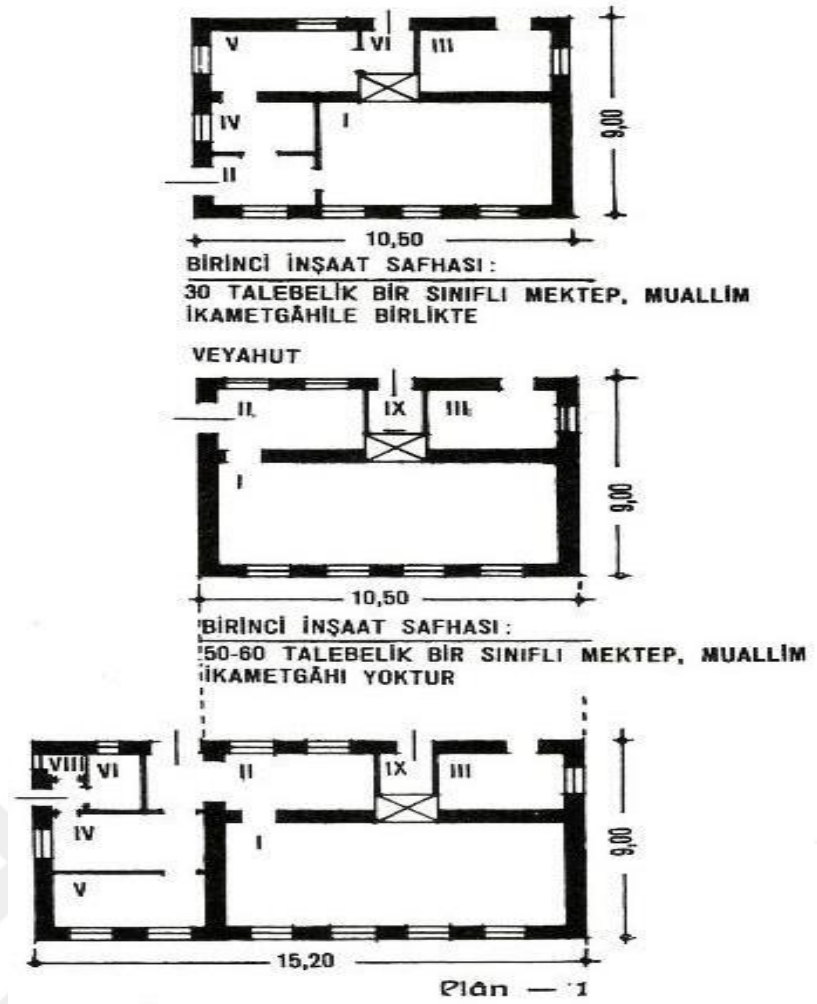
Şekil 3.23. İlk Mektep Planları (Maarif Vekaleti, 1933)

1930'larda Türkiye'de köy okullarının inşası, Cumhuriyet döneminin eğitim alanında yaptığı en önemli yeniliklerden biriydi. Bu dönemde inşa edilen köy okulları ile ilgili ayrıntılı bilgileri içeren bir başka kitapçık da bu önemli tarihi sürecin belgesel bir kaynağı olarak karşımıza çıkmaktadır. Bu kitapçık, o dönemde uygulanan iki tip köy okulu projesini detaylı bir şekilde ele almaktadır. Kitapçıkta, kırk öğrencilik sınıflar, öğrencilerin eşyalarını asıp koyabilecekleri dolaplar, öğretmen odası ve köy kurulunun odası gibi çeşitli detaylar bulunmaktadır. Bu detaylar, o dönemin eğitim politikalarının ve mimari anlayışının bir yansıması olarak değerlendirilebilir. Öğrenci ve öğretmenlerin ihtiyaçlarına yönelik tasarlanan bu alanlar, eğitimde verimliliği ve konforu artırmayı amaçlamıştır. Kitapçık ayrıca, az masraflı malzemeler kullanarak sağlam ve işlevsel binaların nasıl inşa edileceğine dair önemli bilgiler de sunmaktadır. Bu bilgiler, dönemin ekonomik koşulları ve inşaat teknolojileri göz önünde bulundurularak hazırlanmıştır. Bu yaklaşım, Cumhuriyet dönemi Türkiye'sinde ekonomik kaynakların verimli kullanımını ve kamu yapılarının maliyet-etkin inşasını ön plana çıkarmıştır (Şekil 24).

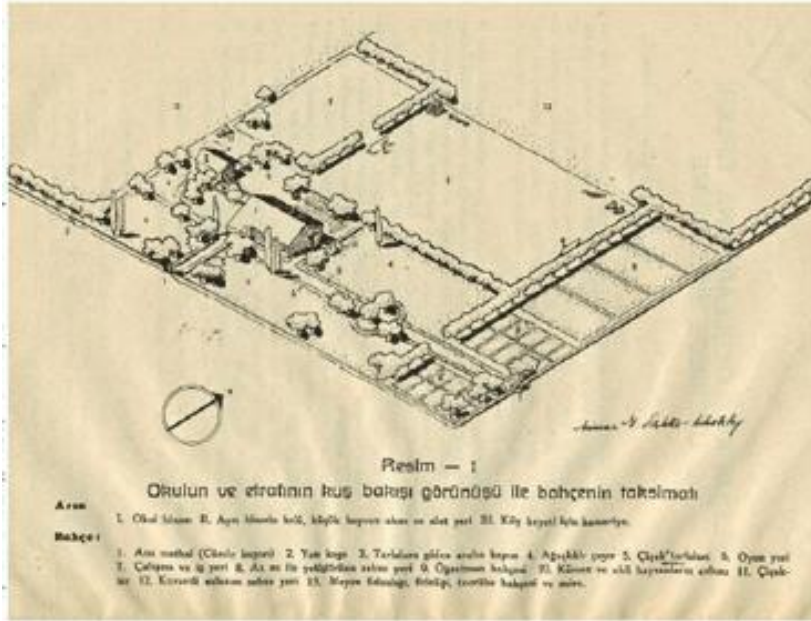


Şekil 3.24. İlk Mektep Planları (Maarif Vekaleti, 1933)

Cumhuriyet dönemi Türkiye’indeki eğitim yapılarının tasarımı ve inşası konusunda önemli bir kaynak, G. Schütte Lihotzky tarafından hazırlanan “Yeni Köy Okulları Bina Tipleri Üzerine Deneme” adlı kitapçıktır. Bu eser, özellikle köy okullarının mimari tasarımları ve inşaat teknikleri üzerine yoğunlaşmaktadır. Kitapçıkta, Schütte Lihotzky (1939)’nin tasarladığı okul proje tipleri ve bu projelerin teknik detayları ele alınmaktadır. Burada yer alan bilgiler, dönemin eğitim yapılarına yönelik yenilikçi ve pratik çözümler sunmaktadır. Özellikle, iyi bir işçi olmadan da uygulanabilecek inşaat teknikleri ve detayları üzerinde durulması, dönemin ekonomik ve sosyal koşullarını göz önünde bulundurarak, köylerdeki eğitim altyapısının geliştirilmesine yönelik pragmatik yaklaşımları yansıtmaktadır (Şekil 25,26).



Şekil 3.25. Lihotzky'in Tek Sınıflı Köy Okulu Planları (Kul, 2011)

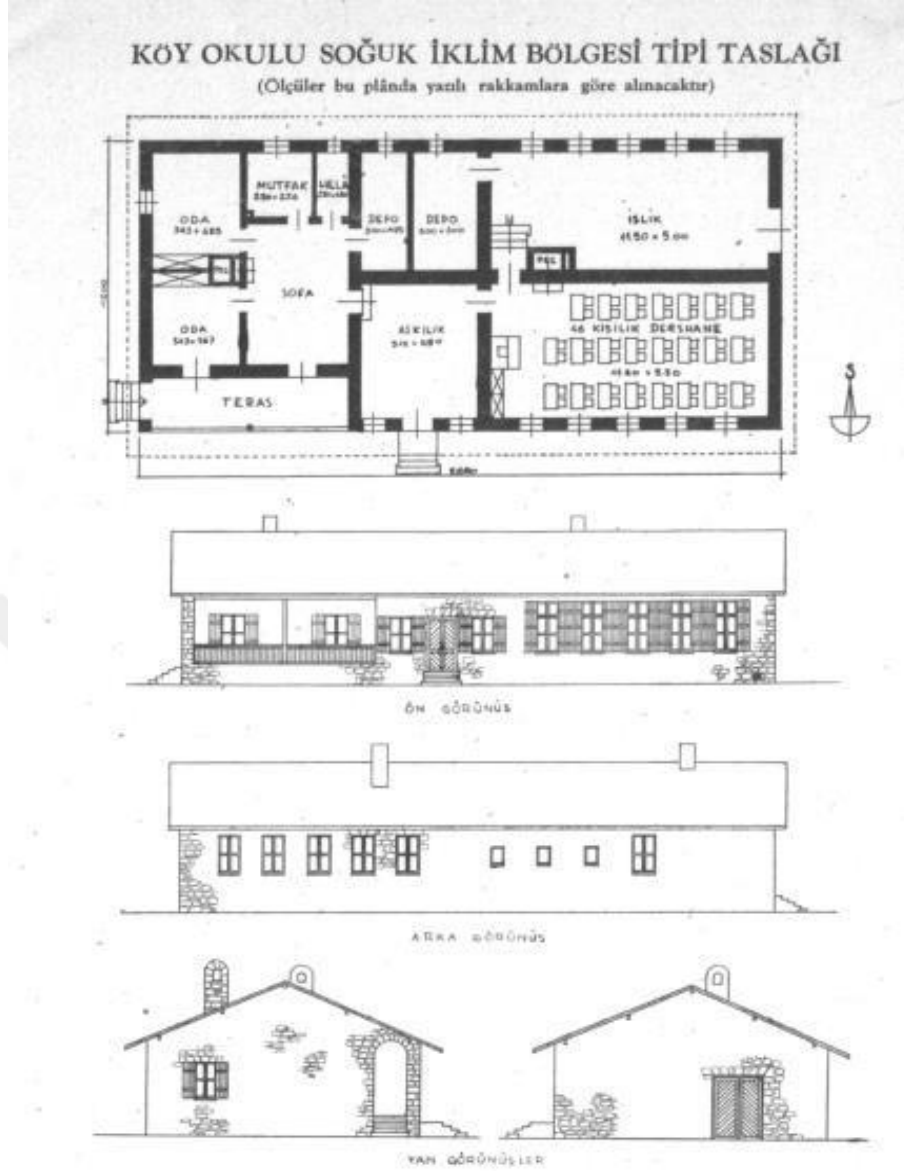


Şekil 3.26. Lihotzky'in köy okulu bahçesine ilişkin önerisi (Kul, 2011)

1930'lu yıllarda Türkiye'de ilkokul politikaları, önemli başarılar elde etmiştir. 'Kul (2011)' tarafından belirtilen bu gelişme, dönemin eğitim politikalarının doğru bir rotada ilerlediğinin göstergesidir. Bu başarı, 1940'lı yıllarda Köy Enstitülerinin kuruluşuyla daha da pekiştirilmiştir. Köy Enstitüleri, özellikle kırsal bölgelerde eğitimin kalitesini ve erişimini artırmada önemli bir rol oynamıştır.

Köy Enstitülerinden mezun olan öğretmenler, atanacakları köylerde yeni ilkokul binalarının inşasında önemli bir etken olmuştur. Bu kapsamda, öğretmenlerin çalışacakları köylerde yaptırılacak ilkokul binaları için bir yarışma düzenlenmiştir. Yarışmaya katılan mimarların, üç farklı tip proje hazırlamaları istenmiştir. Şartnameye göre tasarlanacak okulun ihtiyaç programı, 50 öğrencilik bir dersane, vestiyer, iki oda, bir mutfak, bir tuvalet ve banyodan oluşan öğretmen lojmanı, bir atölye ve odunluktan oluşmaktadır. Binanın ölçek ve yüksekliğinin tespitinde, çatı konstrüksiyonunda, malzeme ve inşaat tekniklerinin seçiminde, ısı yalıtımında mahalli özelliklerin gözönünde bulundurulması gerektiği vurgulanmakta, en kolay ve en ucuz çözümlerin üretilmesi beklenmektedir. Bu projelerin temel kriterleri, konforlu, ekonomik ve inşası kolay yapılar olmalarıdır. Bu kriterler, dönemin ekonomik ve teknik imkânlarını göz önünde bulundurarak, en verimli eğitim ortamlarının oluşturulmasını hedeflemiştir.

Bu yarışmada Asım Mutlu ve Ahsen Yapanar tarafından hazırlanan projeler birinci seçilmiştir. (Şekil 27). Mutlu ve Yapanar, yarışma şartnamesinde belirtilen hususlar doğrultusunda sıcak, soğuk ve ılıman iklim bölgelerinde inşa edilmek üzere, sınıf, işlik ve öğretmen evini aynı çatı altında barındıran 3 tip proje hazırlamışlardır. 1940'lı yıllar boyunca ülke genelinde inşa edilen köy okullarının büyük bir bölümü bu tip projelere göre inşa edilmiştir. (Şekil 28). Daha önce varolan okullar ise yine Mutlu ve Yapanar tarafından tasarlanmış öğretmen evi ve işlik binalarıyla ve gerekli açık alan düzenlemeleriyle enstitü mezunlarının kullanımına uygun hale getirilmişlerdir. (Şekil 29, 30).



Şekil 3.27. Mutlu ve Yapanar'ın Tasarladığı Proje: Soğuk iklim bölgesi köy okulu tipi (Kul, 2011)



Şekil 3.28. Mutlu ve Yapanar tarafından hazırlanan soğuk iklim bölgesi köy okulu tipine göre inşa edilmiş Çorlu İğneler Köyü okul binası (Kul, 2011)



Şekil 3.29. Mutlu ve Yapanar'ın tasarladığı tip projeye göre 1947 yılında inşa edilmiş işlik binası, Tire Gökçen Kızılcaavlu Köyü, (Kul, 2011)



Şekil 3.30. Mutlu ve Yapanar'ın tasarladığı tip projeye göre 1946 yılında inşa edilmiş lojman binası, Tire Gökçen Kızılcaavlu Köyü, (Kul, 2011)

4. ERKEN CUMHURİYET DÖNEMİ İLKOKUL YAPILARI: ADIYAMAN, GAZİANTEP, MALATYA ÖRNEKLERİ

4.1. Yöntem

4.1.1. Araştırmanın Yöntemi

Araştırma kapsamında Türkiye Cumhuriyeti'nin erken döneminde inşa edilen ilkokulları Malatya, Gaziantep ve Adıyaman evreninde incelenmiştir. Malatya'da Taş Mektep – Gazi İlkokulu, Derme İlkokulu ve Darende Cumhuriyet İlkokulu genel özellikleri doğrultusunda ortaya konulmuştur. Bunlar arasında 6 Şubat 2023 depreminde hasar gören Taş Mektep – Gazi İlkokulu'nun günümüzdeki durumuna da değinilmiştir. Gaziantep'te ise Ahmet Çelebi İlkokulu, Akyol İlkokulu ve Gaziantep Cumhuriyet İlkokulu değerlendirmeye alınmıştır. Bu okullar içerisinde Gaziantep Cumhuriyet İlkokulu, depremde aldığı zarar sonrası durumuyla da dikkat çekmiştir. Adıyaman'da ise erken cumhuriyet dönemine ait olarak Adıyaman İlk Mektebi – Cumhuriyet İlkokulu incelenmiş, yapı hakkında tarihsel ve yapısal özellikler ile birlikte deprem sonrası durumu hakkında değerlendirmeler de yapılmıştır. Bu doğrultuda incelenen okulların detaylı değerlendirilmeleri adına saha ziyaretleri yapılmış, yapıların mevcut durumları, planları ve fiziksel belgelerine erişim sağlanmaya çalışılmıştır. Yapıların orijinal ve mevcut hallerine dair görseller elde edilmiştir.

4.1.2. Araştırmanın Sınırlılıkları

Seçili okulların incelenebilmesi ve fiziki belgelere erişim sağlayabilmek adına Gaziantep, Malatya ve Adıyaman'da bulunan İl Kültür ve Tabiat Varlıklarını Koruma Bölge Müdürlükleri ile iletişime geçilmiştir. Ancak, bu müdürlüklerin arşivlerinde yapıların tamamına ait detaylı dosyaların tümünün bulunmadığı tespit edilmiştir. Kültürel varlıkların dokümantasyonu ve korunmasına ilişkin izin alınma süreçleri, beklenenden daha uzun zaman almış ve bu durum araştırma projeksiyonun hızını olumsuz etkilemiştir. Müdürlüklerde yeterli bilgiye ulaşılamayan yapıların ölçülmesi ve fotografik kaydının alınması amacıyla, ilgili İl Milli Eğitim Müdürlüklerine de başvurulmuştur. Ancak bu izin süreçleri de yaklaşık iki ay gibi uzun bir süre sonunda, ilgili komisyon tarafından olumsuz yanıtlanmıştır. Bunun sonucunda, bazı okul yapıları hakkındaki araştırmalar mevcut sınırlı bilgi ve belgelere dayanarak gerçekleştirilmiştir. Elde edilen görseller ise, fiziki çekimler dışında Google Haritalar

servisi üzerinden temin edilen görsel materyaller ile desteklenmiştir. Süreçlerin akışı, araştırmanın sınırlılıklarını oluşturmuştur. Bununla birlikte diğer bir sınırlılık ise deprem sonrasında belge ve güncel görsel sorunlarının yaşanmış olmasıdır.

4.2. İnceleme ve Değerlendirmeler

Türkiye Cumhuriyeti'nin eğitim sistemine tarihsel bir perspektiften bakıldığında, özellikle ilkokul alanında karşımıza çıkan çeşitli yapısal ve idari düzenlemelerin izlerini sürmek mümkündür. Bu süreç, 1913'te yürürlüğe giren Tedrisat-ı İptidaiye Kanunu ile başlamış, Osmanlı İmparatorluğu'ndan Cumhuriyet'e geçiş döneminde önemli evrelerden geçmiştir. Bu kanun, ilkokulların kurulması ve işletilmesine dair temel esasları, köy ve mahalle sakinlerinin mali katkıları üzerine inşa etmiştir (Özalp, 1982).

Cumhuriyet'in ilk yıllarında, 1926'da kabul edilen Maarif Teşkilâtına Dair Kanun ile yatılı ilkokulların mali yükümlülükleri Milli Eğitim Bakanlığı'na, diğer ilkokulların ise vilayetlerin özel idarelerine devredilmiştir (Milli Eğitim Vekaleti, 1953). Bu dönemde, eğitim politikalarının yönlendirilmesinde merkezi ve taşra teşkilat yapısının önemi artmış, Milli Eğitim Bakanlığı'nın rolü güçlenmiştir.

1930'lu yıllar, Türkiye'de ilkokul binalarının tasarımı ve inşasında bir dönüm noktası olmuştur. Bu dönemde, Milli Eğitim Bakanlığı bünyesinde kurulan İnşaat Dairesi ve Ernst Egli' nin danışman mimar olarak atandığı Tatbikat Bürosu, eğitim yapılarının modernizasyonuna öncülük etmiştir (Aslanoğlu, 1992; Demir, 2008). Tatbikat Bürosu, Türk ve yabancı mimarların iş birliğiyle birçok yenilikçi proje üretmiş, bu süreçte Asım Mutlu, Cihad Burak, Muzaffer Vanlı gibi Türk mimarlar da önemli rol oynamıştır (Demir, 2008; Mutlu, 1995).

1930'ların sonları ve 1940'lı yıllar, Türkiye'de ilkokul politikalarının somut adımlarla uygulanmasını görmüştür. Bu dönemde, ulusal mimarlık akımının etkisiyle tasarlanan projelerde modernizasyon çalışmaları ve yerel koşullara uyum ön planda olmuştur (Vedat, 1931). Köy okullarının inşasında ise, "Köy Okulu Binası" kitapçığı gibi kaynaklardan elde edilen bilgilerle, düşük maliyetli ve işlevsel tasarımlar öne çıkmıştır (Köy Okulu Binası, 1937).

1940 yılında Köy Enstitüleri'nin kurulması ile ilkokul politikaları yeni bir boyut kazanmış, bu dönemde Ahsen Yapanar ve Asım Mutlu gibi mimarlar, çeşitli iklim koşullarına uygun ilkokul binalarının tasarımlarını yapmışlardır (Tanyeli, 2007). Bu projeler, Türkiye'nin farklı bölgelerinde ilkokulların yaygınlaşmasında etkili olmuştur.

Bu doğrultuda Türkiye Cumhuriyeti'nin erken yıllarında, özellikle ilkokul alanında gerçekleşen yapısal ve idari dönüşümler, eğitim politikalarının ve modern eğitim kurumlarının inşasının önemli bir parçası olmuştur. Bu süreçte, yerel koşullara uygun, işlevsel ve ekonomik çözümler üzerinde durulmuş, aynı zamanda eğitimde modernizasyon ve ulusal kimlik inşası ön plana çıkmıştır. Bu genel çerçeve, Malatya, Gaziantep ve Adıyaman illerindeki Erken Cumhuriyet dönemi yapılarının incelenmesi için de bir temel oluşturur.

Malatya, Gaziantep ve Adıyaman, Türkiye'nin Güneydoğu Anadolu Bölgesi'nde yer alan ve zengin kültürel mirasa sahip illerdir. Erken Cumhuriyet döneminde bu illerde inşa edilen yapılar, dönemin eğitim ve mimari anlayışının yanı sıra, yerel mimari özellikler ve bölgesel ihtiyaçlarla da şekillenmiştir. Bu illerdeki okul binaları, kamu binaları ve diğer mimari yapılar, Cumhuriyet'in ilk yıllarında ulusal bir mimari dilin nasıl yerel koşullarla bütünleşerek uygulandığını göstermesi açısından önem taşımaktadır.

Özellikle bu üç ilde, Milli Eğitim Bakanlığı'nın ve yerel yönetimlerin eğitim kurumlarına yönelik yatırımları, bölgenin sosyo-ekonomik ve kültürel gelişimine önemli katkılar sağlamıştır. Bu yapılar, hem dönemin eğitim anlayışını hem de mimari estetiğini yansıtırken, aynı zamanda Cumhuriyet'in modernleşme ve ulus inşası süreçlerine de ışık tutmaktadır.

4.2.1. Malatya

Osmanlı İmparatorluğu'ndaki Nizam-ı Cedid Hareketi ve Tanzimat Dönemi reformları, eğitim alanında önemli bir yenilenme sürecini başlatmıştır. Bu dönemde, Maarif Nizamnamesi' nin 1869 yılında yayımlanması ile eğitim sisteminin temel yapısında önemli değişiklikler gerçekleştirilmiş, eğitim-öğretim özellikleri, ders programları, kayıt prosedürleri gibi pek çok alanda yeniliklere gidilmiştir. Bu dönemde, genel eğitim veren okulların yanı sıra, özelleşmiş eğitim kurumları da kurulmuş, bu gelişmeler Osmanlı eğitim tarihinde kapsamlı yeniliklerin ve düzenlemelerin yapıldığı bir evre olarak öne çıkmıştır (Umar, 2017; Çağır ve Türk, 2017).

Bu tarihsel arka plan, Erken Cumhuriyet Dönemi'nde ve özellikle Malatya gibi şehirlerdeki ilkokul yapılarının incelenmesi için önemli bir temel teşkil eder. Tanzimat Dönemi'ndeki eğitim politikaları ve Maarif Nizamnamesi' nin etkisi, Cumhuriyet'in ilk yıllarında da devam etmiş ve bu dönemde eğitim sisteminin daha da modernize edilmesi yolunda adımlar atılmıştır. Malatya, bu süreçte önemli bir dönüşüm yaşamış ve

şehirdeki ilkokul kurumları hem mimari hem de eğitim-öğretim açısından yenilikçi yaklaşımları yansıtan yapılar olarak inşa edilmiştir.

4.2.1.1. Taş Mektep – Gazi İlkokulu



Şekil 4.1. Gazi İlkokulu Uydu Görüntüsü, (Google Maps, 2023)

4.2.1.2. Tarihsel ve Yapısal Özellikler

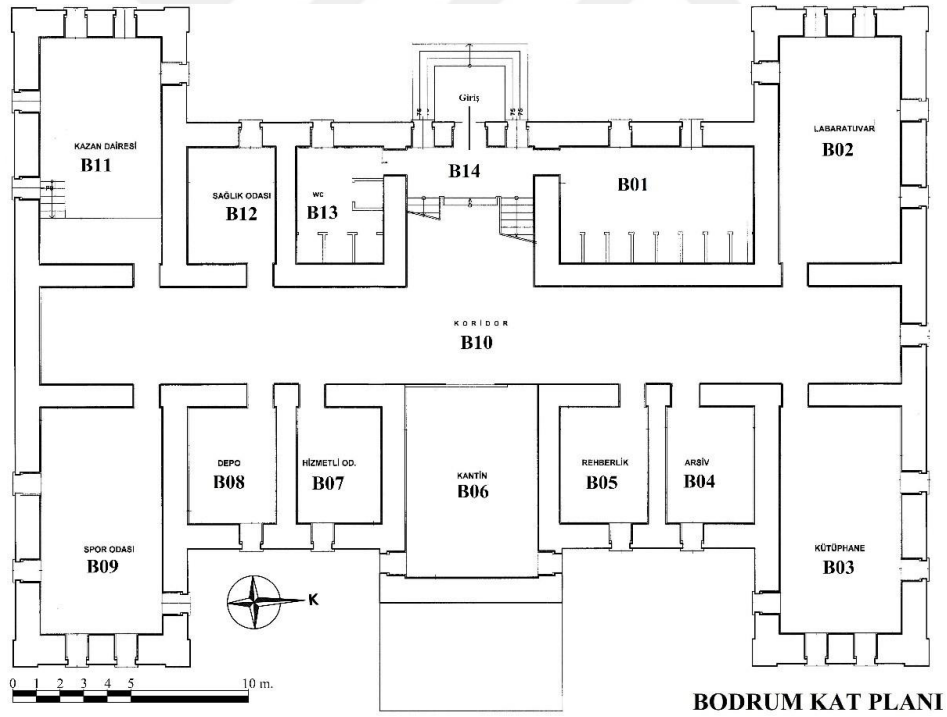
Osmanlı Dönemi'nden Erken Cumhuriyet Dönemi'ne geçiş, Malatya'da mimari açıdan dikkate değer bir dönüşümü beraberinde getirmiştir. Bu değişimin somut bir örneği, Malatya'daki Gazi İlkokulu'nun yapısında görülebilir. Başlangıçta Osmanlı mimarisinin neoklasik özelliklerini taşıyan Ordu Karargahı Alay Binası ve Topçu Kışlası olarak inşa edilen bu yapı, 1909-1914 yılları arasında askeri bir kışla olarak kullanılmış, 1914 yılında ise bir okul haline getirilmiştir (Demirbağ ve Fırat, 2013).

Yapı hakkında elde edilen bilgiler, çeşitli internet kaynakları ve Sivas Kültür ve Tabiat Varlıkları Koruma Kurulu arşiv belgelerine dayanmaktadır. Malatya Kültür Envanteri kitabında yapının 1933 yılında inşa edildiği belirtilse de Çelemoğlu ve Atıcı (2021) tarafından yapılan değerlendirmeler, binanın 1927-1928 yıllarında inşa edildiği ve 1933 yılında kullanılmaya başlandığı yönündedir. Cumhuriyetin 10. yılı kutlamaları çerçevesinde, her ilde özellikle mimariyle diğer okullardan ayrılan bir okulun açılması talebi, bu dönemin eğitim politikalarının bir yansımasıdır.

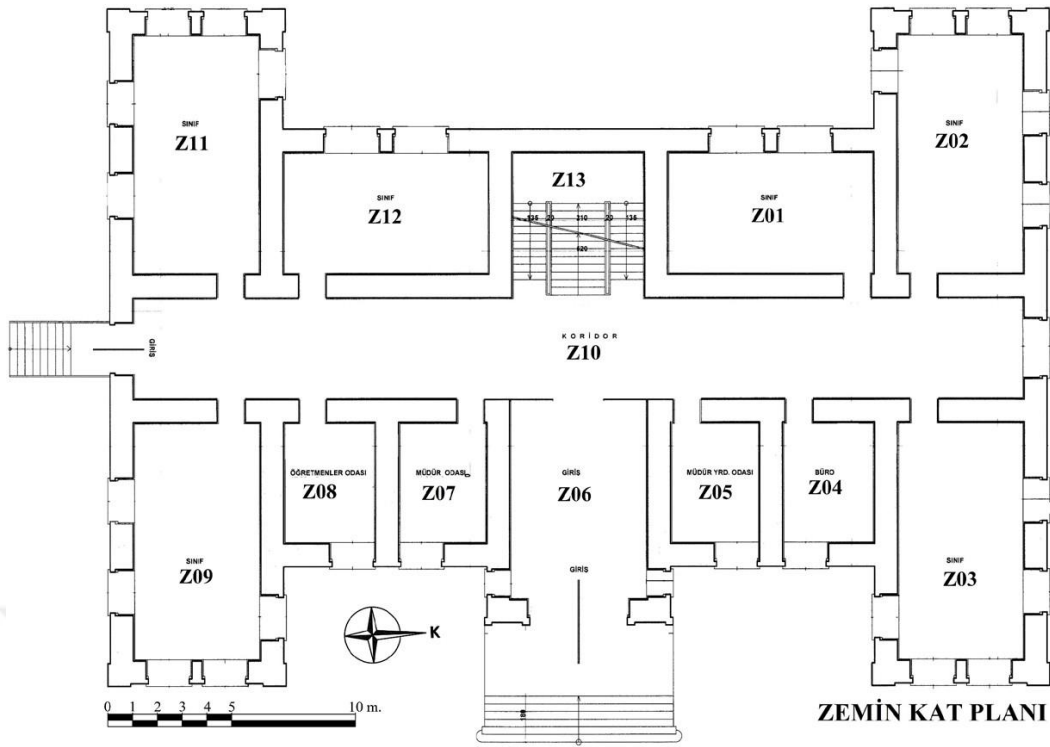
Gazi İlkokulu, daha önce bir askeri mühimmat deposu olan tek katlı kerpiç bir binanın yerine inşa edilmiştir. Milli Eğitim Müdürlüğü, yapıyı yıktırarak mevcut kesme taş temel üzerine Gazi İlkokulu'nu inşa etmiştir. Okul, Malatya merkezde Kışla

Caddesi'nde (günümüz Atatürk Caddesi) yer almakta ve dikdörtgen planlı, bodrum+ iki katlı, 3530 m²'lik alana sahip, etrafı bahçeli bir yapı olarak dikkat çekmektedir. Okulun giriş cephesi doğuya yönelik olup, giriş aksına göre simetrik bir yapıda inşa edilmiştir. Ön ve arka cephelerde çıkıntılar bulunmakta ve giriş, sekiz basamaklı bir dış merdivenle vurgulanmaktadır. Yapının içindeki koridorlar ve sınıflar, dönemin eğitim ihtiyaçlarına uygun olarak tasarlanmıştır.

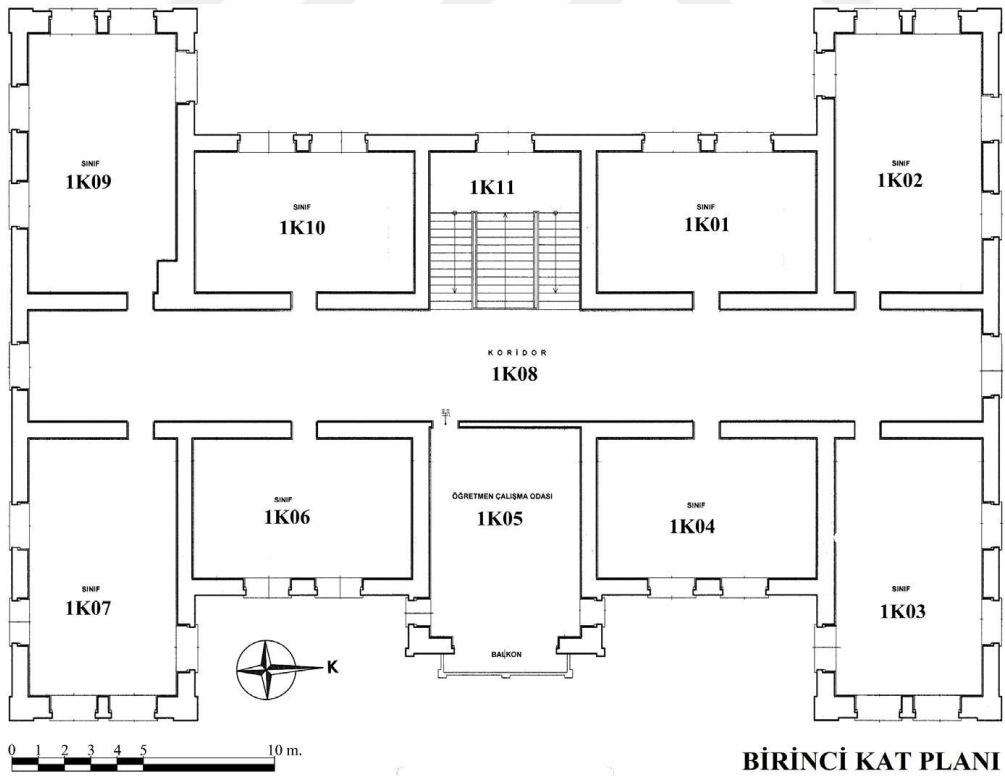
Erken Cumhuriyet Dönemi'nin mimari özelliklerini yansıtan bu yapı, I. Ulusal Mimarlık Akımı' nın özelliklerini göstermektedir. 1979 yılında Gayrimenkul Eski Eserler ve Anıtlar Yüksek Kurulu tarafından tescillenen ve 2019'da Sivas Kültür ve Tabiat Varlıkları Koruma Kurulu tarafından yapı grubu I olarak belirlenen Gazi İlkokulu, Malatya'nın tarihi ve kültürel mirası açısından önemli bir yapıdır. Bu okul, hem Osmanlı mimarisi ile Cumhuriyet dönemi mimari anlayışının kesiştiği bir nokta olarak hem de eğitim tarihindeki önemli dönüşümleri yansıtan bir örnek olarak değerlendirilebilir.



Şekil 4.2. Taş Mektep – Gazi İlkokulu Bodrum Kat Planı



Şekil 4.3. Taş Mektep – Gazi İlkokulu Zemin Kat Planı



Şekil 4.4. Taş Mektep – Gazi İlkokulu 1. Kat Planı

Gazi İlkokulu'nun mimari analizine bakıldığında, yapı içerisindeki mekân düzenlemeleri ve kullanım alanlarının detaylı bir şekilde ele alındığı görülmektedir. Giriş antresinin tam karşısında yer alan merdiven, ziyaretçileri ve öğrencileri yapı içerisindeki 1. kata yönlendirmekte, burada hem yatay hem de düşey eksenlere göre simetrik olarak yerleştirilmiş sekiz adet sınıf bulunmaktadır. Merdivenin tam karşısında, ortada yer alan balkona açılan antre, zaman içerisinde yeni bir kullanım alanına dönüştürülmüştür. Bu tür değişiklikler, okulun tarihsel süreç içerisindeki ihtiyaçlara göre nasıl yeniden düzenlendiğini göstermektedir.

Bodrum katında ise okulun işlevsel ihtiyaçlarını karşılayacak çeşitli hizmet mekânları yer almaktadır. Islak hacimler, kantin, kütüphane, laboratuvar, rehberlik ve sağlık odası, spor odası gibi alanlar, eğitim-öğretim faaliyetlerini destekleyici niteliktedir. Ayrıca bodrum katta, okulun operasyonel ve lojistik ihtiyaçlarını karşılayan arşiv, kazan dairesi, depo ve hizmetli odası gibi mekânlar da bulunmaktadır. Bodrum kattan arka bahçeye çıkan iki basamaklı bir kapı, okulun dış mekânlarına erişim imkanı sağlamaktadır.

Bu mimari düzenleme, Gazi İlkokulu'nun, dönemin eğitim ihtiyaçlarına ve mimari anlayışına uygun olarak tasarlandığını ve inşa edildiğini göstermektedir. Okulun iç mekân düzenlemesi, hem eğitim-öğretim faaliyetlerine uygun mekânlar sağlamakta hem de çeşitli hizmet alanları ile okulun günlük işleyişine destek olmaktadır. Bu yapısal özellikler, okulun Erken Cumhuriyet Dönemi mimari anlayışının bir yansıması olarak değerlendirilebilir.



Şekil 4.5. Taş Mektep – Gazi İlkokulu Öğretmenler Odası



Şekil 4.6. Okul Merdivenleri (1)



Şekil 4.7. Taş Mektep – Gazi İlkokulu Okul Merdivenleri (2)



Şekil 4.8. Taş Mektep – Gazi İlkokulu Zemin Katın Koridoru



Şekil 4.9. Taş Mektep – Gazi İlkokulu Normal Katların Koridorları



Şekil 4.10. Taş Mektep – Gazi İlkokulu Bodrum Kattan Arka Bahçeye Açılan Kapı



Şekil 4.11. Taş Mektep – Gazi İlkokulu Bodrum Kat

Gazi İlkokulu'nun mimari analizi, yapıya ait tarihsel ve estetik özelliklerin incelenmesi açısından önemlidir. Ana cephesi kuzeybatı yönüne bakan bina, giriş aksına göre simetrik bir cephe düzenine sahiptir. Bu simetrik düzen, okulun dengeli ve estetik bir görünüm kazanmasına yardımcı olur. Cephelerde kullanılan malzeme seçimi, yapıya dönemin mimari karakterini kazandıran önemli bir unsurdur. Ön cephenin tamamen kesme taşlarla kaplanması ve diğer cephelerin moloz taş kullanımı, bina yapımında dönemin yaygın malzeme tercihlerini yansıtır. Moloz taş olan yan ve arka cephelerde pencere ve kapı kenarlarında kesme taş sövelerin kullanılması, estetik bir detay olarak ön plana çıkar. Yapının giriş kısmı ve yanlarının öne doğru çıkarılması, giriş cephesine dinamik bir hareket kazandırır. Bu mimari öge, binanın sadece işlevsel değil, aynı zamanda estetik bir amaç taşıdığını gösterir. Ön cephede bulunan birinci katta sekiz adet basık kemerli pencere ve ikinci katta sekiz adet sivri kemerli pencere, dönemin mimari özelliklerini yansıtan unsurlardır. Arka ve yan cephelerde de benzer pencere düzenlemeleri devam etmekte, bu düzenlemeler binanın genel mimari bütünlüğünü sağlamaktadır. Bodrum katın kareye benzer basık kemerli küçük pencereleri, özellikle ön cephede ve arka ve yan cephelerde görülmekte ve binanın dış mekânla olan ilişkisini belirlemektedir. Binanın giriş kapısının üzerinde sonradan yapılan bir balkon ve bu balkona ulaşmayı sağlayan sivri kemerli camekân, yapının zaman içerisindeki değişimini ve adaptasyonunu gösterir. Bu mimari eklemeler, binanın tarihsel sürecini ve kullanım ihtiyaçlarındaki değişimi yansıtır. Cephede ve yanlarda yer alan kavisli pencereler, binanın dönemin mimari üslubuna uyum sağladığını belirtir. Kat aralarında

ve üst katta yer alan kat silmeleri, binanın estetik ve işlevsel yönünü güçlendirir. Bahçeye bakan yan cephenin sekiz basamakla ulaşılan bir girişi bulunmakta ve bu yan girişe sonradan yapılan demirden engelli rampası, binanın erişilebilirliğini artıran bir özelliktir.



Şekil 4.12. Taş Mektep – Gazi İlkokulu Güney Cephesi



Şekil 4.13. Taş Mektep – Gazi İlkokulu Batı Cephesi



Şekil 4.14. Taş Mektep – Gazi İlkokulu Doğu Cephesi, Giriş Bölümü

Gazi İlkokulu'nun mimari yapısı, Erken Cumhuriyet Dönemi'nin mimari anlayışını ve teknik özelliklerini yansıtan bir yapı olarak dikkat çekmektedir. Okul, kesme taş ve moloz taş kullanılarak yığma yapım tekniğiyle inşa edilmiş, bu malzeme seçimi ve inşa yöntemi dönemin mimari tercihlerini göstermektedir. İç duvarlarının kâgir olarak inşa edilmesi ve ini beton olan yapının birinci kat tavanı ile ikinci katın taban ve tavanının ahşap olarak yapılmış olması, binanın hem dayanıklılığını hem de estetik görünümünü artırmaktadır.

Pencere ve camekânlı kapıların doğramalarının ahşap olması, binaya hem geleneksel bir dokunuş kazandırırken hem de dönemin yaygın yapım tekniklerini yansıtmaktadır. Kıрма çatılı yapının üzerinin kiremit çarı ile örtülmesi, binanın iklim koşullarına uyum sağlamasını ve uzun ömürlü olmasını sağlamaktadır.

Yapının dönem yapılarındaki işlevselliğin bir yansıması olarak sade, düzenli ve simetrik bir anlayışla inşa edildiği görülmektedir. Sivri ve basık kemerli pencere ve kapıları, katlar arasında bulunan silmeler, binaya hem mimari estetik kazandırmakta hem de yapısal bütünlüğü sağlamaktadır. Güney cephesinde yer alan ve doğu yönünde taş süsleme bulunan kapı açıklığının, etrafındaki dokuda benzer bir süslemenin olmaması, bu taşın devşirme olabileceğini göstermektedir (Çelemoğlu ve Atıcı, 2021).

Gazi İlkokulu'nun tarihsel süreç içindeki mimari değişimleri ve koruma durumu, yapıya yönelik müdahalelerin incelenmesi açısından önemlidir. Günümüzde hâlâ özgün işleviyle kullanılan bu yapı, büyük ölçüde özgünlüğünü koruyarak tarihi değerini sürdürmektedir. 1988 yılında gerçekleştirilen restorasyon, yapının tarihi dokusunun korunmasına önemli katkıda bulunmuştur. Bu restorasyon sırasında, plan değişiklikleri yapılarak zemin kattaki bazı sınıflar ihtiyaç doğrultusunda kâgirle bölünerek idari alanlara dönüştürülmüştür. İkinci katta ise, balkona açılan girişin ahşap bir bölme ile yeni bir mekân oluşturulması yapıya ek işlevsellik kazandırmıştır.

Yapının üst kata çıkan beton merdiveninin sonradan eklenmesi ve giriş kapısının 1998 yılında onarılması, binanın zaman içindeki kullanım ihtiyaçlarına uyum sağlamasının bir göstergesidir. 2003 yılında çatı-oluk onarımı ve ahşap pencerelerdeki bozulmalar nedeniyle yapılan basit onarımlar, binanın bakımının ve korunmasının devam ettiğini gösterir. 2001 yılında, sit alanı olarak belirlenen yapının ve bahçesinin bahçe duvarının üç metre geriye çekilmesi, yapıya daha geniş bir alan kazandırmış ve çevresel düzenlemeleri etkilemiştir. 2019 yılında gerçekleştirilen elektrik tesisatı ile

ilgili onarımlar ise, binanın güncel kullanım gerekliliklerine uyum sağlamasına yardımcı olmuştur.

Yapının genel durumu iyi olarak değerlendirilse de normal kat koridoru ve sınıfların zemin döşemesinin parke ve fayansla kaplanması, yapıya ait özgünlüğün bir dereceye kadar yitirilmesine yol açmıştır.

4.2.1.3. 6 Şubat 2023 Depremi Sonrası Yapının Durumu

6 Şubat 2023 depreminin ardından ise Gazi İlkokulu, ağır hasar görmüş ve yapının bütünlüğünü korumak için metal destek iskeletleri ile ayakta kalması sağlanmıştır. Şekil 4.15'te binanın yüzeylerinde ve çatlak bölgelerde dikkat çekici biçimde kullanılan bu güçlendirme elemanları, yapının sismik performansını artırmaya yönelik bir müdahale olarak geçici biçimde konumlandırılmıştır.



Şekil 4.15. Taş Mektep – Gazi İlkokulu Deprem Sonrası Görünüm (1)

Yapının dış cephesinde görülen bu güçlendirme çalışmaları, geçici olarak da olsa tarihi dokunun korunmasının yanı sıra, gelecekteki olası sismik etkilere karşı yapısal direncin artırılması gerekliliğini de ortaya koymaktadır. Güçlendirme sürecinde, genellikle çelik gibi dayanıklı malzemeler kullanılmakta ve bu malzemeler, binanın statik hesaplarına uygun bir şekilde stratejik noktalara yerleştirilmektedir.



Şekil 4.16. Taş Mektep – Gazi İlkokulu Deprem Sonrası Görünüm (2)

Gazi İlkokulu'nun, Milli Eğitim Müdürlüğü tarafından kesme taş temel üzerine inşa edilen ve Erken Cumhuriyet Dönemi'nin mimari özelliklerini yansıtan yapı grubu I olarak belirlenen bir yapısı olarak, tarihi ve kültürel mirasın korunmasında önemli bir yere sahiptir. Deprem sonrasında yapılan güçlendirme müdahaleleri, bu mirasın yaşatılması ve öncelikli olarak tekrar güçlendirilme ve restorasyon aşamalarına geçilebilme sürecinin atlatılabilmesi açısından elzemdir.



Şekil 4.17. Taş Mektep – Gazi İlkokulu Deprem Sonrası Görünüm (3)

Yukarıdaki görselde de, Gazi İlkokulu'nun başka bir perspektifinden giriş bölümü görülebilmektedir. Okulun Erken Cumhuriyet Dönemi'nden kalma mimarisinin ve estetik değerlerinin önemine binaen binanın bazı duvarlarında metal iskeletler kullanılarak güçlendirme yapılmıştır. Bu durum Gazi İlkokulu'nda da olduğu gibi genellikle geçici çözümler üretmek adına kullanılan bir yöntemdir. Çelik iskeletler, duvarların taşıma kapasitesini arttırmakta ve deprem sırasında duvarların yatay hareketlerine karşı daha dirençli olmasını sağlamaktadır.

4.2.1.4. Derme İlkokulu



Şekil 4.18. Derme İlkokulu Uydu Görüntüsü, (Google Maps, 2023)

4.2.1.5. Tarihsel ve Yapısal Özellikler

Malatya'daki tarihi yapıların analizi, şehrin kültürel ve mimari mirasının anlaşılmasında önemli bir rol oynar. Özellikle Nasuhi Caddesi üzerinde yer alan ve 1907 yılında inşa edilen yapı, bu bağlamda dikkate değer bir örnektir. Başlangıçta 1908 yılında İnas Mektebi-Kızlar Okulu olarak kullanılan bu iki katlı ahşap bina, 1976 yılında yıkılarak yerine Derme İlkokulu inşa edilmiştir. Yapılan bu yeni okul, Eski Malatya'da bulunan ve zengin bir tarihi geçmişe sahip olan Çingene Han'ından alınan taş kapı ile zenginleştirilmiştir (Gögebakan, 2004).

Çingene Hanı'na ait taş kapının okula taşınması, Malatya'nın tarihi dokusunu koruma ve yeni yapılarla bütünleştirme çabasının bir göstergesidir. Kapının taşlarının numaralandırılarak sökülmesi ve aslına uygun olarak yeni yerinde tekrar yapılandırılması, tarihi öğelerin korunmasında gösterilen titizliği ve bu öğelerin yeni yapılar içinde yaşatılmasının önemini vurgular. Okulla özdeşleşen bu taş kapının tarihi, Malatya mutasarrıfı görevinde bulunan Nasuhi Paşa ile bağlantılıdır. Nasuhi Paşa, kapıyı 1890 yılında getirtmiş ve aynı zamanda okulun bulunduğu caddeyi de açtırmıştır. Bu nedenle, caddeye Nasuhi Paşa'nın adı verilmiştir. Bu tür mimari ve tarihi bağlantılar, Malatya'nın tarihi dokusunun ve şehirdeki önemli kişiliklerin mirasının anlaşılmasında kritik bir öneme sahiptir (Gögebakan, 2004).



Şekil 4.19. Derme İlkokulu Haziran 1976'da Yıkılmadan Önceki Durumu (Gögebakan, 2004)

Derme İlkokulu, Malatya'nın mimari mirasının önemli bir parçası olarak kabul edilmekte ve bu bağlamda yapı analistleri tarafından dikkatle incelenmektedir. Okulun kapısı ise, 10.09.1976 tarihli A-128 kararı ile II. Grup yapı olarak tescillenmiştir. Okulun kapısı, son Osmanlı Dönemi'nin mimari özelliklerini yansıtmakta ve özellikle taç kapıların anıtsal görünümünü gözler önüne sermektedir.



Şekil 4.20. Derme İlkokulu Yeni Binası Giriş Cephesi



Şekil 4.21. Derme İlkokulu Yeni Binası Arka Cephesi

Derme İlkokulu'nun en önemli parçalarından biri olan tarihi kapı, kuzeye bakan bahçe duvarı arasında yer almakta ve 4,50x4,00 metre ölçülerinde geniş bir yapıya sahiptir. İç tarafta ise 2,10x3,50 metre ölçülerinde bir kapı açıklığı bulunmaktadır. Bu ölçüler, kapının hem görsel olarak etkileyici hem de işlevsel açıdan kullanışlı olduğunu göstermektedir. Kapının tasarımı ve boyutları, Son Osmanlı Dönemi'nin mimari anlayışını ve estetik tercihlerini yansıtan unsurlar içermektedir. Bu kapının Derme İlkokulu'na entegrasyonu, tarihi bir öğenin modern bir eğitim yapısı içerisinde korunarak kullanılmasının güzel bir örneğidir. Kapının tescillenmesi, hem mimari açıdan değerli bir öğenin korunması hem de Malatya'nın kültürel mirasının sürdürülebilirliği açısından önemlidir.

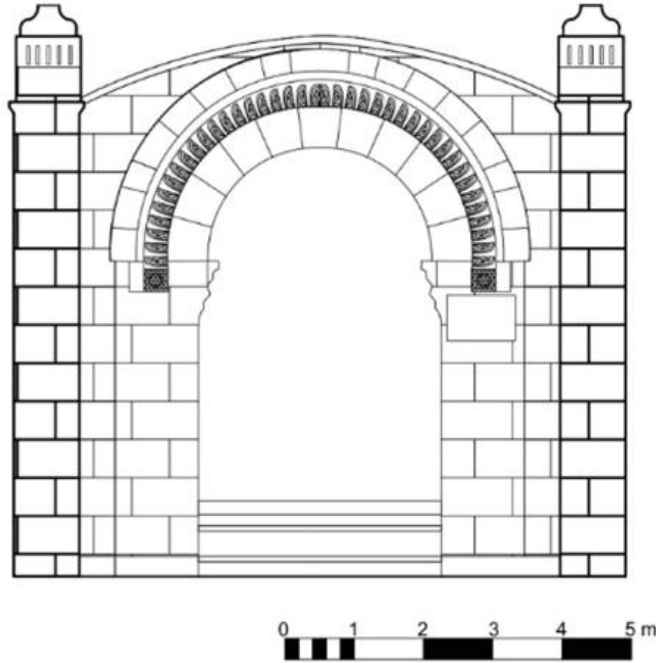
Cephede yer alan taç kapının yanlarının burç biçiminde dışarı taşırılması, bu kapının sadece işlevsel bir giriş noktası olmaktan öte, anıtsal ve dekoratif bir öğe olarak da tasarlandığını gösterir. Bu mimari özellik, kapıyı daha görkemli ve dikkat çekici kılarak, yapının genel estetik değerini artırmaktadır. Kapı açıklığının üzerindeki kemer, kapının mimari bütünlüğünü ve estetik çizgisini tamamlayan bir diğer önemli öğedir.

Kemerin örülmesi, hem yapısal destek sağlar hem de görsel bir zenginlik sunar. Kemerin üst kısmının tonuzumsu bir biçimde kapatılması ise, kapının üst bölümüne zarif ve akıcı bir görünüm kazandırır. Bu mimari detay, Osmanlı mimarisinin karakteristik özelliklerini yansıtan ve aynı zamanda dönemin estetik anlayışını gösteren bir unsurdur. Bu mimari özellikler, Derme İlkokulu'nun kapısının sadece bir giriş noktası olmanın ötesinde, tarihi ve estetik bir değere sahip olduğunu göstermektedir.



Şekil 4.22. Derme İlkokulu Kapısı (Sarı, 2019)

Konumu ve Tarihi: Battalgazi ilçesi, Cevheriye Mahallesi'nde bulunan kapı, 1976'da inşa edilen Derme İlkokuluna Eski Malatya'da bulunan Çingene Han'dan getirilmiştir. Kapının taşları numaralandırılarak sökülümüş ve aslına uygun olarak yeni yerinde yapılmıştır. Kapının mimari çağı, Geç Osmanlı Dönemi'dir. Kapı taç kapıların anıtsal görünümünü yansıtmaktadır.



Şekil 4.23. Derme İlkokulu Kapısı Görünüşü (Sarı, 2020)



Şekil 4.24. Derme İlkokulu Yan Burç

Malzeme ve yapım tekniğine bakıldığında kapı, tamamen kesme taşlardan yapılmış ve geleneksel yığma yapım tekniği ile inşa edilmiştir. Kesme taşların kullanılması, kapının hem dayanıklılığını hem de estetik değerini artıran bir faktördür. Geleneksel yığma tekniği ise, dönemin inşaat anlayışını ve mimarlık pratiğini yansıtır. Kesme taşların tercih edilmesi, kapının ayrıntılı işçiliğini ve mimari zenginliğini vurgular. Yığma yapım tekniği, taşların özenle bir araya getirilerek oluşturulan bir yapıyı işaret eder ve bu teknik, kapının uzun yıllar boyunca ayakta kalmasını sağlayan temel bir özelliktir. Ayrıca, bu teknik, kapının tarihi döneminin inşaat tekniklerine sadık kalındığını gösterir. Kapının açıklığının iç yan duvarlarında, kapının üst doğrultusuna doğru uzanan sütun başı tarzında çıkmalar bulunmaktadır. Bu çıkmalar, kapının mimari bütünlüğünü ve estetik değerini artıran öğeler olarak dikkat çeker.

Bu çıkmaların üzerinde yer alan mukarnas süslemeler, Osmanlı mimarisinin en belirgin özelliklerinden biridir. Mukarnas, geometrik ve çiçeksi motiflerin karmaşık ve üç boyutlu bir biçimde işlenmesiyle oluşturulan bir tür alçı süslemesidir. Kapının iç yan duvarlarındaki bu süslemeler, yapının estetik zenginliğini ve dönemin sanatsal becerisini yansıtır. Ayrıca, kapı açıklığının üzerini örten kemerin üst tarafında yer alan bordür şeklinde süsleme, kapıya ek bir görsel zenginlik katmaktadır. Bu bordür süsleme, kemerin mimari formunu vurgularken aynı zamanda kapının genel tasarımını tamamlayıcı bir estetik unsur olarak işlev görmektedir.

Derme İlkokulu ve tarihi kapısının mevcut durumu ve ona yapılan müdahaleler, yapıyı koruma ve restorasyon çalışmalarının önemli bir parçası olarak değerlendirilmelidir. Günümüzde kullanılan kapı açıklığında yer alan demir kapı, tarihi yapının orijinal özelliklerine modern bir ek olarak görülebilir. Ancak, Malatya Envanter kitabında bahsedilen 2x2,20 metre boyutlarında bir ahşap kapının varlığı, tarihi kapının orijinal haline dair önemli bilgiler sunmaktadır.

Bununla beraber, kapının caddeye bakan tarafında seyyar satıcıların ve bir elektrik trafosunun varlığı, kapının anıtsal görünümünü ve estetik değerini olumsuz etkileyen faktörlerdir. Bu unsurlar, kapının ve genel olarak tarihi yapının korunması açısından sorun teşkil eder. Seyyar satıcıların varlığı, tarihi kapının görünümünü ve algılanmasını engellemekte, elektrik trafosu ise hem estetik açıdan hem de yapısal bütünlük açısından olumsuz bir etkiye sahip olmaktadır.

4.2.1.6. 6 Şubat 2023 Depremi Sonrası Yapının Durumu

6 Şubat 2023 depreminin yıkıcı etkileri Derme İlkokulu'nun yeni yapısını da ciddi biçimde etkilemiştir. Aşağıdaki görsellerde, okulun iç mekânında depremin yol açtığı hasar gözlemlenebilmektedir. Tavanın ve duvarların yıkıldığı, döşemenin deprem nedeniyle yükseldiği ve parçalandığı görülmektedir. İç mekândaki materyallerin deprem sırasında kırıldığı ve yere düştüğü, yapının kullanılamaz hale geldiği anlaşılmaktadır. Ayrıca, zeminde ve duvarlarda açıkça görülen çatlaklar, yapısal hasarın derinliğini ve acil müdahale gerekliliğini ortaya koymaktadır.



Şekil 4.25. Derme İlkokulu Deprem Sonrası Görünüm (1)

Aşağıdaki görseller ise, okulun dış cephesindeki hasarı göstermektedir. Binanın önemli bir bölümü çökmüş ve dış duvarlar büyük hasar görmüş durumdadır. Çatının büyük kısmı yıkılmış ve yapısal bütünlük ciddi ölçüde zarar görmüştür. Enkaz yığınları ve moloz, depremin şiddetini ve yarattığı göstermektedir. Çevresel faktörler de göz önünde bulundurulduğunda, yapısal güçlendirmenin olmaması veya yetersiz olmasının da bu ölçüdeki yıkımda büyük etkileri olduğu söylenebilecektir.



Şekil 4.26. Derme İlkokulu Deprem Sonrası Görünüm (2)

Deprem sonrası Derme İlkokulu'nun durumuna bakıldığında yapısal güçlendirmelerin yapılmadığı ve deprem sonrası güçlendirme çalışmasının neden önemli olduğu net biçimde görülmektedir.

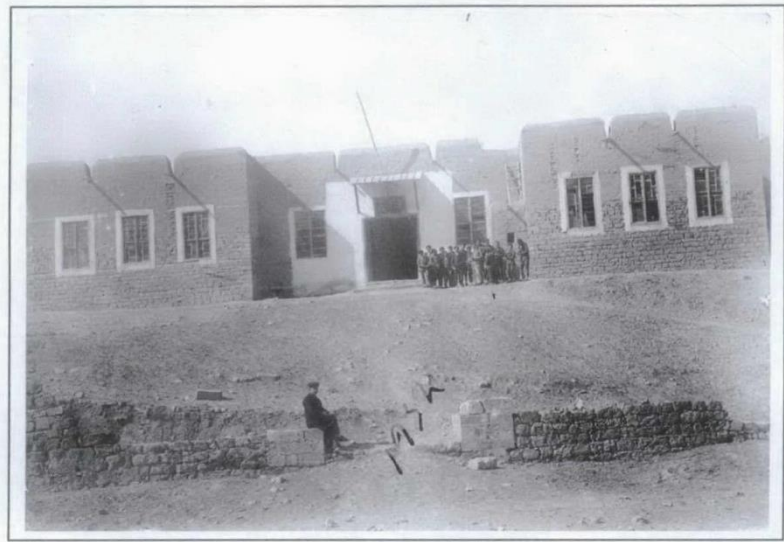
Yapının orijinal taş kapısının tarihi değeri göz önünde bulundurulduğunda, deprem sonrası restorasyon ve güçlendirme çalışmalarında bu öğenin korunması ve entegrasyonu özel bir öneme sahip olmalıdır. Ancak, görsellerde görülen geniş çaplı yıkım, öncelikle okul binasının yenilenmesini gerekli kılmaktadır. Bu tür tarihi ve kültürel değerleri barındıran yapıların gelecekte benzer doğal afetlerden korunması adına daha dayanıklı hale getirilmesi ve modern inşaat teknikleri ile donatılması hayati önem taşımaktadır.

4.2.1.7. Darende Cumhuriyet İlkokulu



Şekil 4.27. Darende Cumhuriyet İlkokulu Uydu Görüntüsü, (Google Maps, 2023)

Darende’de bulunan Cumhuriyet İlkokulu, ilçenin eğitim tarihinde köklü bir yere sahiptir ve bir asırdan fazla süredir eğitim-öğretim hizmeti vermektedir. Okul, ilk olarak 1910’lu yıllarda inşa edilen ve “Mahalle Mektebi” olarak bilinen eski binada eğitime başlamıştır. Bu bina, Tandır Tepe olarak anılan mevcut binanın karşısında yer alıyordu. Cumhuriyetin ilanıyla birlikte 29 Ekim 1923 yılında “Cumhuriyet İlk Mektebi” adını alan okul, 1920 yılından 1997 yılına kadar bu adla Darende’ye hizmet vermiştir.



Şekil 4.28. Darende Cumhuriyet İlkokulu Binası (1930)



Şekil 4.29. Darend Cumhuriyet İlkokulu Binası (1960)



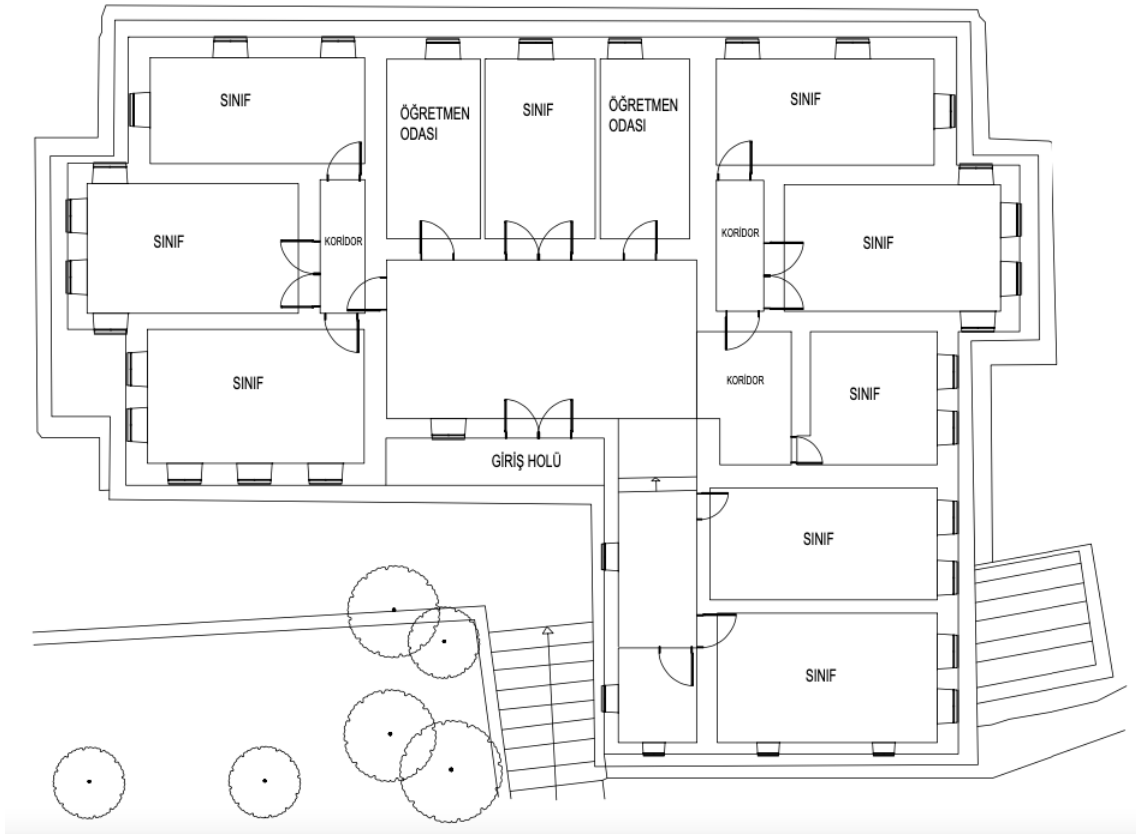
Şekil 4.30. Darend Cumhuriyet İlkokulu Binası (1990)



Şekil 4.31. Darend Cumhuriyet İlkokulu Binası (2023)

1997-1998 eğitim-öğretim yılında, zorunlu eğitimin sekiz yıla çıkarılmasıyla “Cumhuriyet İlkokulu” adını almış, 2012 yılındaki eğitim sistemimizdeki değişiklikle tekrar “Cumhuriyet İlkokulu” adına dönüşmüştür. Okul, Darende’nin en büyük okulu olarak kabul edilmekte ve kuruluşundan 2014-2015 eğitim-öğretim yılı sonuna kadar 5,600’den fazla öğrenci mezun etmiştir.

13.09.1999 tarihinde hizmete açılan yeni binada eğitim-öğretime devam eden okul, modern ve işlevsel bir yapıya sahiptir. Bu güncel binada iki kat ve toplamda yirmi iki derslik bulunmaktadır. Ayrıca, çok amaçlı salon ve bir kütüphane gibi öğrencilerin ve öğretmenlerin ihtiyaçlarına yönelik olanaklar sağlanmıştır. Dersliklerin her biri yaklaşık kırk beş metrekare, idari odalar da aynı büyüklükte olup, öğretmenler odasının alanı otuz beş metrekaredir. Okulun geniş ve işlevsel bir bahçesi bulunmakta olup, 3,000 metrekare alana sahiptir. Ek olarak, on iki metrekarelik bir kantin de okulun içerisinde yer almaktadır.

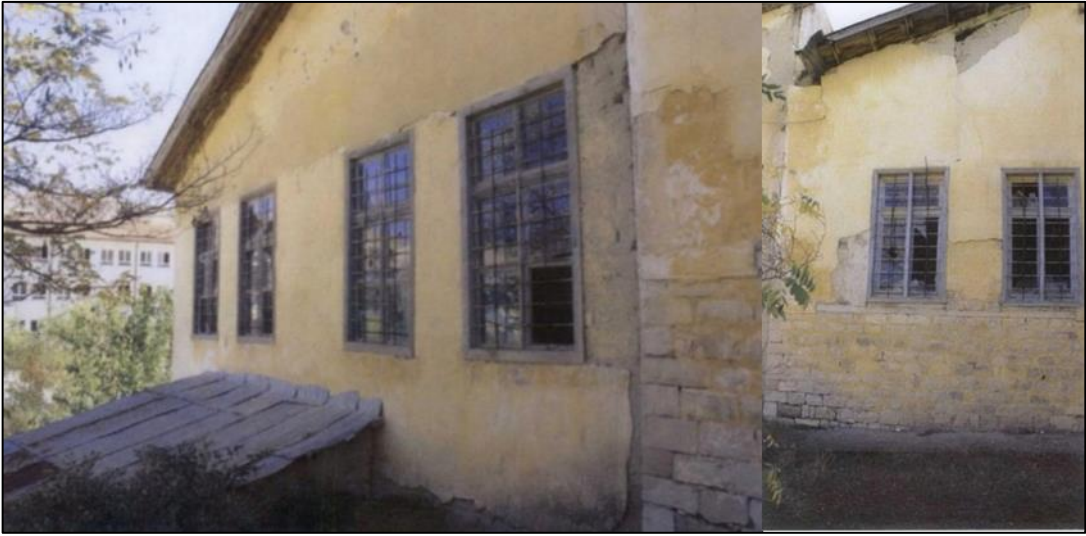


Şekil 4.32. Darende Cumhuriyet İlkokul Planı

Cumhuriyet İlkokulu’nun bu özellikleri, okulun geçmişten günümüze eğitim alanındaki değişimlere ve ihtiyaçlara uyum sağlayarak, Darende’nin eğitim ve öğretimine sürekli katkıda bulunduğunu göstermektedir. Okul, hem tarihi geçmişi hem

de modern imkânlarıyla Darende'nin eğitim alanındaki önemli bir kurumu olarak öne çıkmaktadır.

Yapının dış cephesi sarımsı bir sıva kaplaması ile örtülmüş ve zamanın etkileriyle dökülmeler ve renk solmaları belirginleşmiştir. Binanın alt kısmında doğal taş malzeme kullanılarak oluşturulmuş bir temel veya süsleme bandı bulunmaktadır ki bu detay, yapının inşa edildiği döneme özgü teknik ve malzeme seçimlerini yansıtmaktadır. Pencerele üçlü bir grup halinde düzenlenmiş ve her biri çift kanatlı panjurlarla donatılmıştır. Pencerele üst kısımlarında sade bir çerçeve detayı bulunmakta olup, bu söveler pencere açıklıklarını mimari açıdan vurgulamaktadır.



Şekil 4.33. Darende Cumhuriyet İlkokulu Kuzey Cephe (Ek Bina)

Pencerelerle ahşap doğramaları, bina için tarihi bir karakter ve estetik bir değer katmaktadır. Ahşap panjurlar ise hem güneşten korunma hem de hava koşullarına karşı ek savunma sağlama işlevine sahiptir. Binanın önünde yer alan uzun ahşap bank, ziyaretçilere veya öğrencilere açık havada oturma imkânı sunmak amacıyla yerleştirilmiştir. Bu tür dinlenme alanları, okulun dış mekânlarının sosyal etkileşim için zenginleştirilmesinde önemli bir rol oynamaktadır.



Şekil 4.34. Darende Cumhuriyet İlkokulu Kuzey Cephe (Taş Örgü)

Cephe, iki farklı malzeme kullanılarak oluşturulan bir örgüye sahiptir; alt kısmında düzensiz ve doğal taşlar kullanılmışken, üst bölümde daha düzgün ve işlenmiş taşlar tercih edilmiştir. Bu, binanın temel ve yükseltilmiş kısımlarında farklı inşaat tekniklerinin uygulandığını göstermektedir. Alt bölümde görülen doğal taş örgü, binanın tarihi dokusunu yansıtmakta ve yapıya sağlamlık kazandırmaktadır. Üst bölümdeki sarımsı sıva ise zamanla dökülmeler ve renk değişiklikleri göstermekte, ancak hala binanın tarihi karakterini korumaktadır. Pencereilerin alt ve üst kısımlarında görülen söveler, bu öğelerin mimari önemini ve estetik işlevini vurgulamaktadır.



Şekil 4.35. Darende Cumhuriyet İlkokulu Güney Cephesi

Binanın çatısında kullanılan kiremitler, geleneksel mimari öğelerle uyum içerisinde olup, yapıya otantik bir görünüm kazandırmaktadır. Çatı saçağı, yapının mimari stilini yansıtan belirgin bir unsurdur ve korunması gereken tarihi bir özelliktir. Çatı saçağının altındaki ahşap paneller, binanın orijinal mimari detaylarından olduğunu ve dönemin işçiliğini yansıttığını göstermektedir.



Şekil 4.36. Darende Cumhuriyet İlkokulu Doğu Cephesi



Şekil 4.37. Darende Cumhuriyet İlkokulu Batı Duvarı



Şekil 4.38. Darende Cumhuriyet İlkokulu Doğu Duvarı



Şekil 4.39. Darende Cumhuriyet İlkokulu Kuzey Duvarı



Şekil 4.40. Darende Cumhuriyet İlkokulu Güney Duvarı



Şekil 4.41. Darende Cumhuriyet İlkokulu Güncel Durumu (2023)

4.2.2. Gaziantep

Gaziantep, Türkiye'nin güneydoğusunda yer alan tarihi ve kültürel zenginlikleriyle bilinen bir ildir. Tarih boyunca birçok medeniyete ev sahipliği yapmış olan Gaziantep, Hititlerden Romalılara, Bizans'tan Osmanlı İmparatorluğuna kadar uzanan geniş bir tarihi mirasa sahiptir. Özellikle Osmanlı İmparatorluğu döneminde Gaziantep, ticaret yolları üzerinde önemli bir merkez olarak gelişmiş ve bu dönemde şehirde pek çok han, hamam ve cami gibi mimari yapılar inşa edilmiştir. Osmanlı İmparatorluğu'ndaki Tanzimat Dönemi reformları, Gaziantep'te de eğitim ve idari yapıda önemli değişiklikler getirmiştir. Cumhuriyet'in ilanından sonra Gaziantep, Türkiye Cumhuriyeti'nin modernizasyon çabaları kapsamında önemli rol oynamıştır. Atatürk'ün eğitim ve kültüre verdiği önem, Gaziantep'te de hissedilmiş ve şehirde birçok yeni eğitim kurumu kurulmuştur. Bu kurumlar arasında, Cumhuriyet'in ilk yıllarında

inşa edilen ilkokullar hem mimari hem de eğitim-öğretim açısından yenilikçi özellikler taşımaktadır.

4.2.2.1. Ahmet Çelebi İlkokulu

Şehitkâmil ilçesi, Şehre küstü semtinde yer alan Ahmet Çelebi İlkokulu, şehrin eğitim tarihi açısından önemli bir yapıdır. İlk olarak 1911 yılında Ahmet Çelebi Camisi'nin yanındaki medrese binasında eğitime başlayan bu okul, 1943 yılında mevcut konumunda inşa edilmiştir. Tüfekçi Yusuf Bulvarı ile sınırlanan bu yapının içinde beş derslik, iki idare odası ve bir müze bulunmaktadır. 1940'ların başında Gaziantep kentindeki yeniden yapılanma sürecinin bir parçası olarak inşa edilen bu okul, döneminin ilk eğitim binalarından biridir.



Şekil 4.42. Ahmet Çelebi İlkokulu Uydu Görüntüsü, (Google Maps, 2023)

Binanın temel yapısı, I planında olup, kuzey ve güney kısımlarında simetrik olmayan çıkıntılar dikkat çekmektedir. Yaklaşık 14.88 x 35.50 metre taban alanına sahip olan bu iki katlı yapı, girişlerin bulunduğu ana cephesi güneye bakmaktadır. Ana girişin karşısında yer alan iki kollu merdiven, ziyaretçileri ve öğrencileri 1. kata ulaştırmaktadır. Binanın inşasında kullanılan geleneksel yığma yapı tekniği, dönemin inşaat anlayışını ve mimari pratiğini yansıtır. Bu teknik, binanın hem dayanıklılığını hem de estetik değerini artırmaktadır. Binanın ana girişi, güney cephesinde yer alır ve 1. kata çıkan merdivenler bu girişin önünde konumlanmıştır. Bu düzenleme, binanın

kullanım kolaylığını ve işlevselliğini artıran bir özelliktir. Ahmet Çelebi İlkokulu'nun mimari yapısı ve tarihi geçmişi, Gaziantep'in eğitim tarihinde önemli bir rol oynar ve şehrin kültürel mirasının bir parçası olarak değerlendirilebilir. Bu tür tarihi eğitim binalarının korunması ve bakımı, şehrin tarihini ve kültürel zenginliğini gelecek nesillere aktarmanın yanı sıra, mimari çeşitliliği ve derinliğini de vurgular.



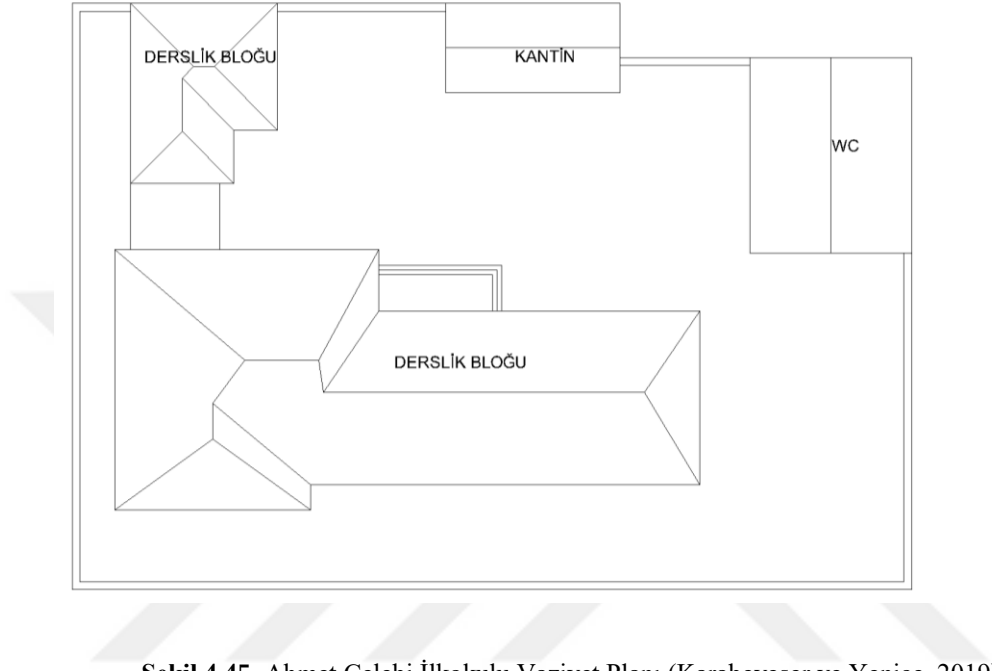
Şekil 4.43. Ahmet Çelebi İlkokulu 1943



Şekil 4.44. Ahmet Çelebi İlkokulu (2023)

Ahmet Çelebi İlkokulu'nun mimari planlaması, okulun işlevselliği ve kullanım kolaylığını göz önünde bulundurarak tasarlanmıştır.

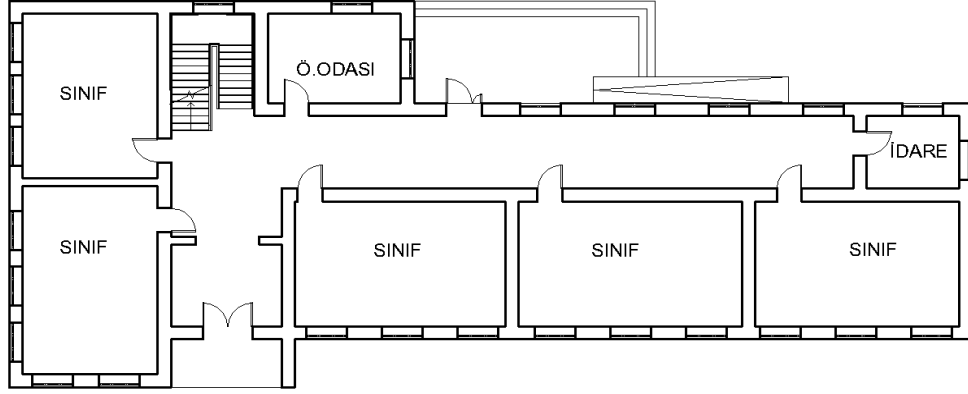
Dikdörtgen planlı yapının kuzey ve güney kısmında eşit olmayan çıkmlar bulunmaktadır. Yığma yapı tekniğiyle inşa edilen yapı, zemin ve birinci kat olmak üzere iki kattan oluşmaktadır. Yaklaşık 14.87 x 35.55 m. taban alanında olan yapı, okul ana yapısı ve sonradan eklenen yapılarla beraber dört yapıdan meydana gelmektedir. Okul; ana yapısı, kuzeyine eklenen derslik bloğu, tuvaletler ve kantinden oluşmaktadır.



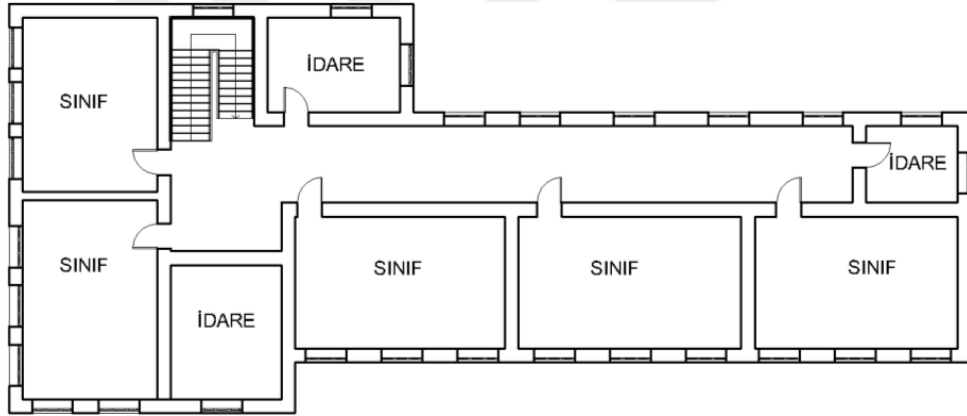
Şekil 4.45. Ahmet Çelebi İlkokulu Vaziyet Planı (Karabeyeser ve Yenice, 2019)

Okula girişlerin açıldığı geniş koridor, 2.80 metre genişliğe sahiptir ve bu alan, zemin katta okulun ana işlevlerine hizmet eden mekânları barındırmaktadır. Bu koridor boyunca bir idareci odası, öğretmenler odası ve beş adet sınıf bulunur. Bu düzenleme, okulun günlük operasyonlarını ve eğitim faaliyetlerini destekleyen bir altyapı sunmaktadır. Üst katta ise, öğrenim faaliyetlerine hizmet eden beş sınıf ve üç idareci odası yer almaktadır. Güneye bakan sınıflar, bir koridor boyunca sıralanarak, doğal ışıktan en iyi şekilde yararlanacak biçimde konumlandırılmıştır. Bu düzenleme, sınıfların aydınlık ve kullanışlı olmasını sağlamaktadır. Yapının ana girişi, yaklaşık 1.20 metrelik bir saçakla vurgulanmıştır. Bu saçak, girişin belirginleştirilmesine ve korunmasına yardımcı olurken, aynı zamanda mimari bir estetik unsur olarak da işlev görmektedir. 1956 yılında yapılan kat ilavesi sırasında, bu saçığın üst kısmında bir idare odası oluşturulmuştur. Bu ilave, binanın mevcut yapısal özelliklerine uyum sağlayacak şekilde yapılmış ve okulun işlevsel kapasitesini artırmıştır. Bu mimari özellikler, Ahmet Çelebi İlkokulu'nun, eğitim faaliyetlerine hizmet eden işlevsel ve

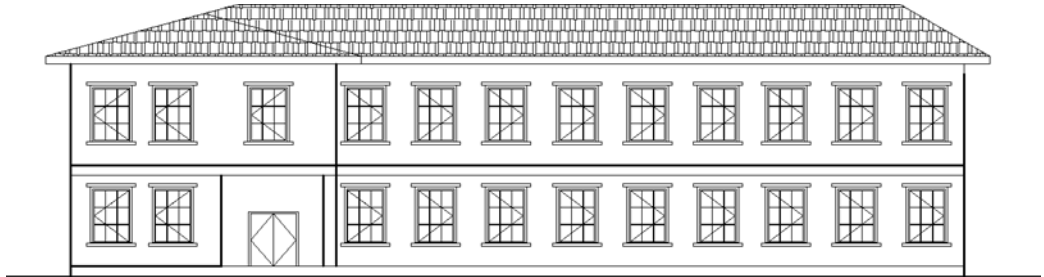
estetik bir yapı olarak tasarlandığını gösterir. Binanın hem iç mekân düzenlemesi hem de dış mimari detayları, okulun kullanıcılarına ve eğitim faaliyetlerine en uygun şekilde hizmet etmek üzere planlanmıştır.



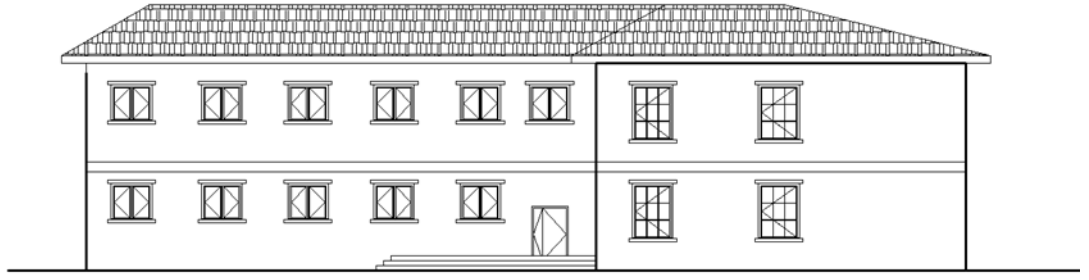
Şekil 4.46. Ahmet Çelebi İlkokulu Zemin Kat Planı (Karabeyeser ve Yenice, 2019)



Şekil 4.47. Ahmet Çelebi İlkokulu 1.Kat Planı (Karabeyeser ve Yenice, 2019)



Şekil 4.48. Ahmet Çelebi İlkokulu Güney Cephesi (Karabeyeser ve Yenice, 2019)



Şekil 4.49. Ahmet Çelebi İlkokulu Kuzey Cephesi (Karabeyeser ve Yenice, 2019)

4.2.2.2. Akyol İlkokulu

Gaziantep’te yer alan Akyol İlkokulu, Şahinbey İlçesi’nde, Bahçelievler Mahallesi’nde Atatürk Bulvarı üzerinde stratejik bir konuma sahiptir. Okulun konumu, hem ulaşım açısından kolaylık sağlamakta hem de şehrin kültürel ve tarihi merkezine yakın bir noktada bulunmasıyla dikkat çekmektedir. Doğu yönünde ise, Gaziantep’in önemli kültürel miraslarından biri olan Bayazhan yer almaktadır. Bu komşuluk, Akyol İlkokulu’nun şehrin tarihi dokusu içindeki yerini pekiştirir.



Şekil 4.50. Akyol İlkokulu Uydu Görüntüsü, (Google Maps, 2023)

Akyol İlkokulu’nun mimari yapısı incelendiğinde, dikdörtgen plan şemasının ve tasarım özelliklerinin binaya özgün bir karakter kazandırdığı görülmektedir. Okulun kuzey cephesinde yer alan taşma kısmı, giriş saçağı olarak işlev görmektedir ve bu bölge binanın dış görünüşünde önemli bir rol oynamaktadır. Bu giriş saçağı, üç adet kemerle vurgulanarak, binanın girişini dikkat çekici ve belirgin bir şekilde işaret etmektedir.

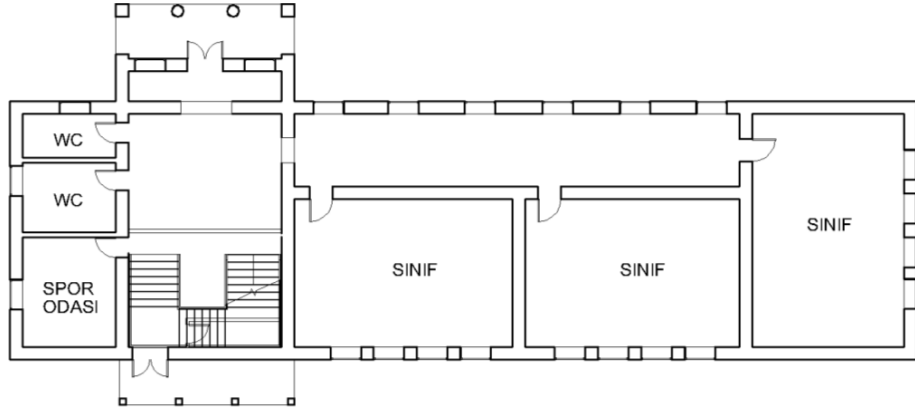


Şekil 4.51. Akyol İlkokulu Yapısı – 1962

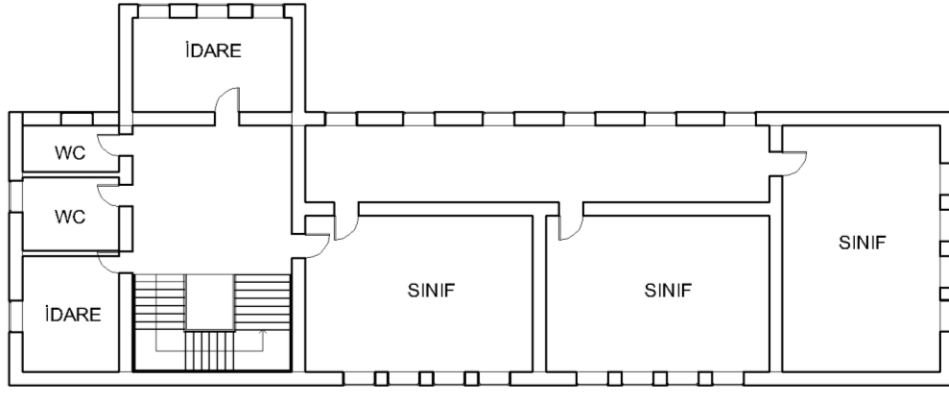


Şekil 4.52. Akyol İlkokulu Yapısı – 2017

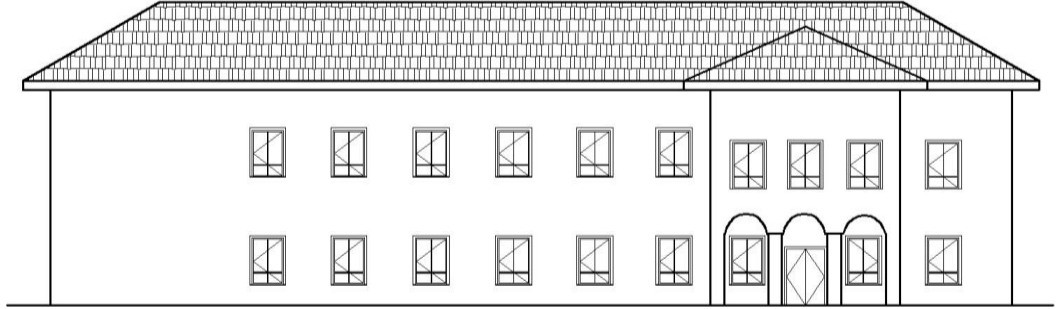
Yapının yığma inşa tekniğiyle inşa edildiği ve duvar kalınlığının 0,50 metre olduğu gözlemlenmektedir. Bu teknik, binanın dayanıklılığını ve uzun ömürlülüğünü artırmakta, aynı zamanda dönemin inşaat anlayışını yansıtmaktadır. Binanın toplam taban alanı 10.35 x 35.55 metre ölçülerinde olup, iki katlı bir yapıdır. Kırma çatısı, kiremit kaplama ile örtülmüştür. Kiremit kaplama, binanın hem estetik görünümünü hem de iklim koşullarına karşı direncini artıran bir özelliktir. Pencereilerin belirli bir düzen içinde yerleştirilmesi, binanın dış görünüşüne düzenli ve estetik bir görünüm kazandırırken, iç mekânda da doğal ışıktan en iyi şekilde yararlanılmasını sağlamaktadır.



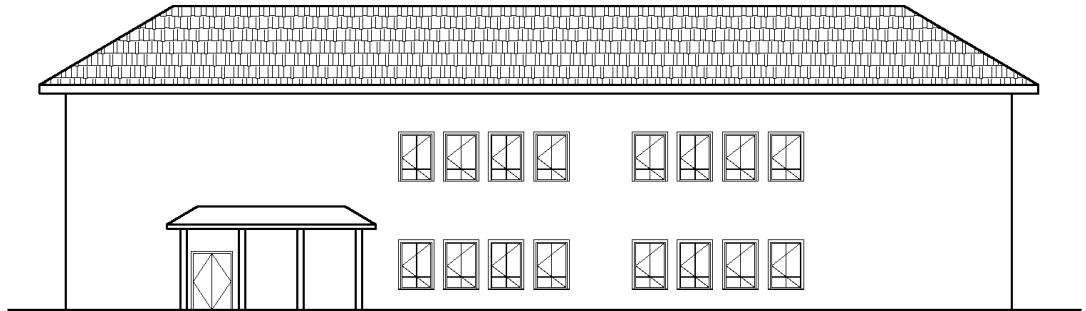
Şekil 4.53. Akyol İlkokulu Zemin Kat Planı (Karabeyeser ve Yenice, 2019)



Şekil 4.54. Akyol İlkokulu 1.Kat Planı (Karabeyeser ve Yenice, 2019)



Şekil 4.55. Akyol İlkokulu Kuzey Cephe (Karabeyeser ve Yenice, 2019)



Şekil 4.56. Akyol İlkokulu Güney Cephe (Karabeyeser ve Yenice, 2019)

Gaziantep'teki Akyol İlkokulu'nun mimari yapısını incelediğimizde, okulun iki farklı girişe sahip olduğunu görülmektedir. Bu girişler, bina yapısının kuzey ve güney yönlerinde konumlanmış ve okulun farklı işlevsel alanlarına erişim sağlamaktadır. Zemin katta yer alan üç derslik, spor odası ve tuvaletler, okulun eğitim faaliyetlerinin temel ihtiyaçlarını karşılamak için tasarlanmıştır. Birinci katta ise üç derslik, iki idareci odası ve tuvaletler bulunmakta, bu daire okulun idari işleyişine hizmet etmektedir.

Okulun anaokulu bölümüne erişim, kuzey girişi üzerinden sağlanırken, diğer eğitim birimlerine güneydeki girişten ulaşılmaktadır. Bu ayrım, okulun farklı eğitim kademelerine yönelik düşünülmüş bir planlamayı göstermektedir. Dersliklerin güney ve doğu cephelere yerleştirilmesi, doğal ışıktan en iyi şekilde yararlanmayı ve eğitim ortamının kalitesini artırmayı amaçlamaktadır.

Binanın zemin katında, ahşap panellerle bölünmüş alanlar bulunmakta, bu da zemin kat ile birinci katın ayrı olarak kullanılmasını sağlamaktadır. Bu tasarım, okulun iç mekân düzenlemesinde esneklik ve işlevsellik sunmaktadır. Güneydeki giriş saçağının daha sonraki bir dönemde eklenmiş olabileceği düşünülmekte, bu da binanın zaman içinde mevcut ihtiyaçlara uyum sağlamak için yapısal değişikliklere uğradığını göstermektedir.

4.2.2.3. Gaziantep Cumhuriyet İlkokulu

4.2.2.4. Tarihsel ve Yapısal Özellikler

Cumhuriyet İlkokulu, tarihsel açıdan zengin bir geçmişe sahip bir eğitim kurumu olarak dikkat çekmektedir. İlk olarak “Rüştiye” adıyla 1885 yılında kurulan okul, eğitim öğretime başladığı yıllarda farklı isimlerle anılmıştır. Özellikle 1923 yılında Cumhuriyetin ilanı ile birlikte adı “Cumhuriyet İlkokulu” olarak değiştirilmiştir.



Şekil 4.57. Gaziantep Cumhuriyet İlkokulu Uydu Görüntüsü, (Google Maps, 2023)

Okulun tarihsel evrimine bakıldığında, ilk olarak 1872 yılında Gaziler Caddesi'nde kurulduğu ve tipik bir medrese planına sahip olduğu kaynaklarda belirtilmektedir. İlk inşa edildiğinde tek katlı bir yapı olan okul, sadece bir salon ve üç oda içermekte idi. Ancak zaman içinde bu yapıya ikinci bir kat eklenmiştir. Ayrıca, bazı kaynaklarda okulun “Sarı Mektep” olarak da anıldığı görülmektedir (Yener, 1945). 1970’lerde, eski yapının yıkılmasıyla Milli Eğitim Bakanlığı tarafından yeni bir bina inşa edilmiştir. Bu yeni bina, Milli Eğitim Bakanlığı’nın tip projelerine uygun olarak tasarlanmıştır. Bu değişikliklerle birlikte okul, modern eğitim standartlarına uygun hale getirilmiş ve daha geniş bir öğrenci kitlesine hizmet verebilir hale gelmiştir (Yakar, 2014).



Şekil 4.58. Gaziantep Cumhuriyet İlkokulu (Yakar, 2015)



Şekil 4.59. Gaziantep Cumhuriyet İlkokulu (2022)

4.2.2.5. 6 Şubat 2023 Depremi Sonrası Yapının Durumu

6 Şubat 2023 depreminin en yıkıcı sonuçlarından birini Cumhuriyet İlkokulu görmüştür. Aşağıdaki görselde görüldüğü üzere, okulun deprem sonrası görünümüne yer verilmiş, depremin verdiği ciddi hasar ortaya konulmuştur. Yapının önemli kısmının tamamen çöktüğü ve diğer bölümlerinde de ciddi hasarlar olduğu görülmektedir. Yıkılmış duvarlar ve çatıdan oluşan enkaz, depremin şiddetini ve meydana getirdiği yapısal hasarları göstermektedir. Dökülen moloz yığınları ve sağlam kalan yapının zemin katındaki çıplak beton sütunlar, deprem sırasında yapısal elemanların ne kadar zorlandığını da ortaya koymaktadır.



Şekil 4.60. Gaziantep Cumhuriyet İlkokulu Deprem Sonrası Görünüm (1)

Aşağıdaki görselde ise, yapının bir kısmının hala ayakta olduğu görülse de, ciddi hasarlar nedeniyle binanın yıkımının gerektiği anlaşılmaktadır. Yapının üst katlarında yer alan dış cephe kaplamalarının büyük kısmı dökülmüş, yapısal duvarlar ve döşemeler ciddi şekilde hasar görmüş durumdadır. Betonarme kirişlerdeki çatlaklar ve deformasyonlar, yerçekimi yükleri altında depremin etkisiyle nasıl zorlanmış olduklarını ortaya koymaktadır. Ayrıca, depremin yıkıcı gücünü gösteren asimetrik yıkım paternleri de açık biçimde göze çarpmaktadır.



Şekil 4.61. Gaziantep Cumhuriyet İlkokulu Deprem Sonrası Görünüm (2)

Cumhuriyet İlkokulu'nun görsellerden de anlaşılabacağı üzere depremin getirdiği yüksek enerjiye karşı yeterli yapısal dirence sahip olmadığı anlaşılmaktadır. Cumhuriyetin erken dönemlerinde inşa edilen eski yapılar gibi yetersiz yapısal güçlendirme veya depreme dayanıklı olmayan tasarım özellikleri olan binalar, bu tür doğal afetlerde ciddi hasarlar almaya açıktır. Hem tarihi hem de kültürel değeri olan Cumhuriyet İlkokulu gibi yapıların deprem güvenliği, toplum için kritik öneme sahip olduğundan, bu tür yapıların modern inşaat standartlarına uygun biçimde restore ve renove edilmesi gerekmektedir. Depremlerin önlenemese de binaların bu etkilere karşı dirençli olması afetin bu gibi yapılar üzerindeki etkilerini en aza indirecektir.

4.2.2.6. Gaziantep Yavuzlar İlkokulu

Şahinbey ilçesinde 1952 yılında inşa edilen Yavuzlar İlkokulu'nun Güneybatısında Şehit Mehmet Özen Caddesi, Kuzeybatısında Esenbek Caddesi ve güneydoğusunda ise Şehit Mehmet Kara Sokağı yer almaktadır (Şekil 4.57).



Şekil 4.62. Yavuzlar İlkokulu Uydu Görüntüsü, 2024

29 Ekim 1952 tarihinde Gaziantep'in savunmasında önemli rol oynamış olan ve Mustafa Yavuz'un anısına, Yavuzlar Mahallesi'nde Gaziantep Özel İdaresi tarafından tek katlı olarak inşa edilen Yavuzlar İlkokulu, 600 metrekarelik bir alana yapılmıştır. Okul binası, bahçe dahil olmak üzere toplamda 1500 metrekarelik bir alana yayılmıştır. Binaya 1962 yılında bir kat eklenmiş (Şekil 4.58) ve 1975 yılında ek bir yapı daha yapılmıştır. Okulda toplam 24 derslik yer almaktadır (Karabeyeser, 2019)

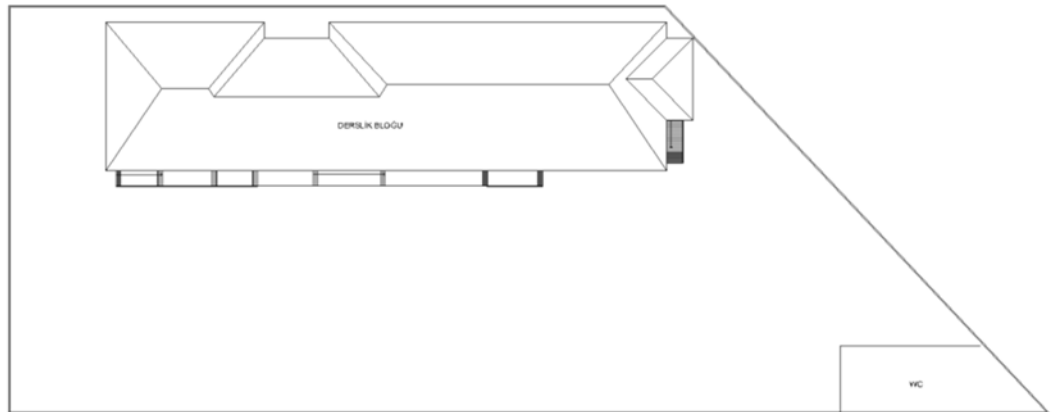


Şekil 4.63. Yavuzlar İlkokulu (Yavuzlar İlkokulu, 1962)

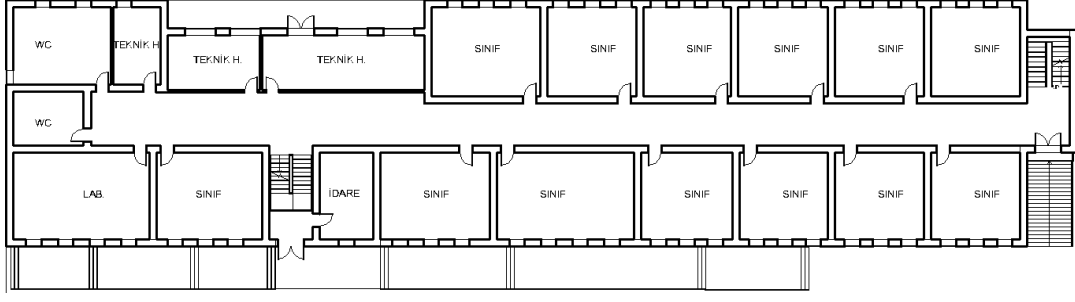


Şekil 4.64. Yavuzlar İlkokulu Yapısı – 2018

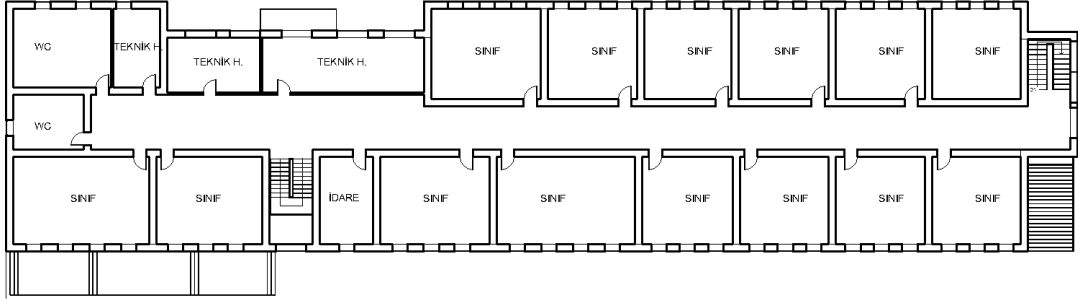
Yavuzlar İlkokulu ana binadan ve tuvaletlerden meydana gelen iki temel yapıdan oluşmaktadır. Dikdörtgen biçiminde planlanarak inşa edilen bu yapı, yığma yapı yöntemi kullanılarak oluşturulmuştur ve okulun duvar kalınlığı 50 cm'dir. Birinci kat, zemin kat ve bodrum olmak üzere toplam üç kata sahip olan okulun taban alanı ortalama olarak 17.38 x 74.77 m ölçülerindedir. Bunun yanında yapının kırma çatısı ve üç girişi bulunmaktadır. Yapının iki girişi güneydoğu cephesinde diğer girişi ise kuzeybatı cephesinde yer almaktadır. Ana girişteki merdivenden ve güneydoğu cephesindeki girişten binanın üst katlarına erişim sağlanmaktadır. Zemin katta; idari ve teknik alanlar, derslikler ve laboratuvar bulunurken, birinci katta da idari odalar ve sınıflar yer almaktadır (Karabeyeser, 2019).



Şekil 4.65. Yavuzlar İlkokulu Vaziyet Planı (Karabeyeser, 2019)



Şekil 4.66. Yavuzlar İlkokulu Zemin Kat Planı (Karabeyeser, 2019)



Şekil 4.67. Yavuzlar İlkokulu 1. Kat Planı (Karabeyeser, 2019)

Gaziantep'teki Yavuzlar İlkokulu'nun mimari yapısını incelediğimizde, okulun üç farklı girişe sahip olduğu görülmektedir. Bu girişler, bina yapısının kuzeybatı ve güneydoğu yönlerinde konumlanmış ve okulun farklı işlevsel alanlarına erişim sağlamaktadır. Okulun anaokulu bölümüne erişim, güneydoğu cephesindeki ana giriş üzerinden sağlanırken, diğer eğitim birimlerine yine güneydoğu cephesindeki diğer girişten ulaşılmaktadır.

Zemin katta yer alan on üç derslik, laboratuvar, teknik bölümler ve tuvaletler, okulun eğitim faaliyetlerinin temel ihtiyaçlarını karşılamak için tasarlanmıştır. Birinci katta ise on dört derslik, bir idareci odası, üç teknik bölüm ve tuvaletler bulunmakta, bu daire okulun idari işleyişine hizmet etmektedir. Bu ayırım, okulun farklı eğitim kademelerine yönelik düşünülmüş bir planlamayı göstermektedir. Yavuzlar İlkokulunun sahip olduğu bu tasarım, okulun iç mekân düzenlemesinde esneklik ve işlevsellik sunmaktadır.

4.2.3. Adıyaman

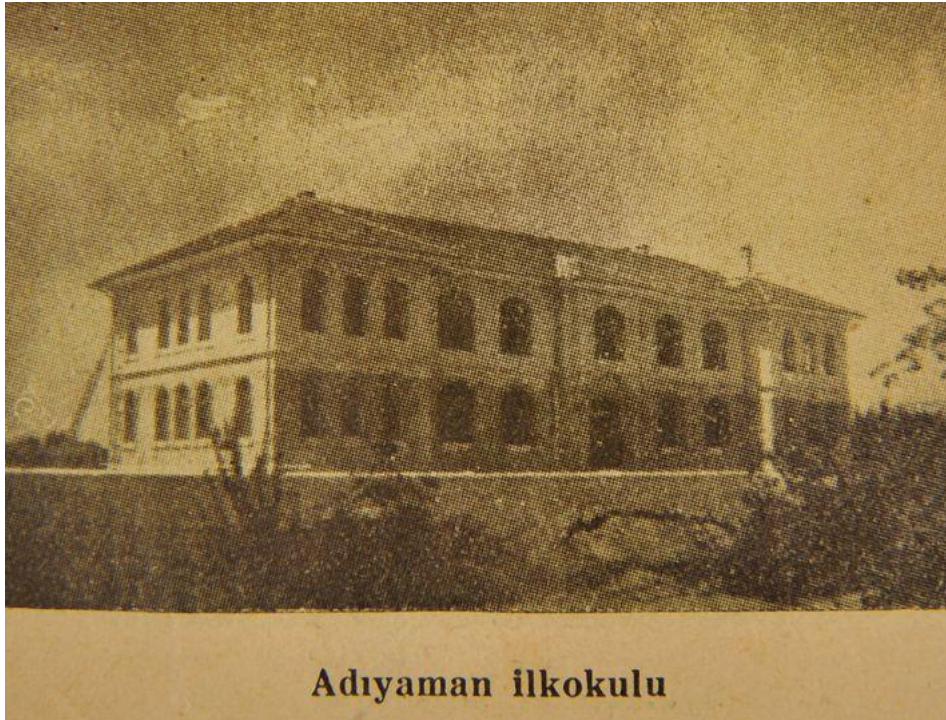
Adıyaman, Türkiye'nin Güneydoğu Anadolu Bölgesi'nde yer alır ve tarihi, kültürel ve doğal güzellikleriyle önemli bir yer tutar. Adıyaman, özellikle Nemrut Dağı ile ünlüdür; buradaki devasa heykeller ve antik kalıntılar, UNESCO Dünya Mirası

Listesi'ne dahil edilmiştir ve bu sayede dünya çapında bilinirlik kazanmıştır. Tarih boyunca birçok farklı medeniyete ev sahipliği yapmış olan Adıyaman, Kommagene Krallığı'nın başkenti olarak önemli bir rol oynamıştır. Bu dönemden kalma, en bilinen kalıntılar arasında Nemrut Dağı'ndaki devasa heykeller ve anıtsal mezarlar bulunmaktadır. Osmanlı döneminde de önemli bir yerleşim yeri olan Adıyaman, bu dönemde yapılan çeşitli sosyal ve kültürel reformlarla modernleşme sürecine dahil olmuştur. Tanzimat dönemi reformlarıyla, bölge eğitimde ve idarede önemli gelişmeler kaydetmiştir. Cumhuriyetin ilanından sonra Adıyaman, eğitim ve kalkınma projeleri açısından Türkiye'nin diğer bölgeleriyle entegre olmuştur.

4.2.3.1. Adıyaman İlk Mektebi – Cumhuriyet İlkokulu

4.2.3.2. Tarihsel ve Yapısal Özellikler

Cumhuriyet İlkokulu, Adıyaman'da tarihi bir eğitim kurumu olarak önemli bir yer tutmaktadır. Türkiye Cumhuriyeti'nin kuruluş yıllarında, 1925-1926 öğretim yılında Malatya Vilayeti Adıyaman Kazası İlk Mektebi adı altında faaliyete başlayan bu okul, o zamanlar İl Halk Kütüphanesi olarak kullanılan binanın kuzeyinde yer alıyordu. Öğrencilere beş yıl süre sonunda “İlk Tahsili Bitirme Şahadetnamesi” verilmesi, dönemin eğitim sistemini ve okulun akademik yapısını yansıtmaktadır.



Şekil 4.68. Adıyaman ilkokulu (Şanlıurfa K.V.K.M arşivi)

Okulun eski taş binası, Adıyaman Vilayet statüsüne yükseltildiği 1954 yılı sonrasında bakımsızlık nedeniyle yıkılmıştır. Daha sonraki yıllarda bu alana çok katlı bir bina inşa etme planları Adıyaman Belediyesi tarafından onaylanmamış ve arazi kamulaştırılarak otopark olarak kullanılmıştır. Okulun mevcut binasının inşası için, kuzeydoğusundaki bir arazi seçilmiş ve 1933 yılında inşa sürecine başlanmıştır. 1937 yılında tamamlanan bu yeni bina, iki katlı ve sekiz derslikli olup, dönemin mimari tarzına uygun bir şekilde inşa edilmiştir. 1937-1938 eğitim ve öğretim yılında okul, yeni binasına taşınarak Malatya Vilayeti Adıyaman Kazası Yeni yol İlkokulu olarak adlandırılmıştır. 1954 yılında Adıyaman'ın vilayet statüsüne yükseltilmesiyle okul, Adıyaman Vilayeti Yeni yol İlkokulu olarak hizmet vermeye devam etmiş ve 1963 yılında Cumhuriyet İlkokulu olarak yeniden adlandırılmıştır.



Şekil 4.69. Adıyaman kalesinden kuzeye bakış (Şanlıurfa K.V.K.M arşivi)



Şekil 4.70. Adıyaman Cumhuriyet İlkokulu Uydu Görüntüsü, (Google Maps, 2023)

1960'ların başlarına kadar talepleri karşılayabilen okul, Adıyaman'ın nüfus artışıyla birlikte yetersiz hale gelmiş ve 1964 yılında okul bahçesine eklenen üç barakayla bu ihtiyaç giderilmeye çalışılmıştır. 1970'lerin sonunda bu barakalar kaldırılmış ve yerlerine iki bağımsız bina inşa edilmiştir. 1998 yılında okulun sekiz yıl süren kesintisiz eğitim veren bir okula dönüşmesiyle artan ihtiyaçları karşılamak için 2000 yılında bu ek binalar yıkılmış ve yerine bodrum katı dahil toplam üç katlı, eski taş binayla uyumlu, dışı taş kaplama olan ve on dokuz derslikten oluşan yeni bir bina inşa edilmiştir. Bu gelişmeler, Cumhuriyet İlkokulu'nun Adıyaman'ın eğitim tarihindeki önemini ve sürekli evrilen yapısını göstermektedir. Okul, eğitimdeki değişimlere uyum sağlayarak, bölgenin sosyal ve kültürel yapısına değerli bir katkı sağlamaktadır.



Şekil 4.71. Adıyaman Cumhuriyet İlkokulu (1)



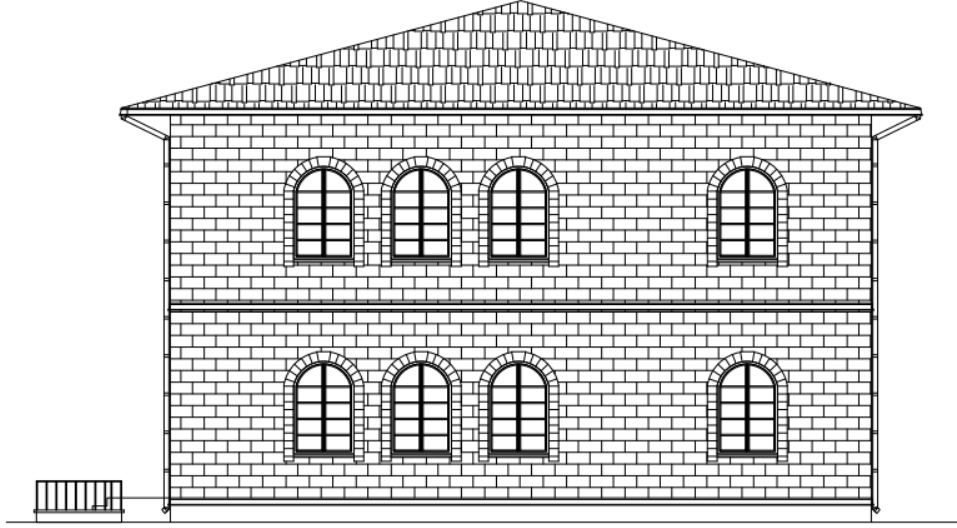
Şekil 4.72. Adıyaman Cumhuriyet İlkokulu (2)



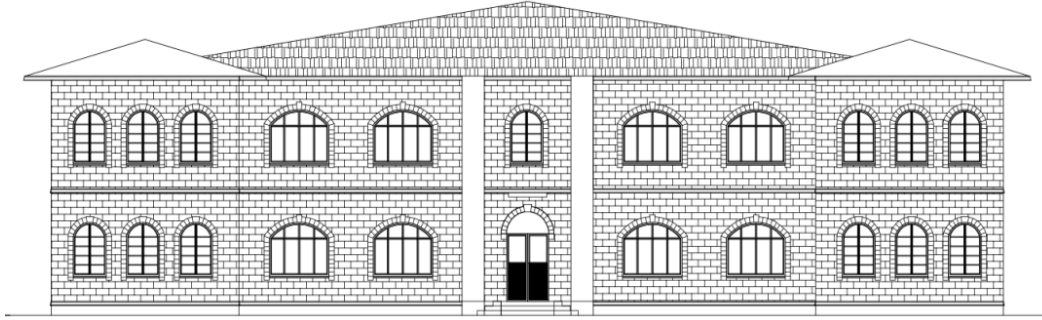
Şekil 4.73. Adıyaman Cumhuriyet İlkokulu (3)

Cumhuriyet İlkokulu, Adıyaman’da eğitim ve öğretim alanında önemli bir yer tutmaktadır. 1998-1999 eğitim ve öğretim yılından itibaren kesintisiz sekiz yıl süren eğitim ve öğretim veren bir kurum olarak dönüştürülen okul, tarihi bir eser olarak kabul edilmiştir. Kültür ve Tabiat Varlıklarını Koruma Bölge Kurulu Kararı ile koruma altına alınan bu okul, zamanın zorluklarına karşı sağlam bir şekilde ayakta duran bir devlet ilkokulu olarak dikkat çekmektedir.

Yapı, iki katlı ve her katında simetrik olarak düzenlenmiş çok sayıda pencereye sahiptir. Alt kattaki pencereler yuvarlak kemerli iken, üst kattakiler düz lentolu ve yuvarlak kemerli bir üst yapı ile tasarlanmıştır.

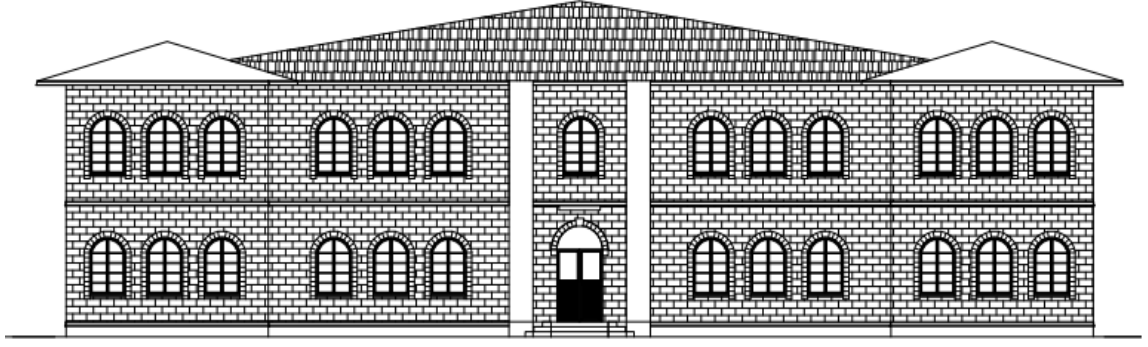


Şekil 4.74. Adıyaman Cumhuriyet İlkokulu Güney Cephesi

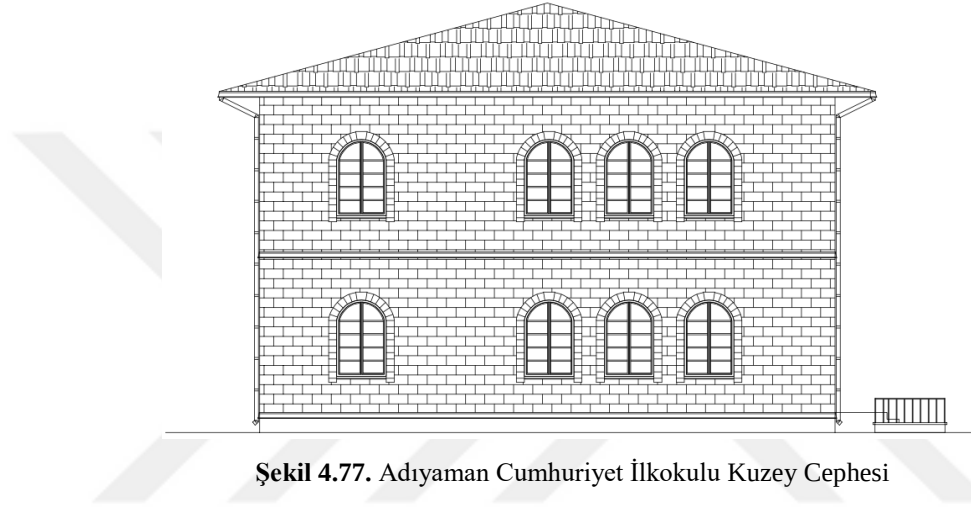


Şekil 4.75. Adıyaman Cumhuriyet İlkokulu Doğu Cephesi

Giriş kapısı merkezi ve sade bir tasarıma sahiptir, bu da binanın simetrisini vurgulamaktadır. Bina duvarlarının taş işçiliği, dayanıklılık ve sağlamlık hissi vermektedir. Çatı yapısı, geleneksel çatı katlarından ziyade alçak ve geniş bir formda tasarlanmıştır. Bu durum, binanın tarihi bir dönemde inşa edildiğine ve belki de iklimsel veya kültürel faktörlere göre şekillendirildiğine işaret etmektedir. Pencereilerin üst bölümünde yer alan yarım daire şeklindeki kemerli alın, mimari tasarımdaki klasik unsurların bir göstergesi olarak değerlendirilmektedir. Bina duvarlarının düzenli ve simetrik tuğla deseni, yapının hem estetik hem de yapısal bütünlüğünü güçlendirmektedir. Çatı tasarımı, genel mimari stil ile uyumlu olarak basit ve işlevseldir ve yapının keskin hatlarını tamamlamaktadır.



Şekil 4.76. Adıyaman Cumhuriyet İlkokulu Batı Cephesi

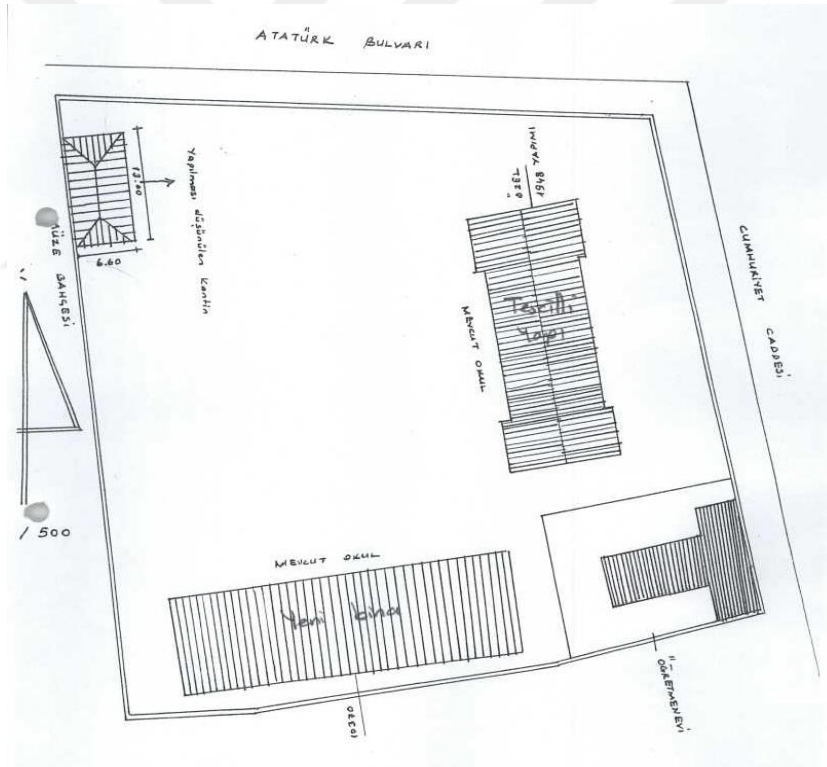


Şekil 4.77. Adıyaman Cumhuriyet İlkokulu Kuzey Cephesi

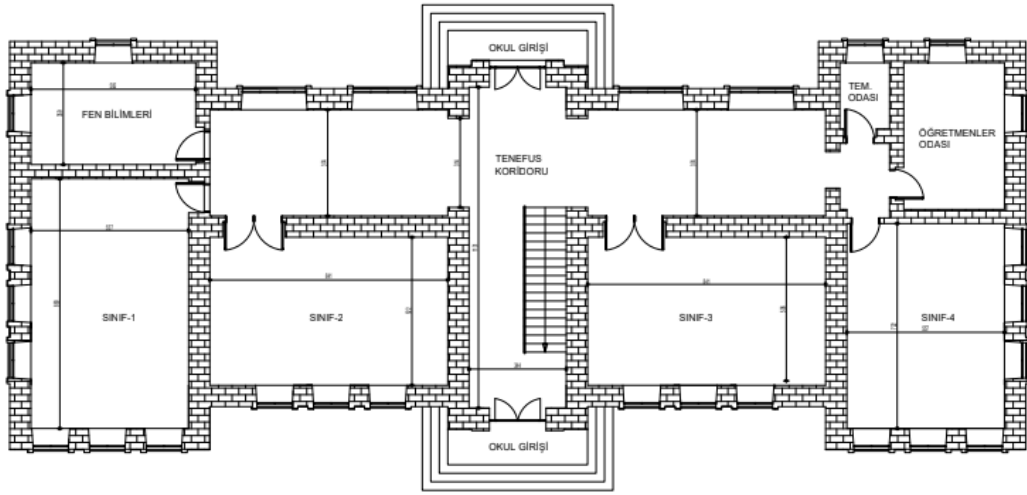
Batı cephesi, iki eşit büyüklükte yan bölüm ile merkezde yer alan bir giriş bölümünden oluşmaktadır. Her iki yan bölümde, iki kat üzerinde simetrik olarak yerleştirilmiş beşer adet yuvarlak kemerli pencere bulunmaktadır. Bu pencereler, binanın klasik mimari stilini yansıtan önemli öğelerdir ve ışığın iç mekânlara homojen bir şekilde dağılmasını sağlamaktadırlar. Merkezi giriş, üstte yarım daire şeklinde bir alınlık ile vurgulanmıştır ve kapının üst kısmında yer alan dairesel bir açıklık, yapıya görsel bir oda noktası sağlamaktadır. Ana girişin her iki yanında, üst katlarda bulunan pencerelerle uyumlu bir şekilde, yine yuvarlak kemerli pencereler dizilmiştir. Cephenin tuğla deseni, düzenli ve düzgün hatlarıyla dikkat çeker ve yapısal bütünlüğü destekler. Çatı, alışılmışın dışında çift eğimli bir yapıya sahiptir ve bu, binanın genel simetrisini ve dengesini tamamlar. Çatının kiremit kaplaması, bölgenin geleneksel yapı malzemelerini yansıtır ve aynı zamanda dayanıklılık sağlar.

Zemin kat planı ise simetrik bir düzene sahip olup, merkezi bir teneffüs koridoru ile iki ana giriş tarafından belirlenmiştir. Bu koridor, okulun her iki tarafında yer alan dört sınıf odasına erişim sağlamaktadır. Sınıflar, geniş ve fonksiyonel alanlar olarak tasarlanmıştır, ki bu da eğitim faaliyetleri için uygun bir ortam yaratmaktadır.

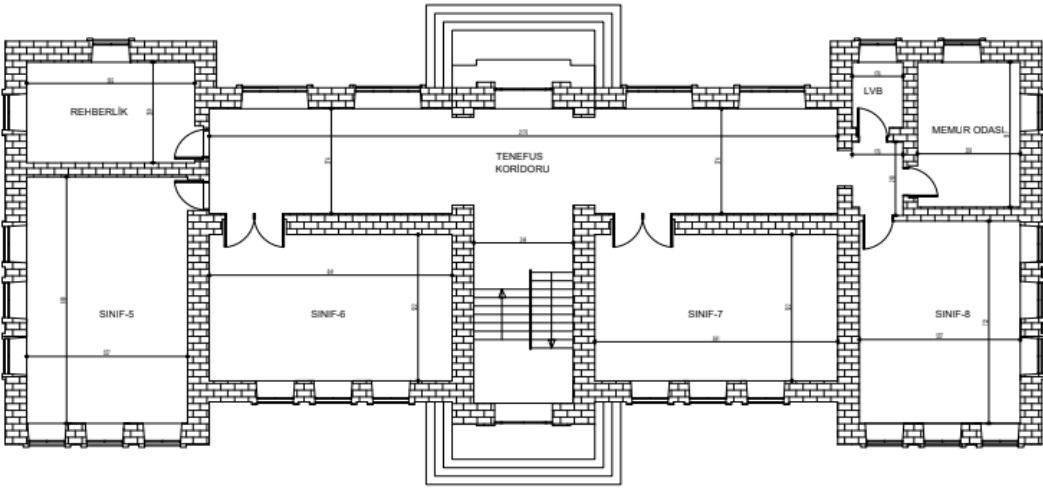
Okulun batı kanadında, fen bilimleri dersleri için ayrılmış geniş bir oda bulunmaktadır. Bu odanın büyüklüğü, pratik deneyler ve etkinlikler için gerekli olan ekstra alana işaret etmektedir. Doğu kanadında ise, öğretmenler odası ve temizlik için ayrılmış bir oda mevcuttur ki bu da okulun günlük işleyişinin desteklenmesi için tasarlanmıştır. Her iki giriş bölümünün yanlarında yer alan odalar, idari işlevler veya öğrenci hizmetleri için kullanılmaktadır. Planın genelinde, derslikler ve diğer fonksiyonel alanlar arasındaki akıllıca planlanmış geçişler, öğrenci ve öğretmenlerin okul içinde rahatça hareket etmelerini sağlamaktadır. Genel hatları ile okulun yapısal özellikleri ve kat planlarına dair detaylı bilgiler bulunmamakta, ancak mevcut bilgilere göre zemin kat planı, eğitim faaliyetlerini destekleyecek şekilde tasarlanmıştır. Zemin katta 3 derslik ve öğrenci dinlenme alanlarının yanı sıra, okulun teknik odaları, kütüphanesi ve öğretmenler odası yer almaktadır. Bu kat, okulun günlük işleyişine ve öğrencilerin eğitimine önemli katkılar sağlamaktadır.



Şekil 4.78. Adıyaman İlkokulu Vaziyet Planı



Şekil 4.79. Adıyaman Cumhuriyet İlkokulu Zemin Kat Planı



Şekil 4.80. Adıyaman Cumhuriyet İlkokulu 1.Kat Planı

Birinci kat planı, okulun eğitim kapasitesini artıran 8 adet derslik içermektedir. Bu katta ayrıca öğrenci tuvaletleri ve okul yönetim odası bulunmakta, okulun idari işleyişi için gerekli alanlar sağlanmıştır. İkinci katta ise, dersliklerin yanı sıra öğrenci etkinlikleri için tasarlanmış çok amaçlı bir salon yer almaktadır. Plan, ortada yer alan geniş bir teneffüs koridoru etrafında simetrik bir düzenleme sunmaktadır. Koridor, okulun her iki tarafında yer alan dört sınıfa erişim sağlamaktadır ki bu dağılım öğrencilerin sınıflar arası geçişini kolaylaştırmaktadır.

Batı kanadında, en üstte rehberlik odası olarak ayrılmış bir alan bulunmakta, bu alanın konumu öğrenci erişilebilirliği açısından stratejiktir. Doğu kanadında ise, sağ üst köşede memur odası ve yanında bir lavabo mevcuttur, bu durum hijyen ve kullanım

kolaylığı açısından önemlidir. Bu kat ayrıca personel odalarını da barındırarak okulun personeline yönelik ihtiyaçları karşılamaktadır.

4.2.3.3. 6 Şubat 2023 Depremi Sonrası Yapının Durumu

Deprem sonrası duruma bakıldığında ise Adıyaman'daki Cumhuriyet İlkokulu'nun 6 Şubat 2023 tarihindeki depremde sonra maruz kaldığı yıkım ve hasarın ciddiyetini ortaya koymaktadır. Deprem öncesinde okul, ihtişamlı bir yapıya sahip olarak çift katlı; simetrik pencereler, sade giriş kapısı ve sağlam taş duvarlar öne çıksa da deprem sonrasında ciddi bir yıkım ile karşı karşıya kalınmıştır.



Şekil 4.81. Adıyaman Cumhuriyet İlkokulu Deprem Sonrası Görünüm (1)



Şekil 4.82. Adıyaman Cumhuriyet İlkokulu Deprem Sonrası Görünüm (2)



Şekil 4.83. Adıyaman Cumhuriyet İlkokulu Deprem Sonrası Görünüm (3)

Depremi ardından çekilmiş bu üç görsele göre tarihi taş bina ağır hasar görmüştür. Çatının büyük kısmı çökmüş, kemerli pencerelerin bulunduğu duvarlar büyük ölçüde yıkılmış ve moloz yığınları etrafa dağılmış durumdadır. Çatıdan düşen ağır keresteler ve kiremitler, çökme anında uygulanan büyük kuvveti göstermektedir.

Depremi şiddeti, binanın taş duvarları arasındaki bağlantıları koparmış ve bu da yapının bütünlüğünü bozmuştur. Şekillerde, binanın esas yapısını oluşturan ince taş işçiliği açıkça görülebilen, artık yıkıntılar arasında yer aldığı görülmektedir. Okul bahçesinin enkazla dolduğu ve buna karşın binanın ana girişinin hala ayakta olduğu, yapının çevresinin ise depremle birlikte ciddi zarar görmüş olduğu anlaşılmaktadır. Depremi getirdiği kuvvetin, yapının statik yüklerini taşıyan elemanlarında ciddi hasarlar oluşturduğu görülebilmektedir.

4.3. 6 Şubat 2023 Deprem Sonrası Durumlar

Yapısal hasar ve güvenlik durumu ile ilgili bilgiler aşağıda verilmiştir:

- İncelenen eğitim yapılarının çoğunda ciddi yapısal hasarlar gözlemlenmiştir. Bu hasarlar, taşıyıcı sistemlerde oluşan çatlaklar, duvar yıkılmaları ve temel kaymalarını içermektedir.
- Özellikle Adıyaman ve Malatya'da, bazı yapıların kullanılamaz hale geldiği ve acil tahliye edilmesi gerektiği belirlenmiştir. Gaziantep'teki yapıların bir kısmında ise daha az şiddetli hasarlar gözlenmiştir.
- Depremi ardından yapılan hasar tespit çalışmaları, bu yapıların mevcut deprem yönetmeliklerine uygun olmadığını ve güçlendirme gerektirdiğini ortaya koymuştur.
- Erken Cumhuriyet Dönemi ilköğretim yapıları, Türkiye'nin eğitim ve mimari tarihindeki önemli dönemeçleri yansıtan değerli yapılar olarak öne çıkmaktadır.
- Bu yapıların korunması, sadece fiziksel bir bütünlüğün korunması değil, aynı zamanda kültürel mirasın ve tarihsel kimliğin de gelecek nesillere aktarılması anlamına gelmektedir.
- Hasar gören yapıların restorasyonu ve korunması, bu mirasın sürdürülebilirliği açısından büyük önem taşımaktadır.
- Mevcut analizler, bu yapıların depreme dayanıklılık seviyelerinin yetersiz olduğunu ve kapsamlı güçlendirme çalışmalarına ihtiyaç duyulduğunu göstermiştir.
- Güçlendirme stratejileri arasında taşıyıcı sistemlerin iyileştirilmesi, zemin iyileştirme teknikleri ve sismik yalıtım uygulamaları bulunmaktadır. Bu önlemler, yapıların gelecekte benzer afetlere karşı daha dayanıklı hale gelmesini sağlayacaktır.
- Hasar gören yapıların restorasyonu sırasında, orijinal mimari özelliklerin korunması ve tarihi dokunun bozulmaması önem arz etmektedir. Bu nedenle, restorasyon projelerinde özgün malzemeler ve teknikler kullanılmalıdır.
- Yapıların korunması için uzun vadeli bakım ve izleme programları oluşturulmalı, periyodik denetimlerle yapısal bütünlük sürekli olarak kontrol edilmelidir.

- Deprem sonrasında eğitim faaliyetlerinin aksaması, öğrencilerin eğitim süreçlerinde ciddi kesintilere yol açmıştır. Bu nedenle, hasar gören okulların hızlı bir şekilde onarılması ve eğitime uygun hale getirilmesi gerekmektedir.
- Eğitim yapılarının onarımı ve güçlendirilmesi, sadece fiziki güvenliği değil, aynı zamanda öğrencilerin psikolojik iyilik hallerini de olumlu yönde etkileyecektir.
- Toplumun eğitim kurumlarına olan güveninin yeniden tesis edilmesi, bu yapıların hızla ve güvenli bir şekilde onarılmasıyla mümkün olacaktır.
- Deprem sonrasında ortaya çıkan hasarlar, mevcut eğitim yapılarının gözden geçirilmesi ve yenilenmesi gerektiğini ortaya koymaktadır. Bu süreçte, modern mühendislik yöntemleri ve teknolojilerinin kullanılması büyük önem taşımaktadır.
- Gelecekte benzer afetlerin etkilerini en aza indirmek için, yeni inşa edilecek eğitim yapılarının deprem yönetmeliklerine uygun olarak tasarlanması ve inşa edilmesi gerekmektedir.
- Toplumsal farkındalığın artırılması ve afet bilincinin geliştirilmesi, eğitim kurumlarının korunması ve afetlere hazırlıklı olunması açısından kritik bir rol oynamaktadır.

Sonuç olarak, 6 Şubat 2023 Kahramanmaraş ve Hatay merkezli depremler, Erken Cumhuriyet Dönemi ilköğretim yapılarının mevcut durumunu ve korunma gereksinimlerini gözler önüne sermiştir. Bu yapılar, tarihi ve kültürel mirasımızın önemli bir parçası olup, deprem gibi doğal afetlere karşı korunması ve güçlendirilmesi gereken değerli varlıklar arasında yer almaktadır. Bu doğrultuda, kapsamlı bir restorasyon ve güçlendirme stratejisi geliştirilmesi, bu yapıların sürdürülebilirliği ve gelecek nesillere aktarılması açısından büyük önem taşımaktadır.

5. SONUÇLAR VE ÖNERİLER

5.1. Sonuçlar

Gaziantep, Adıyaman ve Malatya'daki erken Cumhuriyet dönemi ilkokul yapıları, Türkiye Cumhuriyeti'nin kuruluş yıllarının mimari ve kültürel özelliklerini yansıtan önemli tarihi eserlerdir. Bu binalar, koruma altında olmayan statülerinden dolayı zaman içinde çeşitli müdahalelerle değiştirilmiş olmasına rağmen, Gaziantep, Adıyaman ve Malatya gibi şehirlerin tarihî hafızasında önemli bir yer işgal etmektedirler. Bu binalar sadece fiziksel yapılar değil, aynı zamanda mekânsal ve kültürel sürekliliğin bir parçasıdır. Bu nedenle, bu tür yapıları korumak ve özgün özelliklerini korumak giderek daha büyük bir önem taşımaktadır. Her üç şehirdeki örneklerde, ilkokul öğrencilere eğitim vermek amacıyla inşa edilmiş olup, zaman içinde çeşitli yeniden yapılanma süreçlerine tabi tutulmuşlardır. Bu binaların fiziksel özellikleri, dönemin mimari tarzlarını ve işlevselliği yansıtmaktadır. Özellikle, bodrum katlarının ve zemin katların düzenlemesi, sınıfların yerleştirilmesi ve dış cephelerin estetik tasarımı özenle planlanırken, genç cumhuriyetin ideolojisinin etkileri de göz ardı edilmemiştir.

İncelenen yapılara bakıldığında Malatya'da Erken Cumhuriyet Dönemi'nin mimari dönüşümünü simgeleyen ve Osmanlı döneminden kalma Neo klasik nitelikler gösteren Taş Mektep – Gazi İlkokulu, özgün işlevi olan askeri kışla ve karargâh binasından 1914 yılında eğitim kurumuna dönüştürülmüştür. Araştırmalara göre, bina 1927-1928 yıllarında inşa edilmiş ve 1933'te eğitim amaçlı olarak kullanılmaya başlanmıştır. Cumhuriyetin onuncu yılına ithafen her ilde inşa edilen özel mimari örneklerden biri olan bu yapı, dikkat çekici bir eğitim politikasının ürünüdür. Gazi İlkokulu, kerpiç bir binanın yerine kesme taş temel üzerine, dikdörtgen planlı ve bahçe içinde yer alan, bodrum ve iki katı kapsayan 3530 m² büyüklüğünde inşa edilmiştir. Doğuya bakan simetrik giriş cepheli ve 8 basamaklı dış merdiveniyle öne çıkan okul, I. Ulusal Mimarlık Akımı' nın izlerini taşır. İç mekânları, dönemin pedagojik gereksinimlerine hizmet edecek şekilde düzenlenmiştir. 1979'da Gayrimenkul Eski Eserler ve Anıtlar Yüksek Kurulu tarafından tescillenen ve 2019'da koruma statüsü kazanan okul, hem mimari hem de eğitim tarihinde bir dönüm noktası olarak kabul edilir. İç düzenlemesi ve mekân kullanımı detaylı bir şekilde planlanmış, eğitim-öğretim faaliyetlerine hizmet edecek biçimde inşa edilmiş ve çeşitli hizmet mekânlarıyla

donatılmıştır. Mimari analizde, yapısal adaptasyon ve tarihsel değişiklikler, örneğin giriş antresinin karşısındaki merdivenler, bodrum katındaki hizmet mekânları ve bina girişinde sonradan eklenen balkon gibi unsurlar incelenmiştir. Yapı, yığma teknikle kesme ve moloz taş kullanılarak, dayanıklılık ve estetik kaygılar gözetilerek inşa edilmiştir. Pencere ve kapı doğramaları ahşap işçiliği sergiler ve kırma çatı kiremit çarı ile örtülmüştür. Binanın dış mekân ilişkisi ve erişilebilirlik özellikleri, bodrum katından bahçeye çıkan kapı ve engelli rampası ile gözlemlenebilir. Yapının hem sade ve düzenli mimari anlayışını hem de dönemin estetik değerlerini yansıtan sivri ve basık kemerli pencereleri, katlar arası silmeleri ve güney cephesindeki süslemeleri gibi özellikleri, tarihi ve estetik değerini artıran unsurlardır. 6 Şubat 2023’de yaşanan deprem sonrasında ise Gazi İlkokulu, yapısal bütünlüğünü tehlikeye atan hasarlarla karşılaşmış ve binanın statik güvenliğini sağlamak üzere metal destek iskeletlerle geçici güçlendirme yapılmıştır.

Malatya’da bulunan Derme İlkokulu ise incelenen diğer bir yapıdır. Malatya, Nasuhi Caddesi üzerinde konumlanan ve 1907’de inşa edilen, sonrasında 1908 yılında İnas Mektebi-Kızlar Okulu olarak hizmete açılan iki katlı ahşap binanın yerine 1976’da Derme İlkokulu inşa edilmiştir. Eski Malatya’nın tarihi Çingene Hanı’ndan alınarak okula entegre edilen taş kapı, Malatya’nın mimari sürekliliğine ve tarihsel katmanlarının bütünleşmesine katkı sağlamıştır. Taş kapının orijinal konumundan numaralandırılarak sökülmesi ve yeni okul binasında aslına uygun biçimde yeniden monte edilmesi, geçmişin korunması ve yeni yapılara adapte edilmesi adına gösterilen hassasiyeti göstermektedir. Okulun kapısı ve çevresindeki mimari düzenlemeler, Malatya’nın tarihi dokusunu ve dönemin mimarlık mirasını koruma çabasını yansıtmakta, aynı zamanda okula ve caddesine adını veren Nasuhi Paşa gibi şehrin önemli tarihi şahsiyetleriyle olan bağını pekiştirmektedir. Kapının özellikleri ve II. Grup yapı olarak tescil edilmesi, son Osmanlı Dönemi’nin mimari özelliklerinin ve estetik anlayışının korunmasını sağlamakta, taş kapıların anıtsal görünümlerini ön plana çıkarmaktadır. 6 Şubat 2023 depremi, Derme İlkokulu’nun yapısında ciddi tahribatlara yol açmıştır. Depremin meydana getirdiği hasarın iç mekânlara verdiği zarar, tavan ve duvarların çökmesi, döşemelerin kabarması ve parçalanması şeklinde gözlemlenmiştir. Bu durumlar, yapısal elemanların kırıldığını ve yapısal bütünlüğün ciddi şekilde bozulduğunu, okulun kullanımının güvensiz hale geldiğini göstermektedir. Gözle görülebilen çatlaklar, yapısal hasarın boyutunu ve acil müdahale gerektiğini işaret etmektedir. Okulun dış cephesindeki zarar ise önemli ölçüde çökme ve dış duvarlarda görülen geniş hasarlar

şeklinde belirgindir. Çatı yapısının büyük bölümlerinin yıkılması ve enkaz yığınları, depremin şiddetini ve verdiği zararı açıkça ortaya koymaktadır. Bu yıkım, yapısal güçlendirme eksikliği veya yetersizliğinin sonuçlarını da gözler önüne sermektedir. Depremi ardından yapılan görsel değerlendirmeler, Derme İlkokulu'nda herhangi bir yapısal güçlendirme işleminin yapılmadığını ortaya koymaktadır. Deprem sonrası hasar tespiti ve müdahale planlaması, binanın restorasyonu ve tarihi öğelerin entegrasyonu ile ilgili olarak derhal ele alınmalıdır. Tarihi ve kültürel değere sahip yapıların, benzer doğal afetlere karşı daha dirençli hale getirilmesi, modern yapısal güçlendirme tekniklerinin uygulanması ve etkin afet riski yönetimi stratejilerinin geliştirilmesi, bu tür yapıların korunmasında ve sürdürülebilirliğinde hayati öneme sahiptir.

Darende'nin eğitim tarihinde köklü bir yeri olan Cumhuriyet İlkokulu ise, 1910'lu yılların başında inşa edilen ve "Mahalle Mektebi" adıyla bilinen bir binada faaliyetlerine başlamıştır. 1923 yılında Cumhuriyetin ilanı ile "Cumhuriyet İlk Mektebi" adını alarak, 1997 yılına kadar eğitim-öğretim hizmeti vermiştir. 1997-1998 eğitim-öğretim yılında zorunlu eğitimin sekiz yıla çıkarılması ile ismi "Cumhuriyet İlkokulu" olarak değiştirilmiş ve 2012 yılındaki eğitim sistemimizdeki değişiklikten sonra tekrar bu isme dönüşmüştür. Okul, 1999 tarihinde hizmete açılan yeni ve modern binasında eğitim-öğretime devam etmekte, iki kat ve yirmi iki derslik ile geniş bir öğrenci kapasitesine sahiptir. Cumhuriyet İlkokulu'nun yeni binası, çok amaçlı salon ve kütüphane gibi eğitim-öğretim faaliyetlerini destekleyen mekânlarla donatılmıştır. Derslikler kırk beş metrekare, idari odalar da benzer büyüklükte olup, öğretmenler odası otuz beş metrekarelik bir alana sahiptir. Okulun 3,000 metrekarelik geniş bahçesi ve içinde on iki metrekarelik bir kantini bulunmaktadır. Darende Cumhuriyet İlkokulu, 6 Şubat 2023 depreminde hasar görmemiştir.

Gaziantep Şehitkâmil ilçesi, Şehreküstü semtinde yer alan Ahmet Çelebi İlkokulu ise, Gaziantep'in eğitim tarihinde belirleyici bir rol üstlenen bir yapıdır. 1911 yılında Ahmet Çelebi Camisi yanındaki medrese binasında eğitime başlayan okul, 1943 yılında mevcut konumunda yeniden inşa edilmiştir. İki katlı bu yapının Tüfekçi Yusuf Bulvarı ile çevrelenen içinde, beş derslik, iki idare odası ve bir müze bulunur ve dönemin yeniden yapılanma sürecinin bir ürünü olarak tarih sahnesinde yerini almıştır. I planı şeklindeki temel yapısıyla, simetrik olmayan kuzey ve güney kısımlardaki çıkıntılarla dikkat çeken okul, taban alanı yaklaşık 14.88 x 35.50 metre olan ve güneye bakan ana cephesi ile öne çıkmaktadır. Ana girişi karşılayan iki kollu merdiven, kullanıcıları 1. kata yönlendirir ve geleneksel yığma yapı tekniğinin kullanımı, binanın

hem estetik hem de yapısal dayanıklılığını ortaya koymaktadır. 1. kata çıkan merdivenlerin konumlandırıldığı güney cephesindeki ana giriş, binanın işlevselliğini arttırmaktadır. Ahmet Çelebi İlkokulu, 6 Şubat 2023 depreminde hasar görmemiştir.

Akyol İlkokulu ise, Gaziantep'te Şahinbey İlçesi, Bahçelievler Mahallesi'nde Atatürk Bulvarı üzerinde stratejik bir konumda yer almaktadır. 1911'de Ahmet Çelebi Camisi'nin yanındaki medrese binasında eğitime başlayan ve 1943'te mevcut konumunda inşa edilen okul, Gaziantep'in önemli kültürel miraslarından Bayazhan'a komşu konumdadır. Bu, okulun şehrin tarihi dokusu içindeki yerini güçlendirmektedir. Okul, dikdörtgen plan şeması ve kuzey cephesinde yer alan ve üç adet kemerle vurgulanan giriş saçağı gibi tasarım özellikleriyle özgün bir karakter sergilemektedir. Yığma inşa tekniği kullanılarak duvar kalınlığının 0,50 metre olduğu belirlenen binanın dayanıklılığı ve dönemin inşaat anlayışı bu yapıda kendini gösterir. İki katlı yapının taban alanı 10.35 x 35.55 metre ölçülerinde olup, kırma çatısı kiremit kaplama ile örtülmüştür. Pencerelerin düzenli yerleşimi, binaya düzenli ve estetik bir görünüm kazandırırken, iç mekânda doğal ışıktan maksimum düzeyde yararlanılmasını sağlamaktadır. Okul, kuzey ve güneyde konumlanan iki ayrı giriş ile farklı işlevsel alanlara erişim sunmaktadır. Zemin katta 3 derslik, bir spor odası ve tuvaletler; birinci katta ise üç derslik, iki idareci odası ve tuvaletler yer almaktadır. Kuzey girişi anaokulu bölümüne, güney girişi ise diğer eğitim birimlerine erişim sağlamakta, bu da okulun farklı eğitim kademelerine yönelik düşünülmüş planlamasını yansıtmaktadır. Okul, 6 Şubat 2023 depreminde hasar görmemiştir.

Cumhuriyet İlkokulu, Gaziantep'te 1885 yılında "Rüştiye" olarak kurulmuş ve Cumhuriyetin ilanıyla birlikte 1923 yılında "Cumhuriyet İlkokulu" adını almıştır. İlk olarak 1872'de Gaziler Caddesi'nde tipik bir medrese planına sahip olarak inşa edilmiş, başlangıçta tek katlı olan yapıya zamanla ikinci bir kat eklenmiştir. 1970'lerde eski yapının yıkılmasıyla Milli Eğitim Bakanlığı tarafından tip projelere uygun olarak yeni bir bina inşa edilmiştir. Bu değişikliklerle okul, modern eğitim standartlarına uygun hale getirilerek geniş bir öğrenci kitlesine hizmet vermeye başlamıştır. 6 Şubat 2023 depremi, Cumhuriyet İlkokulu'nda ciddi hasarlara neden olmuştur. Depremin sonuçları, okulun yapısal bütünlüğünün büyük ölçüde zarar gördüğünü, önemli kısmının çöktüğünü ve diğer bölümlerinde de ciddi hasarlar olduğunu göstermektedir. Yıkılmış duvarlar, çatıdan oluşan enkaz ve dökülen moloz yığınları, depremin şiddetini ve yapısal hasarları açıkça ortaya koymaktadır. Yapının bir kısmının hala ayakta olmasına rağmen, ciddi hasarlar nedeniyle yıkımın gerektiği anlaşılmaktadır. Üst katlardaki dış

cephce kaplamalarının büyük bölümünün dökülmesi, yapısal duvarlar ve döşemelerin ciddi şekilde hasar görmesi, betonarme kirişlerdeki çatlaklar ve deformasyonlar, depremin yıkıcı gücünü ve asimetrik yıkımları gözler önüne sermektedir.

Son olarak Adıyaman’da incelenen tek örnek olarak Cumhuriyet İlkokulu, Adıyaman’da tarihi bir eğitim kurumu olarak öne çıkmakta, 1925-1926 öğretim yılında Malatya Vilayeti Adıyaman Kazası İlk Mektebi adı altında faaliyete başlamıştır. İlkokul, Cumhuriyetin ilanıyla “Cumhuriyet İlkokulu” adını almış, 1954 yılında Adıyaman’ın vilayet statüsüne yükseltilmesiyle mevcut binası yıkılarak, 1933 yılında kuzeydoğusundaki bir arazide yeni binası inşa edilmiştir. 1937’de tamamlanan bu yeni bina, iki katlı ve sekiz derslikli olup, dönemin mimari tarzına uygun bir şekilde inşa edilmiştir. 1998 yılında okul, kesintisiz sekiz yıl süren eğitim veren bir okula dönüşmüş, artan ihtiyaçları karşılamak amacıyla 2000 yılında eski taş binayla uyumlu, dışı taş kaplama olan ve on dokuz derslikten oluşan yeni bir bina inşa edilmiştir. Okul, eğitimdeki değişimlere uyum sağlayarak bölgenin sosyal ve kültürel yapısına değerli katkılar sunmaktadır. 6 Şubat 2023 tarihindeki deprem, Cumhuriyet İlkokulu’nda ciddi hasarlara neden olmuş, yapısal bütünlüğü büyük ölçüde zarar görmüştür. Depremin getirdiği kuvvet, binanın taş duvarları arasındaki bağlantıları koparmış, yapının statik yüklerini taşıyan elemanlarında ciddi hasarlar oluşturmuştur. Cumhuriyet İlkokulu’nun depremden sonra maruz kaldığı yıkım, yapısal direncin önemini ve modern inşaat standartlarına uygun şekilde restorasyon ve renovasyon gerekliliğini ortaya çıkartmıştır.

5.2. Öneriler

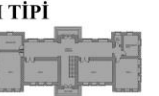
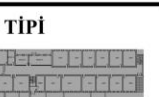
Araştırmanın sonuçları göz önüne alındığında Adıyaman, Gaziantep ve Malatya’daki Erken Cumhuriyet dönemi eğitim yapıları bağlamında, bu yapıların tarihi ve mimari değerlerinin korunabilmesi adına acil şekilde koruma altına alınmaları ve gerektiği biçimde restorasyon çalışmalarının yapılması önerilmektedir. Özellikle 6 Şubat 2023 depreminde olduğu gibi doğal afetler ya da insan kaynaklı müdahaleler sonucu zarar gören yapılar restore edilerek aslına uygun hale getirilmesi önem arz etmektedir. Bununla birlikte toplumun bu tür yapılar konusunda bilinçlendirilmesi ve koruma farkındalığının geliştirilmesi, kültürel mirasın işlevselleştirilmesi ve yasal düzenlemelerle geniş kapsamı koruyucu önlemler alınması şarttır. Araştırılan okullar özgün değerleri ile geleceğe aktarımının önemi ve gereği, bu çalışma ile literatüre kazandırılmıştır.

AFET AĞIR HASARLI OKULLAR	6 ŞUBAT DEPREM ÖNCESİ	6 ŞUBAT DEPREM SONRASI
ADIYAMAN CUMHURİYET İLKOKULU		
MALATYA DERME İLKOKULU		
MALATYA GAZİ İLKOKULU		
GAZİANTEP CUMHURİYET İLKOKULU (SARI MEKTEP)		

Şekil 5.1. 6 Şubat Deprem öncesi ve sonrası Okulların Durum

OKUL ADI	YAPIM YILI	ÖN CEPHE	ARKA CEPHE	YAN CEPHE
DARENDE CUMHURİYET İLKOKULU	1920			
MALATYA GAZİ İLKOKULU	1933			
ADİYAMAN CUMHURİYET İLKOKULU	1937			
GAZİANTEP AHMET ÇELEBİ İLKOKULU	1943			
GAZİANTEP AKYOL İLKOKULU	1950			
GAZİANTEP YAVUZLAR İLKOKULU	1952			
GAZİANTEP CUMHURİYET İLKOKULU	1963			
MALATYA DERME İLKOKULU	1977			

Şekil 5.2. Araştırılan Okulların Cepheleri

ÖZELLİK OKULLAR	YAPILIŞ TARİHİ	HAVA FOTOĞRAFI (GOOGLE MAPS, 2023)	PLAN TİPİ	DERSLİKLERİN KONUMU	GİRİŞ SAYISI VE YÖNÜ	KAT SAYISI	CEPHE YAPISI	İŞLEVSELLİK	YAPIM SİSTEMİ	TESCİL DURUMU	DEPREM SONRASI DURUMU
DARENDE CUMHURİYET İLKOKULU	1920		L TİPİ 	DOĞU BATI		Z	ORTA AKS GİRİŞLİ	DARENDE KENT MÜZESİ	YIĞMA YAPI	TESCİLLİ	HASARSIZ
MALATYA GAZİ İLKOKULU	1933		H TİPİ 	DOĞU BATI		B+Z+1	ORTA AKS GİRİŞLİ	İLKOKUL	YIĞMA YAPI	TESCİLLİ	AĞIR HASARLI
ADİYAMAN CUMHURİYET İLKOKULU	1937		H TİPİ 	DOĞU		Z+1	ORTA AKS GİRİŞLİ	İLKOKUL	YIĞMA YAPI	TESCİLLİ	AĞIR HASARLI
GAZİANTEP AHMET ÇELEBİ İLKOKULU	1943		I TİPİ 	GÜNEY		Z+1	KÖŞE AKS GİRİŞLİ	İLKOKUL	YIĞMA YAPI	TESCİLSİZ	HASARSIZ
GAZİANTEP AKYOL İLKOKULU	1950		I TİPİ 	GÜNEY		Z+1	KÖŞE AKS GİRİŞLİ	ZEMİN KAT ANAOKUL 1.KAT ETKİNLİK SINIFI	YIĞMA YAPI	TESCİLSİZ	HASARSIZ
GAZİANTEP YAVUZLAR İLKOKULU	1952		I TİPİ 	GÜNEY KUZEY		B+Z+1	KÖŞE AKS GİRİŞLİ	İLKOKUL	YIĞMA YAPI	TESCİLSİZ	HASARSIZ
GAZİANTEP CUMHURİYET İLKOKULU	1963		—	GÜNEY KUZEY		Z+1+2	ORTA AKS GİRİŞLİ	İLKOKUL	BETONARME	TESCİLSİZ	AĞIR HASARLI
MALATYA DERME İLKOKULU	1977		—	DOĞU BATI		Z+1	KÖŞE AKS GİRİŞLİ	İLKOKUL	BETONARME	TESCİLSİZ	AĞIR HASARLI

Şekil 5.3. Araştırma kapsamındaki İlkokullar ve Yapısal Özelliklerinin Sonuç Gösterimi

KAYNAKÇA

- Akıncı, A. (2014). Osmanlı Devleti' nde Milli Kimlik İnşasında Okul. Pamukkale Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi, (19), 1-24.
- Akyol, A. (2019). Kastamonu Mimar Vedat Tek Kültür ve Sanat Merkezi Şapka Müzesinde bulunan başlık ve şapka kompozisyonlarının yeni tasarımlara uygulanması, Gazi Üniversitesi, Yüksek Lisans Tezi, Ankara.
- Akyüz, Y. (2018). Türk Eğitim Tarihi: M.Ö. 1000'den Günümüze. Pegem Akademi Yayıncılık.
- Altınoluk, Ü. (2003). Ulusal Mimarlık Kimliği Ödemiş'te Cumhuriyet Dönemi, Üç Aylık Mimarlık Kültürü Dergisi, 3(8), 34-37.
- Arslan, E. (2021). Bürokrasiye Eleman Yetiştiren Yöneticilik Okulu Olarak Enderun Mektebi: Kurumsal Bir Değerlendirme. Kahramanmaraş Sütçü İmam Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi, 18(2), 940-964.
- Aslan, G. (2013). İstanbul sıbyan mektepleri için bir katalog denemesi ve Yusuf Paşa Sıbyan Mektebi Restorasyon Projesi. İstanbul Teknik Üniversitesi. Yüksek Lisans Tezi, İstanbul.
- Aslanoğlu, İ. (1980). Erken Cumhuriyet Dönemi Mimarlığı, Ankara.
- Aslanoğlu, İ. (1992). 1923-1950 Yılları Arasında Ankara'da Çalışan Yabancı Mimarlar. Ankara Konuşmaları, Mimarlar Odası Ankara Şubesi Yayınları, Ankara.
- Aslanoğlu, İ. (2010). Erken Cumhuriyet Dönemi Türk Mimarlığı 1923–1938. Bilge Kültür Sanat Yayın Dağıtım, İstanbul.
- Bağce, S. (2003). Türkiye'de Eğitim Reformları ve Modernleşme. Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Fakültesi Dergisi.
- Batur, A. (1984). Cumhuriyet Döneminde Türk Mimarlığı. Cumhuriyet Dönemi Türkiye Ansiklopedisi, 5, 1380-1413.
- Ciritci, İ., & Yücel, G. (2019). Ani Yağışlar ve Su Baskını Riski Altındaki Tarihi Yapılar İstanbul Tarihi Yarımada: Ahi Çelebi Camisi. Academic Perspective Procedia, 2(2), 172-181.
- Çağır M. ve Türk İ. C. (2017). 1869 Maarif-i Umumiye Nizamnamesi ve Türk Eğitim Tarihindeki Yeri, Avrasya Sosyal ve Ekonomi Araştırmaları Dergisi (ASEAD), 4(11), 62-75.
- Çelemoğlu Ş. ve Atıcı A. (2021). Erken Cumhuriyet Dönemi İlkokul Yapılarına Bir Örnek: Malatya Gazi İlkokulu, Anasay Dergisi, 5(15), 125 – 144.
- Çilingir, G. A., & Güler, İ. Ö. (2020). Afet politikalarında risk unsuru ve afet mevzuatında risk yönetimi. Uluslararası Yönetim Akademisi Dergisi, 3(1), 152-165.

- Demir, A. (2008). Arşivdeki Belgeler Işığında Güzel Sanatlar Akademisi'nde Yabancı Hocalar. Mimar Sinan Güzel Sanatlar Üniversitesi, İstanbul.
- Demirbağ, H. ve Fırat, F., (2013). Medeniyetin Beşiği Malatya, Malatya Kitaplığı Yayınları, Promat Basım Yayın San. ve Tic. A.Ş., İstanbul.
- Demirel, F. (2012). II. Meşrutiyet'ten Sonra Osmanlı'da Orta Öğretimler: Sultânîler. Tarih İncelemeleri Dergisi, 27(2), 339-358.
- Dinçer, F. İ., & Ertuğrul, S. M. (2000). Kültürel Mirasın Korunması ve İstanbul ilindeki Tarihi Yapıların Turizm Amacı Kullanımı Üzerine Bir Deneme. Anatolia: Turizm Araştırmaları Dergisi, 11(2), 69-78.
- Döndüren, M. S., Şişik, Ö., & Demiröz, A. (2017). Tarihi Yapılarda Görülen Hasar Türleri. Selçuk Üniversitesi Sosyal ve Teknik Araştırmalar Dergisi, (13), 45-58.
- Durukan Kopuz, A. (1999). Cumhuriyet Döneminde Mimarlık Akımları ve Adana'daki Yansımaları. [Yüksek lisans tezi, Çukurova Üniversitesi]. Yüksek Öğretim Kurulu Ulusal Tez Merkezi. (Tez No: 88002)
- Eldem, S. H. (1973). Elli Yıllık Cumhuriyet Mimarlığı. Mimarlık dergisi, sayı 11-12. 5-11. İstanbul.
- Ertaş, Ş. (2017). Konya Akşehir Taş Medresesinin Taş Eserler Müzesine Dönüşümü. Journal of Architectural Sciences and Applications, 2(2), 1-17.
- Ertuğrul, Z. (2007). Birinci Ulusal Mimarlık Dönemi Mimarlarından Muzaffer Bey: Eserleri ve Sanat Anlayışı, Anadolu Üniversitesi, Doktora Tezi, Eskişehir.
- Faroqhi, S. (2002). Osmanlı Kültürü ve Gündelik Yaşam. Çev. Elif Kılıç. İstanbul: Tarih Vakfı.
- Fidan, A. (2002). Cumhuriyet Sonrası Türk Mimarlığı ve Yabancı Mimarların Etkileri. Yüksek Lisans Tezi, Yıldız Teknik Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü, İstanbul.
- Fortna, B. C. (2002). Imperial Classroom: Islam, the State, and Education in the Late Ottoman Empire. Oxford University Press.
- Genç, U. D. (2001). Ege Bölgesindeki Tarihi Banka Yapıları (1915-1930). Yüksek Lisans Tezi, Dokuz Eylül Üniversitesi, İzmir.
- Gögebakan, G. (2004). Fotoğraflarla Geçmişte Malatya, Malatya Belediyesi Kültür Yayınları, Malatya Belediyesi Kültür Yayınları, Malatya.
- Gürtekin, B. (2022). İstanbul'da Erken Cumhuriyet Dönemi İlkokul Binaları (1923-1945). [Yüksek lisans tezi, Trakya Üniversitesi]. Yüksek Öğretim Kurulu Ulusal Tez Merkezi. (Tez No: 774672)

- Hanioğlu, M. Ş. (2008). *A Brief History of the Late Ottoman Empire*. Princeton University Press.
- Hasol, D. (2017). 20. Yüzyıl Türkiye Mimarlığı (İkinci Baskı), Türkiye: YEM Yayın. IRCICA Arşivi.
- Haydaroğlu, İ. P. (1993). *Osmanlı İmparatorluğu'nda yabancı okullar*. Ankara, Ocak Yayınları.
- İhsanoğlu, E. (1992). *Tanzimat Öncesi ve Tanzimat Dönemi Osmanlı. Çağdaş eğitim*.
- İhsanoğlu, E., & Ayduz, S. (2002). *Yenileşme Döneminde Osmanlı Bilim ve Eğitimi*. *Türkler*, XIV, 881-896.
- İnal, K. (2004). *Eğitim ve İdeoloji: Erken Cumhuriyet Döneminde Eğitim ve Modernleşme*. İletişim Yayınları.
- Kaplan, İ. (1999). *Türkiye'de Milli Eğitim İdeolojisi*. İmge Kitabevi.
- Karabeyeser, M., & Yenice, T. K. (2019). *Gaziantep Cumhuriyet Dönemi Eğitim Yapıları. Mimarlık Planlama ve Tasarım Alanında Araştırma ve Derlemeler*. İstanbul: Gece Akademi.
- Karabeyeser, M. (2019). *Gaziantep Cumhuriyet Dönemi Eğitim Yapıları İçerisinde Gaziantep Lisesi Ve Restorasyon Önerisi*. [Yüksek lisans tezi, Hasan Kalyoncu Üniversitesi]. Yüksek Öğretim Kurulu Ulusal Tez Merkezi. (Tez No: 564178)
- Karkaş, Z. S., & Özgünler, S. A. (2021). *Tarihi Yapılarda Kagir Yapı Malzemelerinin Koruma Uygulamalarında Kullanılabilecek Bir Yöntem Önerisi*. *Süleyman Demirel Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü Dergisi*, 25(3), 564-577.
- Kocabaş, A. Ö., Erbilgin, T., Turgut, A., & Çardak, F. S. (2024). *Türkçe Afet ve Savaş Sonrası Etkilenen Kültürel Mirasın Tarihi Çevrede Yeni Tasarım Bağlamında İncelenmesi: Dünya Örnekleri Üzerinden Habib-i Neccar Cami İçin Tasarım Yaklaşımı Önerisi*. *ISPEC International Journal of Social Sciences & Humanities*, 8(1), 129-156.
- Kodaman, B. (1991). *Abdülhamid Devri Eğitim Sistemi*. Türk Tarih Kurumu Yayınları.
- Köy Okulu Binası. (1937). *Tarım ve Kültür Bakanlıkları Köy Eğitimci Yetiştirme Kursları Neşriyatı*, İstanbul.
- Kul, F. (2011). *Erken Cumhuriyet Dönemi İlkokul Binaları*. *Mimarlık Dergisi* (360), 66-71.
- Kuyulu, İ. (2000). *İzmir'de Cumhuriyet Dönemi Mimarisi*. *Sanat Tarihi Dergisi*, 10, 91-100.
- Lewis, B. (1999). *The Emergence of Modern Turkey*. Oxford University Press.
- Lihotzky, M.S. (1939). *Yeni Köy Okulları Bina Tipleri Üzerinde Deneme*. Maarif Vekilliği, Ankara.

- Maarif Vekaleti. (1933). İlk Tedrisat İlk Mektep Planları Albümü.
- Mardin, Ş. (2006). The Genesis of Young Ottoman Thought. Syracuse University Press.
- Milli Eğitim Vekaleti. (1953). Milli Eğitimle İlgili Kanunlar. Milli Eğitim Basımevi, Ankara, 3-9.
- Mutlu, A. (1995). Anılarda Mimarlık. YEM Yayın, İstanbul.
- Mühendishane-i Bahri ve Berri Hümayuna ait ferman. (1328).
- Nurdoğan, A. M. (2009). II. Abdülhamid Döneminde Rumeli’de Maarifin Teftişi. Ankara Üniversitesi Osmanlı Tarihi Araştırma ve Uygulama Merkezi, 1(26), 193-220.
- Oktay, S., Taş, N., & Taş, M. (2020). Kültürel Miras Alanlarının Korunması ve Afet Yönetimi İlişkisi. Resilience, 4(2), 305-321.
- Orhan, E. (2018). Tarihi Kent Merkezlerinin Kırılganlığı ve Afet Yönetimi Üzerine Bir Değerlendirme: Ankara Saraçlar Sokağı Yangını Örneği. İdealKent, 9(23), 189-215.
- Ortaylı, İ. (2006). İmparatorluğun En Uzun Yüzyılı. Alkım Kitabevi.
- Ortaylı, İ. (2013). Osmanlı Toplumunda Aile, Timaş Yay.
- Özalp, R. (1982). Milli Eğitimle İlgili Mevzuat (1857-1923). Milli Eğitim Basımevi, İstanbul, 83-102.
- Özel, M. (2000). Köy Enstitüleri, Kültür Bakanlığı Yayınları, Ankara, s.185
- Özcan, B. (2002). Ankara Anafartalar Caddesi ve Çevresindeki Birinci Ulusal Mimarlık Dönemi Yapıları. Yüksek Lisans Tezi, Ege Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İzmir.
- Öztürk, M. (2010). Arap Ülkelerinde Osmanlı İdaresi. History Studies, 2(3).
- Restorasyon Yıllığı. (2004). Restorasyon Yıllığı, 68.
- Sakaoğlu, N. (1985). Eğitim Tartışmaları. Tanzimat’tan Cumhuriyet’e Türkiye Ansiklopedisi, 2, 478-484.
- Sıkıçakar, A. (1991). Birinci Ulusal Mimarlık Dönemi Giriş Cepheleri Analizi. Yüksek Lisans Tezi, İstanbul Teknik Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü, İstanbul.
- Somel, S. A. (2009). Osmanlı Reform Çağında Osmanlıcılık Düşüncesi (1839-1913). İçinde M. Gültekingil & T. Bora. Modern Türkiye’de Siyasi Düşünce, 1.
- Sözen, M. (1996). Cumhuriyet Dönemi Türk Mimarisi. İş Bankası Kültür Yayınları, İstanbul.
- Sözen, M. (1984). Birinci Ulusal Mimarlık Dönemi ve Mimarları, Mimaride Türk Millî Üslubu Semineri, 11–12 Haziran 1984, İstanbul, 35–39.

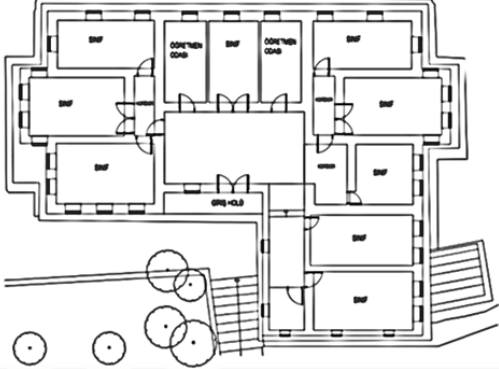
- Şevkan, P. (2019). Mersin Tren Garı-Halkevi Arasındaki Tarihi Kent Dokusunda Bulunan Geç Osmanlı-Erken Cumhuriyet Dönemi Kamu Yapılarının İncelenmesi, Toros Üniversitesi, Yüksek Lisans Tezi, Mersin.
- Tanju, B. (1999). 1908-1946 Türkiye Mimarlığının Kavramsal Çerçevesi. Doktora Tezi, İstanbul Teknik Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü, İstanbul.
- Tanyeli, U. (2007). Mimarlığın Aktörleri Türkiye 1900-2000. Garanti Galerisi, İstanbul.
- Tayla, H. (2012). Geleneksel Türk Mimarisinde Yapı Sistem ve Elemanları 1, Boyut Yayınları.
- Tekeli, D. (2005). Türkiye’de Mimarlığın Gelişiminin Toplumsal Bağlamı, Modern Türk Mimarlığı, Tmmob Mimarlar Odası Yayınları, Ankara. (1), 15-35.
- Tekeli, İ. (1990). Cumhuriyet Dönemi Türkiye Ansiklopedisi. İletişim Yayınları.
- Tercan, B. (2018). Koruma Politikaları: Tarihi, Kültür ve Doğa Varlıklarının Afetlere Karşı Korunması. Yüzüncü Yıl Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi, (40), 299-318.
- Tonguç, İ. H. (1960). Köy Enstitüleri ve Eğitim Üzerine. Tonguç Baba Yayınları.
- Uğurlu, E. (2009). Tarihi yapıların özgün değerleri ile korunması. Restorasyon ve Konservasyon Çalışmaları Dergisi, 1(2), 17-19.
- Umar, N. (2017). 19. Yüzyılda Adana Vilayeti’ndeki Kamu Yapıları. Yayınlanmış Tez: Yıldız Teknik Üniversitesi, Mimarlık Ana Bilim Dalı, Röleve-Restorasyon Bilim Dalı, Doktora Tezi, İstanbul.
- Uyanık, E. (2010). Tanzimat Döneminde Modern Eğitimin Yaygınlaştırılması Yolunda Pratik Bir Çözüm: Yarı (m) Rüştîyeler. Tarih Dergisi, 1(49).
- Üstünipek, M., & Üstünipek, Ş. (2014). Âmin Alayı ve Resimlerde Ele Alınışı. Art-Sanat Dergisi, (1), 35-45.
- Vedat. (1931). Valde Mektebi, Mimar, 1, 37-40.
- Yakar, H. İ. (2014). Gaziantep Kitabeleri. Ankara: Sonsöz Gazetesi Matbaacılık.
- Yakar, H. İ. (2015). II. Abdülhamit Albümlerinde Ayıntap, Rumkale ve Halfeti . Gaziantep: Şehitkamil Belediyesi.
- Yavuz, Y. (2009). İmparatorluktan Cumhuriyete Mimar Kemalettin 1870-1927. Ankara: TMMOB Mimarlar Odası ve Vakıflar Genel Müdürlüğü ortak yayını.
- Yener, Ş. S. (1945). Cumhuriyet Okulu ve Tarihçesi. Yeni Gaziantep, (410), 1-2.

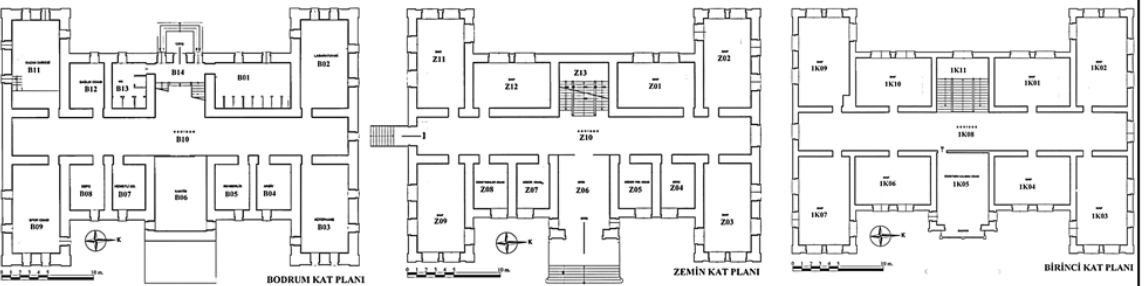
Şanlıurfa ve Sivas Kültür Varlıklarını Koruma Bölge Kurulu Müdürlükleri;
Şanlıurfa Kültür Varlıklarını Koruma Müdürlüğü, Adıyaman İlkokulu Dosyası.
Sivas Kültür Varlıklarını Koruma Müdürlüğü, Darende Cumhuriyet İlkokulu ve Malatya Gazi İlkokulu Dosyası

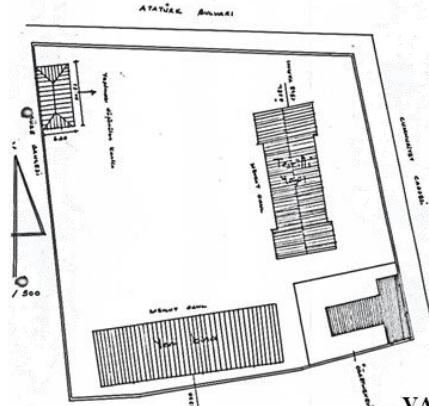
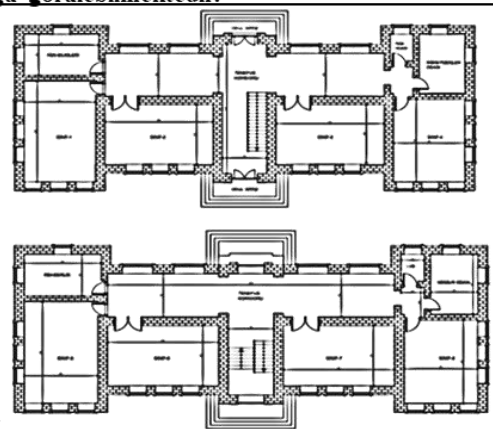
EKLER

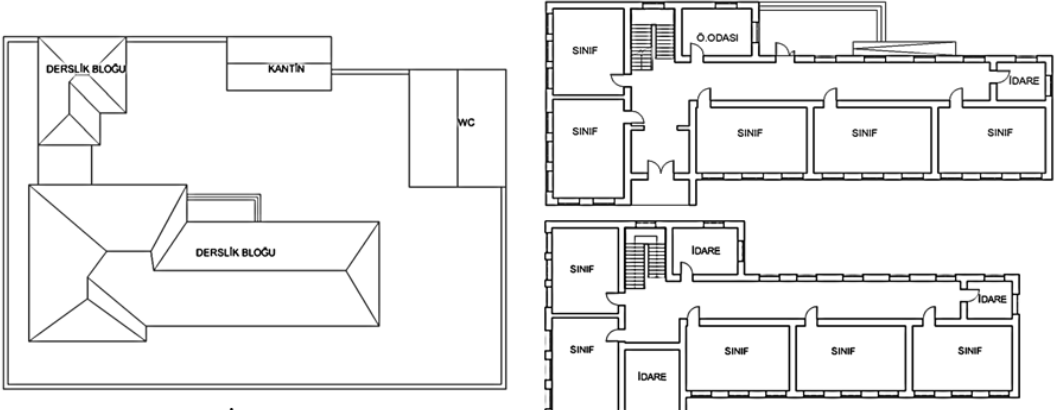
EK- 1. İNCELENEN YAPILARIN BİLGİ FİŞLERİ (8 adet)

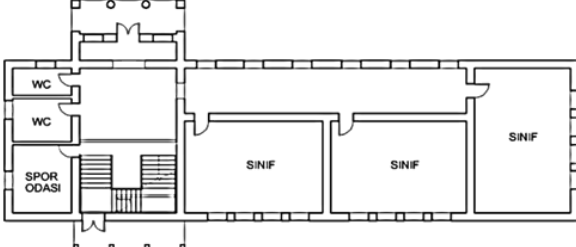
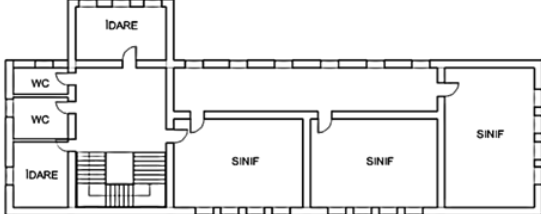
(Yapılar yapılış tarihine göre sıralanmıştır)

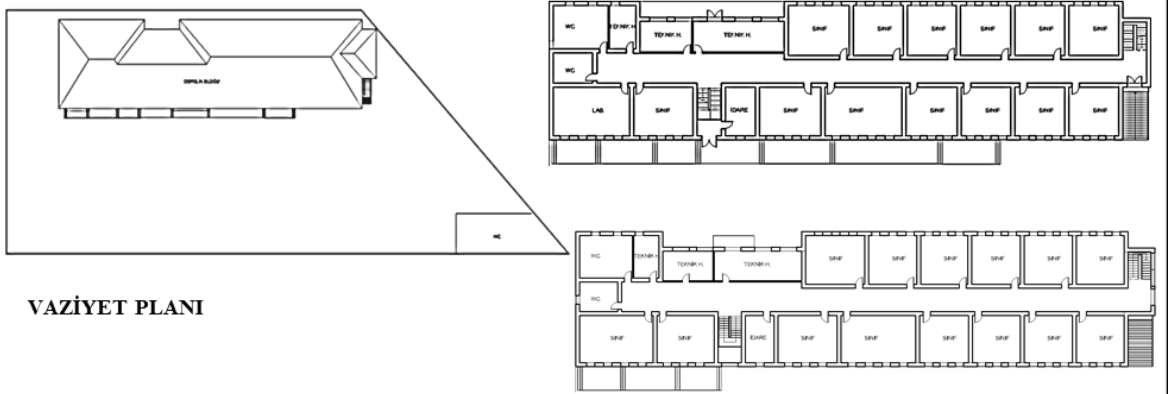
DARENDE CUMHURİYET İLKOKULU		1
ADA/ PARSEL: 925/ 15	ADRES: Hacı Derviş Mahallesi Darende/ Malatya	
	YAPIM YILI: 1910- 1920	
	TESCİL DURUMU/ TESCİL TARİHİ: Tescilli/ 2008	
FOTOGRAF		AYRINTILI TANIM Darende ilçesinin ilk eğitim kurumu olarak yapılan yapı 1999 yılına kadar ilkokul olarak kullanılmış günümüzde ise kullanılmamaktadır. Yapının tarihçesi ile ilgili kaynaklardan edindiğimiz bilgiye göre bazı eklentilerle günümüzdeki halini alan yapının eski okul yıkılarak yerine 1910 yılında temelleri atılmış ve 1920 yılında tamamlanmıştır.
PLAN YAPISI	Plan Tipolojisi	L Plan Tipi
	Mekanların Düzeni	Simetrik Değil
	Kat Adedi	Z (1)
	Giriş	Dışa Taşkın
	Giriş Merdiveni	Tek Kollu
	Yapım Tekniği	Yığma Yapım
CEPHE YAPISI	Bodrum Kat Pencere Düzeni	-
	Giriş Kat Pencere Düzeni	Dikdörtgen
	1.Kat Pencere Düzeni	-
	1. Kat Giriş Üstü Pencere Düzeni	-
	Giriş Cephe Düzeni	Orta Aks Girişli
MEVCUT DURUM	Bugünkü Kullanımı	Darende Kent Müzesi
	6 Şubat Deprem Sonraki Durumu	Yapı Depremde hasar almamıştır
KAT PLANI	 ZEMİN KAT PLANI	

MALATYA GAZİ İLKOKULU		2
ADA/ PARSEL: 92/45	ADRES: Saray Mahallesi Atatürk Caddesi Battalgazi/ Malatya	
	YAPIM YILI: 1933	
	TESCİL DURUMU/ TESCİL TARİHİ: Tescilli/ 1979	
FOTOGRAF		AYRINTILIM İnşa edildiği tarihten itibaren kesintisiz olarak eğitimin devam ettiği okul, I. Ulusal Mimarlık döneminin mimari özelliklerini taşımaktadır. Bodrum üzerine iki katlı olarak inşa edilmiştir. Malatya'da Cumhuriyet döneminin ilk örneklerinden olan Gazi İlkokulu'nun günümüze kadar özgün işlevine uygun olarak kullanılması ve mimari açıdan kent belleğine olan katkısı önem taşımaktadır.
PLAN YAPISI	Plan Tipolojisi	H Plan Tipi
	Mekanların Düzeni	Simetrik
	Kat Adedi	B+Z+1 (3)
	Giriş	Dışa Taşkın
	Giriş Merdiveni	Tek Kollu
	Yapım Tekniği	Yığma Yapım
CEPHE YAPISI	Bodrum Kat Pencere Düzeni	Kare
	Giriş Kat Pencere Düzeni	Basık Kemerli Dikdörtgen
	1.Kat Pencere Düzeni	Sivri Kemer Dikdörtgen
	1. Kat Giriş Üstü Pencere Düzeni	Sivri kemer içerisinde 3'lü pencere düzeni
	Giriş Cephe Düzeni	Orta Aks Girişli
MEVCUT DURUM	Bugünkü Kullanımı	İlkokul
	6 Şubat Deprem Sonraki Durumu	Depremin ardından Gazi İlkokulu, ağır hasar görmüş ve yapının bütünlüğünü korumak için metal destek iskeletleri ile ayakta kalması sağlanmıştır. yapının sismik performansını artırmaya yönelik bir müdahale olarak geçici biçimde konumlandırılmıştır.
KAT PLANI	 BODRUM KAT PLANI ZEMİN KAT PLANI 1. KAT PLANI	

ADİYAMAN CUMHURİYET İLKOKULU		3
ADA/ PARSEL: 119/18	ADRES: Yenipınar Mah. Atatürk Bulvarı Merkez/ Adıyaman	
	YAPIM YILI: 1937	
	TESCİL DURUMU/ TESCİL TARİHİ: Tescilli/ 1990	
FOTOGRAF		AYRINTILITANIM Adıyaman ilk mektebi Cumhuriyet devrinde Neo-Klasik üslupla inşa edilmiştir. Özellikle cephe düzenlemesiyle döneminin mimari anlayışını sergilemektedir. Toplam iki katlı ve sekiz derslikli olup bölgenin sosyal ve kültürel yapısına değerli bir katkı sağlamaktadır.
PLAN YAPISI	Plan Tipolojisi	H Plan Tipi
	Mekanların Düzeni	Simetrik
	Kat Adedi	Z+1 (2)
	Giriş	Dışa Taşkın
	Giriş Merdiveni	Tek Kollu
	Yapım Tekniği	Yığma Yapım
CEPHE YAPISI	Bodrum Kat Pencere Düzeni	-
	Giriş Kat Pencere Düzeni	Sivri Kemerli
	1.Kat Pencere Düzeni	Sivri Kemerli
	1. Kat Giriş Üstü Pencere Düzeni	Sivri kemer içerisinde 3'lü pencere düzeni
	Giriş Cephe Düzeni	Orta Aks Girişli
MEVCUT DURUM	Bugünkü Kullanımı	İlkokul
	6 Şubat Deprem Sonraki Durumu	Deprem sonrasında ağır hasar alarak ciddi bir yıkım ile karşı karşıya kalmıştır. Deprem getirdiği kuvvetin, yapının statik yüklerini taşıyan elemanlarında ciddi hasarlar oluşturduğu görülebilmektedir.
KAT PLANI	 	

GAZİANTEP AHMET ÇELEBİ İLKOKULU		4
ADA/ PARSEL: 1576/31	ADRES: Kepenek Mah. İnönü Cad. Şahinbey/ Gaziantep	
	YAPIM YILI: 1943	
	TESCİL DURUMU/ TESCİL TARİHİ: Tescilsiz	
FOTOĞRAF		AYRINTILI TANIM 1943 yılında dönemin valisi Burhanettin Teker tarafından bugün bulunan yerinde Ahmet Çelebi Camisi bitişiğinde yapılmıştır. Bu yapı yapıldığı dönemde kentin yeniden yapılmış olan ilk eğitim yapısıdır. Dikdörtgen planlı yapının kuzey ve güney kısmında eşit olmayan çıkmalar bulunmaktadır. Yığma yapı tekniğiyle inşa edilen yapı, zemin ve birinci kat olmak üzere iki kattan oluşmaktadır.
PLAN YAPISI	Plan Tipolojisi	I Plan Tipi
	Mekanların Düzeni	Simetrik Değil
	Kat Adedi	Z+1 (2)
	Giriş	Geri Çekilmiş
	Giriş Merdiveni	Tek Kollu
	Yapım Tekniği	Yığma Yapım
CEPHE YAPISI	Bodrum Kat Pencere Düzeni	-
	Giriş Kat Pencere Düzeni	Dikdörtgen
	1.Kat Pencere Düzeni	Dikdörtgen
	1. Kat Giriş Üstü Pencere Düzeni	-
	Giriş Cephe Düzeni	Köşe Aks Girişli
MEVCUT DURUM	Bugünkü Kullanımı	İlkokul
	6 Şubat Deprem Sonraki Durumu	Yapı Depremde hasar almamıştır
KAT PLANI		

GAZİANTEP AKYOL İLKOKULU		5
ADA/ PARSEL: 1117/1	ADRES: Bahçelievler Mah. Atatürk Bulvarı Şahinbey/ Gaziantep	
	YAPIM YILI: 1950	
	TESCİL DURUMU/ TESCİL TARİHİ: Tescilsiz	
FOTOGRAF		AYRINTILI TANIM 1973 yılında mevcut yapıya ek olarak 16 derslikli bir yapı daha inşa edilmiştir. 2009 yılında bu ikinci yapı yıkılarak yerine ortaokul olarak kullanılmak üzere yeni bir yapı yapılmıştır. 1950 yılında yapılmış olan yapı ise, bugün zemin katı anaokulu olarak birinci katı ise 2009 da yapılan ortaokulun ek yapısı olarak satranç, spor odası gibi işlevleri karşılamak üzere kullanılmaktadır
PLAN YAPISI	Plan Tipolojisi	I Plan Tipi
	Mekanların Düzeni	Simetrik Değil
	Kat Adedi	Z+1 (2)
	Giriş	Dışa Taşkın
	Giriş Merdiveni	-
	Yapım Tekniği	Yığma Yapım
CEPHE YAPISI	Bodrum Kat Pencere Düzeni	-
	Giriş Kat Pencere Düzeni	Dikdörtgen
	1.Kat Pencere Düzeni	Dikdörtgen
	1. Kat Giriş Üstü Pencere Düzeni	-
	Giriş Cephe Düzeni	Köşe Aks Girişli
MEVCUT DURUM	Bugünkü Kullanımı	Zemin Kat Anaokul 1.Kat Etkinlik Alanı
	6 Şubat Deprem Sonraki Durumu	Yapı Depremde hasar almamıştır
KAT PLANI	 ZEMİN KAT PLANI  1. KAT PLANI	

GAZİANTEP YAVUZLAR İLKOKULU		6
ADA/ PARSEL: 307/65	ADRES: Yavuzlar Mah. Esenbek Cad. Şahinbey/ Gaziantep	
	YAPIM YILI: 1952	
	TESCİL DURUMU/ TESCİL TARİHİ: Tescilsiz	
FOTOGRAF		AYRINTILI TANIM Yavuzlar ilkokulu Gaziantep savunmasında büyük yarar gösteren Mustafa Yavuz'un anısına 29 Ekim 1952'de Özel İdare tarafından Yavuzlar Mahallesinde tek katlı olarak yaptırılmıştır. Yapı 600 m² üzerine kurulmuştur. Bahçeyle beraber 1500 m² alan kaplamaktadır. 1962 yılında kat ilavesi, 1975 yılında ek bir yapı yapılmıştır. Okulda 24 derslik bulunmaktadır.
PLAN YAPISI	Plan Tipolojisi	I Plan Tipi
	Mekanların Düzeni	Simetrik Değil
	Kat Adedi	B+Z+1 (3)
	Giriş	Dışa Taşkın
	Giriş Merdiveni	Tek Kollu
	Yapım Tekniği	Yığma Yapım
CEPHE YAPISI	Bodrum Kat Pencere Düzeni	Kare
	Giriş Kat Pencere Düzeni	Dikdörtgen
	1.Kat Pencere Düzeni	Dikdörtgen
	1. Kat Giriş Üstü Pencere Düzeni	-
	Giriş Cephe Düzeni	Köşe Aks Girişli
MEVCUT DURUM	Bugünkü Kullanımı	İlkokul
	6 Şubat Deprem Sonraki Durumu	Yapı depremde hasar almamıştır
KAT PLANI	 VAZİYET PLANI	

GAZİANTEP CUMHURİYET İLKOKULU		7
ADA/ PARSEL: 889/36	ADRES: Alaybey Mah. Gaziler Cad. Hüseyin Paşa Cami İçi Şahinbey/ Gaziantep	
	YAPIM YILI: 1963	
	TESCİL DURUMU/ TESCİL TARİHİ: Tescilsiz	
FOTOĞRAF		AYRINTILI TANIM Sarı mektep olarak anılan okul, tarihsel açıdan zengin bir geçmişe sahip bir eğitim kurumu olarak dikkat çekmektedir. İlk olarak "Rüştiye" adıyla 1885 yılında kurulan okul, eğitim öğretime başladığı yıllarda farklı isimlerle anılmıştır. Özellikle 1923 yılında Cumhuriyetin ilanı ile birlikte adı "Cumhuriyet İlkokulu" olarak değiştirilmiştir.
PLAN YAPISI	Plan Tipolojisi	-
	Mekanların Düzeni	Simetrik Değil
	Kat Adedi	Z+1+2 (3)
	Giriş	Dışa Taşkın
	Giriş Merdiveni	Çift Kollu
	Yapım Tekniği	Betonarme
CEPHE YAPISI	Bodrum Kat Pencere Düzeni	-
	Giriş Kat Pencere Düzeni	Dikdörtgen
	1.Kat Pencere Düzeni	Bant Pencere
	1. Kat Giriş Üstü Pencere Düzeni	Bant Pencere
	Giriş Cephe Düzeni	Orta Aks Girişli
MEVCUT DURUM	Bugünkü Kullanımı	İlkokul
	6 Şubat Deprem Sonraki Durumu	Yapı depremde ağır hasar almıştır. Yapının önemli kısmının tamamen çökmüştür ve diğer bölümlerinde de ciddi hasarlar görülmektedir.
KAT PLANI	 CUMHURİYET İLKOKULU HAVA FOTOĞRAFI	

MALATYA DERME İLKOKULU		8
ADA/ PARSEL: 127/91	ADRES: Hamidiye Mah. Nasuhi Cad. Battalgazi/Malatya	
	YAPIM YILI: 1977	
	TESCİL DURUMU/ TESCİL TARİHİ: Tescilsiz	
FOTOĞRAF		AYRINTILIM Başlangıçta 1908 yılında İnas Mektebi-Kızlar Okulu olarak kullanılan bu iki katlı ahşap bina, 1976 yılında yıkılarak yerine Derme İlkokulu inşa edilmiştir. Yapılan bu yeni okul, Eski Malatya'da bulunan ve zengin bir tarihi geçmişe sahip olan Çingene Han'ından alınan taş kapı ile zenginleştirilmiştir.
PLAN YAPISI	Plan Tipolojisi	-
	Mekanların Düzeni	-
	Kat Adedi	Z+1 (2)
	Giriş	Dışa Taşkın
	Giriş Merdiveni	-
	Yapım Tekniği	Betonarme
CEPHE YAPISI	Bodrum Kat Pencere Düzeni	-
	Giriş Kat Pencere Düzeni	Dikdörtgen
	1.Kat Pencere Düzeni	Dikdörtgen
	1. Kat Giriş Üstü Pencere Düzeni	-
	Giriş Cephe Düzeni	Köşe Aks Girişli
MEVCUT DURUM	Bugünkü Kullanımı	İlkokul
	6 Şubat Deprem Sonraki Durumu	Yapı depremde ağır hasar almıştır. Bina'nın önemli bir bölümü çökmüş ve dış duvarlar büyük hasar görmüştür. Çatının büyük kısmı yıkılmış ve yapısal bütünlük ciddi ölçüde zarar görmüştür
KAT PLANI	 DERME İLKOKULU HAVA FOTOĞRAFI	

ÖZGEÇMİŞ

KİŞİSEL BİLGİLER

Adı Soyadı : Sunay BOĞA TÜMAY

EĞİTİM BİLGİLERİ

Lisans : 2021, İstanbul Ticaret Üniversitesi,
Mimarlık ve Tasarım Fakültesi -Mimarlık

İŞ DENEYİMLERİ

Yıl	Kurum	Görevi
25/06/2024- Devam Ediyor	Giritli Grup İnşaat LTD.ŞTİ /Adıyaman	Şantiye Şefi
01/05/2023- 15/06/2024	İhya Yapı Denetim LTD. ŞTİ/ Adıyaman	Kontrol Mimarı
16/12/2022- 06/02/2023	Alfa Yapı Mimarlık Dekorasyon / Adıyaman	Mimar

YAYINLAR

BOĞA, S. & İNCESAKAL, M. (2023). Erken Cumhuriyet Dönemi İlköğretim Yapıları: Adıyaman, Gaziantep, Malatya Örnekleri. Dicle Üniversitesi - 1. Uluslararası Fen Bilimleri Lisansüstü Araştırmalar Sempozyumu, 19-20 Ekim 2023, Diyarbakır